

avons rapportés : *Descriptio monasterii Fiscannensis*, etc. ; *Relatio de monasterio*, etc. Voilà donc les trois écrits sur l'abbaye de Fécamp, attribués à Baudri, réduits à un seul. C'est un monument glorieux pour ce célèbre monastère. L'auteur fait remarquer, à propos de la générosité avec laquelle on exerçait l'hospitalité à Fécamp, que c'était une coutume établie d'y faire des présents aux hôtes à leur départ. Il y avait dès ce temps un orgue dans l'église, ce qui n'était pas alors commun, et Baudri applaudit beaucoup à cet usage. Il s'étend fort sur Guillaume de Ros; il rapporte qu'on le pleurait encore, quoiqu'il se fût déjà écoulé plusieurs années. Il fait un bel éloge de Roger, successeur de Guillaume : Orderic Vital en parle ainsi dans son histoire (39) : *Ejus peculiare virtutes graphice perstrinxit Baldricus episcopus Dolensis*. D. Mabillon dans ses *Annales* (40) rapporte les louanges que Baudri donne aux abbés Guillaume et Roger dans sa lettre aux religieux de Fécamp. Le P. Arthur du Moutier a inséré cette lettre tout entière dans sa *Neustrie pieuse* (41).

10° Baudri passe pour être auteur d'une Histoire de saint Valérien, qui souffrit le martyre sous l'empereur Commode, au château de Trenorque ou Tournus entre Châlons et Mâcon. Garnier et Falcon, moines de l'abbaye de Tournus, qui est aujourd'hui une collégiale de chanoines séculiers, écrivirent les actes de saint Valérien vers le commencement du XII^e siècle. On a les actes de Garnier, et d'autres encore sans nom d'auteur; mais qui semblent être les mêmes, à quelques termes près, qu'on a changés. M. du Bosquet, évêque de Lodève, puis de Montpellier, a donné ceux-ci dans son *Histoire gal-*

licane (42); et le P. Chifflet, dans l'*Histoire de Tournus* (43). On les voit encore dans les deux histoires de Châlons connues sous le nom de l'*Illustre Orbandale*, avec cette différence, que dans l'une ils ont une préface et une conclusion, qui manquent dans l'autre. MM. Baillet et de Tillemont font peu de cas de ces actes (44). « On croit, dit M. Baillet, que les seconds (actes), qui ont été publiés par M. du Bosquet, ont pour auteur Baudri, évêque de Dol, qui vivait à la fin du XI^e siècle. » Le P. Chifflet le prétend ainsi, mais sans en donner aucune preuve. L'abbé Juenin les croit plus anciens, et tâche de prouver qu'ils ont été écrits pour le plus tard au commencement du IX^e siècle (45). 1° Parce qu'il n'y est point parlé de la translation de saint Valérien, qui se fit en 980; 2° Adon semble les avoir vus, et y avoir pris ce qu'il dit de saint Valérien dans son *Martyrologe*. Nous laissons au lecteur à juger si ces raisons sont décisives. Mais soit que les actes de saint Valérien publiés par M. du Bosquet soient l'ouvrage de Baudri, ou d'un écrivain plus ancien que lui, ils n'en ont ni plus ni moins d'autorité. Et quand bien même nous aurions l'histoire de l'évêque de Dol, qui paraît être différente, elle ne leur en donnerait pas davantage; ainsi il est aisé de se consoler de ce qu'elle n'est pas parvenue jusqu'à nous.

11° On conserve dans la bibliothèque de Lambeth (46) un manuscrit dans lequel se trouve un traité *De la visite des malades*, attribué à Baudri. On voit encore le même traité, sans nom d'auteur, dans un manuscrit de la bibliothèque de Vienne en Autriche. Le lecteur est en état de juger de la personne et des écrits de Baudri par ce que nous en avons rapporté.

(39) Ord. lib. XII. an. 1118.

(40) An. I. LXXI, n. 53.

(41) Page 227.

(42) Lib. v, p. 102-205.

(43) T. II, p. 53.

C (44) Bail. ad 4 sept.; Till. t. III *Hist. eccl.*, p. 602.

(45) Juen. 1 part., v. 11.

(46) Cave, p. 568.

BALDRICI

ARCHIEPISCOPI DOLENSIS

HIEROSOLYMITANÆ HISTORIÆ

LIBRI QUATUOR.

(BONGARS, *Gesta Dei per Francos* I 81.)

BALDRICI EPISTOLA NUNCUPATORIA

AD PETRUM ABBATEM MALLEACENSEM.

Amor mihi silentium interdicat, et in verbositate inducit : amor aufert otium, et trahit in negotium ; amor vetat ut sileam, cogit ut loquar et scribam. Totum hoc agit amor non novus, sed inveteratus et continuus, quodam tamen modo renovatus. Quemdam amicum singularem habui et unicum, qui me

sibi totum peculiaverat, et in me sibi duntaxat ipse complacebat, dominum Gaufredum dico, virum venerabilem, parentibus Ebredunensem, abbatem Malleacensem, hominem memorandum et describendum, nisi temporis ingruentis molestia suum mihi peperisset obstaculum. Ego ei revera, in quantum

poteram, diligendo respondebam, quoniam in eum A
amando nullatenus inferior esse volebam. Is tandem
laudabili sine quievit : abbatem tamen sponte prius
exiit, ut et liberius theorie vacaret, atque ipsi Deo
exoccupator deserviret. Huic in eodem regimine,
ipso tamen volente, successit Petrus, ejus consan-
guineus, pastor postmodum idoneus, vir satis indu-
strius, et tantæ sollicitudini multum opportunus.
Hunc etenim monachi Malleacenses elegerunt, et
sibi rapuerunt, et quantum dominum meum Gaufre-
dum dilexerant, in eo ipso monstraverunt, quem pro
patru amore abbatem sibi præfecerunt, quamvis et
multæ utilitates ipsum abbatia dignum prædicarent.
Is sicuti avunculo suo successivus subintravit in
honore, sic et hæres ei perstitit in morum decentis-
sima liberalitate. Habemus igitur hunc Petrum, Deo B
gratias, bono Gaufredo supersitem, moribus et
temporibus nostris satis concordem. Ad hunc ergo
modo scribo, ego Baldricus, Dei gratia Dolensis
archiepiscopus; Petrum quoque meum, meum in-
quam et vestrum, tota voluntate saluto. Saluto te,
Petre mi, sicuti Malleacensem rectorem; saluto te
sicuti fratrem meum charissimum, saluto te sicut
oratore et viatorem Jerosolymitanum. Gratias ago
Deo meo, frater dulcissime, qui te duxit et reduxit :
Gratias ago Deo meo qui pedem tuum bene direxit;
qui omnia tua dispensat, et huc usque dispensavit :
dispenset etiam obsecro, et ut tibi vultum suum
serenet efflagito. Gratias etiam ago tibi quarum te-
norem forsitan huc usque non audisti, cum nondum
quod præcepturus sum audieris; et tamen quodam C
modo jam factum sit, quod tibi imperare decreve-
rim : ac si jam mihi responderis : Puta dictum, puta
factum. Imperare tibi decerno, non rogare, quia malo
imperiosus ei esse in quo confido, quam suggillator
tædiosus immineam ei a quo desperare compellor.
Gratias ago quia talis es in quo confidam, quem ro-
gare, vel cui jubere debeam. Petre, quæso, meus,
sacerdos reverende, gratiarum mearum actiones ea
qua loquor dilectione munificus accipe : quas et si
quilibet ex obliquo remordebit præproperas, homo
tamen sani cerebri judicabit tempestivas. Nihil enim
poterit esse intempestivum, quod erit insignis amo-
ris comitate et titulo decusatum. Parit enim per-
pulehra et urbana ludicra, splendens amicitiarum
prærogativa. Neque enim vere sunt amici, qui inter

se dubitant; nam amicabilis fascinatur identitas,
ubi lividatur alterutra securitas: Ne vero velut in-
gratus mihi ipsi redarguar (ingratitude siquidem
tædus bonæ opinionis est noverca), mihi ipsi gratias
actito, qui cui imperare possum, quemlibet habeo.
Non enim omni amicorum destitutus solatio, qui
erga te potestativo utor imperio. Quod autem im-
pero hujusmodi est : glosulas exposituras mihi nu-
per super Moysi Pentateuchum in camera tua osten-
disti, ipsemet legisti, auctorem vero nuncupare non
nosti; complacere mihi, quia et verborum conne-
xionem exprimebant; et si quid erat caliginosum,
elucidabant. Nunc igitur fraternitati tuæ præci-
piendo præcipio quatenus libellum illum transcrip-
tum obsecranti mihi dirigas, tali compactum cha-
ractere, talibusque figuris quæ seniles oculos non
offendant, quæ iter legenti præbeant, ne se duplex
littera findere videatur, quæ intellectum nostrum
inconcinna non obtundat. Si vero residuum quod
deest alicubi reperire poteris, sive illud mihi iasi-
nuando significa, ut totum obtineam; sive bene
prodigus, tuis sumptibus mihi redimi jubeas. Puto
siquidem quod postquam in hoc mihi acquieveris,
studiosum me parturies, et de jacto semine messem
multiplicem recipies. Apponam siquidem et senten-
tias interlineares, et excerpam sicubi latent me-
dullas interiores. Adjiciam adhuc, si quid decurta-
tum est; castigabo, si quid superfluum est. Totum
autem illud nemini tuo destinabo, et libello tuo
præeunte posteritati legentium illud profuturum,
irrequietus indagator, commendabo. Quod præcepi,
non diffido quin solemniter exsequaris : sed est
aliud quod precor, quod desidero, quo valde jucun-
dabor. Non mihi sis sterilis quin rescribas, ut tali
legato me visites; meque peregrinum ac exulem, in
ceteriori Britannia sic salutes. Complectar illud
tanquam alterum me : tu vero me tibi vicinum
semper exopta, tanquam alterum te. Libellum quem
De Jerosolymitano itinere quoquo modo composui,
ad castigandum tibi transmisi, quem regulari cen-
sura volo compescas et polias, et epistolam hanc
cum ipso mihi non irremuneratam remittas. Salute-
mus nos interim invicem, ut alteruter vivamus et
valeamus, et iterum nos mutuo videamus.
D. Amen.

PETRUS ABBAS MALLEACENSIS

BALDRICO ARCHIEPISCOPO DOLENSI.

Sicut autem experientie tuæ subtiliter satisque
succinete prælibavit sanctitas, et amorem silentium
nullatenus diligere, diu est ex quo, reverendissi-
me Pater, experimento didicimus. Otia siquidem
eliminando expellit, atque ad ea quæ sui juris sunt

amantis animum, et in his jucundantis, indicibiliter
trahendo accendit. Sed unde hoc mihi, ut veniat
epistola domini mei ad me? Ecce enim ut facta est
auditio ejus in auribus meis, exultaverunt omnia
interiora in utero meo. Quemadmodum etenim tetri

atque caliginosi aeris ad Boreæ impetum effugantur A nubila, sic sic ad visionem illius, omnium phantasmata cogitatum, quarumlibet etiam mordacium expulsa sunt pondera curarum. Nullius quippe tristitiæ locus remansit, ubi tantæ lætitiæ tam desiderabilis materies supervenit. Legant alii, atque desudent ingentia philosophorum revolvendo volumina: mihi siquidem mei admirandi Ciceronis scripta sufficiunt, suaque inexplicabili obdulcoratione animam legentis reficiunt. Credat itaque, quidquid veteres cecinere poetæ, amantissimus duntaxat meus prosa vel pede me visitet, atque diversorum fatigationibus et negotiationibus prægravatum, suarum crebra dulcique consolatione epistolarum relevando relevet. Hujus ego si benignissimam morum benignitatem atque præclarissima facta describere aggrederer, ad tantæ B rei magnitudinem obstupescens, non ea explanando, sed potius inscitæ meæ incuria attenuando obfuscare metuerem. Satis igitur et consultius est tot et tanta pii Patris contemplando admirari, et in ejus totius mentis brachiis amplexando atque amando amore delectari. Verumtamen hujus indissolubilis dilectionis, cui grates referam? Ascribamne meæ probitati, an ejus sibi quoslibet incorporanti charitati? Illi prorsus assignandum, illi totum est imputandum, qui formicam sibi copulavit, et perpetuæ fraternitatis glutino conglutinavit. Ea propter quidquid placuerit, quidquid cordi advenerit, servo suo emptitio indubitanter præcipiat: et non præcepti sui expletionem, sed implentis devotionem, considerans perpendat: Sum, fateor, sum emptitius illius: sed cujus illius? Ejus sine dubio quem ab ineunte ætate laudabilis vitæ laudabilia commendant præconia; qui etiam de virtute in virtutem ascendens, ad summum sacerdotii apicem sublimari meruit; populumque sibi subjectum, tam prædicationis sancte vomere, quam honorum operum ostensione arguendo, obsecrando, pennis virtutum ad sublimia provehit. Felix revera, et Deo amabilis terra Britannia, tanti sideris illustrata coruscationibus. Exultat Oriens, apostolicorum Patrum doctrinis seu gloriosissima palma decorata; lætetur nihilominus et Occidens, primatis tanti titulis insignata. Deponat gens effera genuinam quodammodo ferocitatem, cursitans ad sui speculatoris mellifluam affabilita-

tem. Non imputetur ei ulterius fatuitas quædam naturalis, tam sapientissimi antistitis documentis informatæ. O admiranda atque prædicanda supernæ dispensationis clementia! Ut ferocium miseretur, fatuitatemque excluderet, patronum mitissimum, atque incomprehensibilis sapientiæ, sale conditum, ad edomandam belluinam eorum cervicositatem direxit. Illos visitando ditavit, nos vero gratissima ejus visione exspoliavit. Visitando, inquam, plebem barbaricam, diuque sub ignorantæ tenebris sepultam, incomparabili thesauro ditavit, ac nobis pastorem, quasi Luciferum inter nostrates refulgentem, subtraxit. Ad hunc sermo meus prolixior sese direxisset, nisi tam instantis persecutionis et adversum nos intonantis procellosa tempestas intercidisset. Ad præsens itaque id tantillum benignus benigne suscipiat; videat, nec legere dedignetur, non attendens litteraturæ superficiem, sed mittentis, seseque pedum ipsius vestigiis toto corde et corpore substermentis, considerans affectionem. Et quoniam divinæ astipulatione paginæ, « thesaurus absconditus et sapientia occulta frivola sunt, » glossulas super Pentateuchum, quas irrequietus indagator pulsando quaerit, quam citius poterimus transcriptas illius venerandæ paternitati transmittemus. Non enim diffidimus quin de parvissimo manipulo multiplicatæ segelis centesimum fructum, successivæ posteritati profuturum, recolligamus. Porro præ omnibus efflagitamus, quatenus sicut ad unguem eas promisit corrigat, superflua quæque abradendo, et si qua desunt diligenter interserendo. Librum quoque Jerosolymitanum, Jerosolymitano mihi directum, cum epistola in fronte ipsius apposita miraque dulcedine referta remittimus. Non minimum vero obstupescendo miror, quo animo libellum præfatum ad compescendum et poliendum direxerit insciolo, et pene nullius scientiæ gutta rigato, cum præsertim nullus poetarum id præsumere audeat. Quippe ubi concatenatio multiplicium sententiarum consonat, partium quoque junctura regulari censura liberoque gressu discurrit, nihilque lector diligens absonum inibi reperiatur. Verum cum salute submissa jam finem sermonis facimus, et ut Patrem desideratum videre mereamur intente exposcimus. D

HISTORIA IEROSOLYMITANA

BALDRICI ARCHIEPISCOPI.

INCIPIT PROLOGUS DOMINI BALDRICI ARCHIEPISCOPI IN HISTORIA IEROSOLYMITANA.

BALDRICUS, Burguliensium fratrum abbas, postea vero Dei misericordia Dolensium archiepiscopus, licet indignus, omnibus Christianis pacem et veritatem diligere.

Benedictus Dominus noster Jesus Christus, Christiani nominis auctor et rector invictissimus, et amplitudinis Christianæ sapientissimus propagator. Hunc ut benedicatis, et in omnibus suis operibus

laudatis oportet, fratres charissimi, et indeficientis A
suae erga nos misericordiae nullatenus obliviscami-
ni. Ipse reges mutat, et tempora; ipse pios corri-
git, ut provehat; ipse punit impios, ut corrigat;
quippe, in quo nihil est immisericordiae. Ipse tem-
poribus nostris Christianitatem suam, ubicunque
terrarum erat, pene totam excitavit: et ut ad
eritendam in qua passus est Jerusalem, de spurco-
rum manibus Turcorum, qui ei velut captivae domi-
nabantur, Christiana concurreret militia, fideles
suos unanimiter incitavit. Non enim sine divina
inspiratione credendum est, ab occidentali ad orien-
talem plagam, omnium rerum copiosos velle milita-
tum iri; et contra barbaras nationes, relictis praediis et domibus, filiis et uxoribus, pugnatos bra-
chio suo, inter innumeras calamitates gaudenter B
proficisci. Quis enim tot principes, tot duces, tot
milites, tot pedites sine rege, sine imperatore dimi-
cantes eatenus audivit? Neque siquidem in isto
exercitu, alter alteri praefuit, alius alii imperavit:
nemo quod sibi peculiare videbatur disposuit, nisi
quod sapientium commune consultum decrevit, nisi
quod plebis scitum collaudavit. Certum est ergo
quia Spiritus sanctus, qui ubi vult spirat, et ut
tantos labores arriperent eos animavit, atque in-
discissam eis concordiam inspiravit.

Hujus Historiae seriem posteræ successioni stylo
nostro, licet non satis expolito, nisus sum commen-
dare, quamvis tantum onus ingenioli nostri tenuitas
non suffecerit convenienter explicare. Sed quoniam
diebus nostris magna erat Sallustiorum et Cicero- C
num copia, qui tamen huic otio non ignobili assi-
dere vellet, sterilis imminabat inopia: majoribus
nostris, qui dormitabant et pigritabantur, velut in-
dignatus, hoc opus aggressus sum: et ne invidiae
oblivioni cederet historia digna relatu, ad scriben-
dum pene sexagenariam appuli manum. Sane si
melius facundiores id ipsum attentaverint, ipsorum
nequaquam praedico, si me castigaverint, facundiae:

tantum precor ut nostro non derogent labori, causa
invidentiae vel culpae insolentiae. Non tamen huic
beatae interesse promerui militiae, neque visa nar-
ravi; sed nescio quis compilator, nomine suo sup-
presso, libellum super hac re nimis rusticantum edi-
derat; veritatem tamen texerat: sed propter in-
urbanitatem codicis nobilis materies vilnerat, et
simpliciores etiam inculta et incompta lectio confe-
stim a se avocabat. Accessi igitur ad hoc studium,
non inanis gloriae cupidus, non supercillii tumore
inflatus, sed quod successivae placeat Christianitati,
membranulis indidi curiosus. Et quamvis, Christia-
nus ego, Christianis processerim atavis, ut jam
nunc tanquam haereditate possideam sanctuarium
Dei, et haereditarium Christianae mihi possessionis
vindicarem titulum; paganismum autem, utpote
a lege Dei extorrem, totis viribus abominaverim,
tamen in proferenda historiae veritate, in neutram
amor vel odium, vel caetera vitia, me scientem
praecipitabant partem: ut scilicet pagani detra-
hendo, Christianis, mendax et mendosus, temere
saveam; et si quid fortiter et audacter gentiles ege-
runt, eorum fortitudini et audaciae zelando aliquid
decerpam: proferendae siquidem veritati temperan-
ter studebo; et animi mei favorem, quem tamen
maxime Christianis debeo, veritatis censura casti-
gabo. Si enim gentilium robor plus justo attenua-
rem; Christianorum fortitudini et laboribus detra-
herem, dum tanquam adversus gentem imbellem,
genus nostrum hiatu temerario dimicasse declama-
rem. Succincte igitur quae in codice praedicto per-
pendi, recapitulabo; et partium narrantium quae ibi
adfuerunt relatione fretus, quae audivi interseram,
sicque juvante Deo aggressum opus consummabo.
Jam igitur ad praelibatum negotium stylum exspe-
ctantem applicemus. Emolumentum praesumpti
opusculi, bonorum omnium retributor, in bonum
mihi retribuatur Deus. Amen.

Explicit prologus.

INCIPIT HISTORIA JERUSALEM

Qualiter Christiani a remotis partibus mundi cum maximo labore eam exquisiverunt,
expugnaverunt et tenuerunt.

LIBER PRIMUS.

Jerusalem, totius Judaeae metropolim, non ignobi- D
lem nec ignotam civitatem, regalibus honorificen-
tiis in immensum multoties decoratam, multoties
a tyrannis hostibus obsessam, et ad solum usque
dirutam, et a propriis filiis in captivitatem abductis
orbatam, variasque temporum tumultationes ante
Salvatoris adventum perpessam, noverunt qui vel
historiographorum libros saltem tenuiter legerunt;
vel qui computantium relationi aures audiendi

avidas accomodaverunt. Jam vero Christum praedi-
cantem super eam flesse, et ejus abolitionem de-
nuntiasset, nullus ignorat, nisi si quis forte paginam
Evangelii imprudens et impudens vecorditer con-
culcat. Quod quomodo acciderit, legenti gesta Tili
et Vespasiani indifficiliter patebit: quam lectionem
vir eloquentissimus Josephus, stylo celebri conse-
cravit. Ipsam iterum reaedificatam et Christianis
insignibus insignitam, et ecclesiarum aedificiis decen-

tissimis honoratam, ipsa adhuc loquuntur ædificia, et quibus tota civitas circumvallatur provecta testantur mœnia; quæ civitas, quoniam in ipsius suæ Christianitatis temporibus, Christo suo quam oportuit minus obtemperavit, terreno Regi subjugata rursus servivit, quia cœlesti imperatori militare pedetentim contempsit. Facta est igitur Babylonico admiraldi diutino tempore tributaria, quæ superba cervicositate a Christo suo deviarat; quamobrem servierunt dominis profanis hi qui mortem evaserunt vel captivitatem, ejusdem urbis coloni; et dominati sunt filiis indigenis gentiles adventitii. Pollutum est nimirum sanctum Dei templum; et facta est aula Dei gentium convenarum irreverenter conventiculum: Domus orationis spelunca latronum facta est, et filiis suis mater Ecclesia, in novercam alienata est. Sane Sancti Sepulcri ecclesiam, paulo servari sinebant honorificentius: non quia multum de religione christiana curabant; sed quoniam taliter utilitatibus et cupiditatibus suis satisfaciebant. Adventabant siquidem a remotis orbis partibus Christiani, orationis gratia, et honorabant sanctuarium illud largifluis oblationibus, confluentes autem Christianos multimodis gentiles angariis affligebant, et opimis evectationibus quas attulerant, peregrinos funditus emungebant, utpote quos et de vecturis conducendis invitos in via compellebant, et ab introitu desideratæ et diu quæsitæ civitatis quousque ingrediendi pretium dedissent coercebant, et sic variis exactionibus eos pauperabant; ad extremum vero, ab injuriatis corporibus animas plerumque tormentis profligatas extorquebant. Ecclesiarum etiam alias in usus peculiare gens barbara reduxerant, aut in ipsis jumenta sua stabulantes, aut si quid est ignominiosius in eis operantes. Exacerbaverunt itaque contra se Deum, qui Deum abominabiliter inhonoraverunt, et loca sancta illicitis et fœdis actibus dehonestaverunt. Decrevit igitur eos divinum consilium castigare; et per eos quibus imperitaverant deliberavit eos a Deo locis dicatis eliminare. Jam enim gentiles usque Antiochiam imperium suum dilataverant, et similiter ipsius sanctæ civitatis loca gloriosa sedaverant. Idcirco irritaverant in se furorem Omnipotentis, quoniam operum suorum fetorem miserant in cœlum. Videbamus aliquando cives ipsius Jerusalem, inter nos, mendicos et exules: videbamus indigenas Antiochiæ, casum locorum sanctorum deplorantes, sibi que pauperatis suppliciter stipem publicam implorantes. Aliqui condolebamus egenis; id ipsum siquidem per nostros, siquando revertebantur, audiebamus peregrinos. Publicæ prædicationis causa, papa Romanus, Urbanus nomine, venit in Gallias, et prout erat disertus seminiverbius, verbum Dei passim seminabat. Sane Placentiæ concilio generali celebrato, prælibatus paulo post Arvernus advenit, ibique cum multis Galliarum episcopis et abbatibus, iterum generalem synodum celebravit, in qua, quæ ad fidem pertinebant præmissis, de Christianorum Je-

rosolimitanorum et Antiochenorum casibus ærumnosis, hujuscemodi sermonem subjunxit. Confluxerant etiam ad concilium e multis regionibus viri potentes et honorati innumeri, quamvis cingulo laicalis militiæ superbi. Itaque residens in pulpito sic peroravit.

« Audivimus, fratres dilectissimi, et audistis quod sine profundis singulibus retractare nequaquam possumus quantis calamitatibus, quantis incommoditatibus, quam diris contritionibus in Jerusalem et in Antiochia et in cæteris Orientalis plagis civitatibus, Christiani nostri fratres nostri membra Christi flagellantur, opprimuntur, injuriuntur. Germani fratres vestri contuberniales uteri vestri: nam et ejusdem Christi, et ejusdem Ecclesiæ filii estis; in ipsis suis domibus hæreditariis, vel alienis, dominis mancipantur, vel ex ipsis exploduntur, aut inter nos mendicant, aut, quod gravius est, in ipsis suis patrimoniis venales exulant et vapulant. Effunditur sanguis Christianus, Christi sanguine redemptus, et caro Christiana carni Christi consanguinea nefandis ineptiis et servitutibus nefariis mancipatur. Illis in urbibus ubique luctus, ubique miseria, ubique gemitus. Suspiriosus dico, Ecclesiæ in quibus olim divina celebrata sunt sacrificia, prohi dolor! ecce animalibus eorum stabula præparantur: nequam homines sanctas occupavere civitates; Turci, spurei et immundi, nostris fratribus dominantur. Antiochiæ beatus Petrus primus resedit episcopus: ecce in ipsa ecclesia gentiles suas collocavere superstitiones, et religionem Christianam, quam potissimum coluisse debuerant, ab aula Deo dicata turpiter eliminaverunt. Prædia sanctorum stipendiis dedita, et nobilium patrimonia sustentandis pauperibus contradita, paganæ tyrannidi subiciuntur, iisque in proprios usus redactis domini crudeles abutuntur. Sacerdotium Dei humotenus conculcatum est; sanctuarium Dei, prohi nefas! ubique profanatum est. Si qui ibi adhuc latitant Christiani, inauditis exquiruntur tormentis. De sancta Jerusalem, fratres, huc usque quasi loqui dissimulavimus, quod valde loqui de ea pertimescimus et erubescimus: quoniam ipsa civitas, in qua, prout omnes nostis, Christus ipse pro nobis passus est, peccatis nostris exigentibus, sub spureitiam Paganorum redacta est, Deique servituti (ad ignominiam nostram dico) subducta est, quod enim ita est improprii nostri cumulus est, Christianorum, qui ita promeruimus, magnum dedecus est. Cui servit nunc ecclesia B. Mariæ in qua ipsa pro corpore sepulta fuit in valle Josaphat? Sed quid templum Salomonis, imo Domini prætermisimus, in quo simulacra sua barbaræ nationes contra jus et fas modo collocata venerantur? De sepulcro Dominico ideo reminisci supersedimus, quoniam quidam vestrum, oculis vestris vidistis quantæ abominationi traditum sit. Inde violenter abstrahunt Turci quas pro elemosyna illic multoties intulistis oblationes, ibi nimirum multas et innumeras religioni nostræ ingerunt irrisiones. Et tamen illo in loco (non

ignota loquor), requievit Deus, ibi pro nobis mortuus est, ibi sepultus est. Quam pretiosus sepulturae Domini locus concupiscibilis, locus incomparabilis: Neque si quidem ibi Deus adhuc annum prætermisit facere miraculum; eum in diebus Passionis suæ, extinctis omnibus et in sepulcro et in ecclesia circumcirca luminibus, jubare divino lampades extinctæ reaccendantur. Cujus pectus silicium, fratres, tantum miraculum non emolliat? Credite mihi, bestialis homo et insulsi capitis est, ejus cor virtus divina tam præsens ad fidem non everberat. Et tamen gentiles cum Christianis ista vident communiter, nec emendantur: perterrentur equidem, sed non convertuntur ad fidem: nec mirum, quoniam mentis obæcæcio illis dominatur. Quantis afflictionibus vos qui adestis, qui redistis injuriaverint, vos ipsi melius nostis, qui substantias vestras, qui sanguinem vestrum inibi Deo immolastis. Hæc ideo, charissimi, diximus, ut vos ipsos sermonis nostri testes habeamus. Plures supersunt et fratrum nostrorum miseriæ, et Ecclesiarum Dei depopulationes, quæ singulatim possemus referre, sed instant lacrymæ et gemitus; instant suspiria, et singultus. Ploremus, fratres, eia ploremus et cum Psalmista medullitus plorantes ingemiscamus. Nos miseri, nos infelices quorum propheta ista completa est: «Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam; polluerunt templum sanctitatis tuæ; posuerunt Jerusalem in pomorum custodiam; dederunt morticina servorum tuorum escam volatilibus cæli, carnem sanctorum tuorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem ipsorum, tanquam aquam in circuitibus Jerusalem, et non erat qui sepeliret (Psal. LXXVIII). » Væ nobis, fratres: nos, qui jam facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio et irrisio his qui in circuitu nostro sunt; condoleamus et compatiamur fratribus nostris, saltem in lacrymis; nos abjectio plebis facti, et omnium deteriores, immanissimam sanctissimæ terre plangamus devastationem. Quam terram merito sanctam dixerimus, in qua non est etiam passus pedis quem non illustraverit et sanctificaverit, vel corpus vel umbra Salvatoris; vel gloriosa præsentia sanctæ Dei genitricis; vel amplectendus apostolorum comæatus; vel martyrum ebibendus sanguis effusus. Quam beati, o Stephane protomartyr, qui te laureaverunt lapides? quam felices, o Baptista Joannes, qui tibi ad Salvatorem baptizandum servierunt Jordanici latices? Filii Israel ab Ægyptiis educti, qui Rubro mari transito vos præfiguraverunt, terram illam armis suis, Jesu duce, sibi vindicaverunt; Jebuseos et alios convenas inde expulerunt, et instar Jerusalem cælestis, Jerusalem terrenam incoluerunt. Quid dicimus, fratres? audite et intelligite. Vos accincti cingulo militiæ, magno superbitis supercilio; fratres vestros laniatis, atque inter vos dissecamini: Non est hæc militia Christi, quæ disceperit ovile Redemptoris. Sancta Ecclesia, ad suorum opitulationem sibi reservavit militiam, sed eam male depravastis in malitiam. Ut veritatem fateamur,

A
cujus præcones esse debemus, vere non tenetis viam per quam eatis ad salutem et vitam, vos pupillorum oppressores, vos viduarum prædones, vos homicidæ, vos sacrilegi, vos alieni juris direptores; vos præeffundendo sanguine Christiano expectatis latrocinantium stipendia; et sicut vultures odorantur cadavera, sic longinquarum partium auspicamini et setamini bella. Certe via ista pessima est, quoniam a Deo omnino remota est. Porro, si vultis animabus vestris consuli, aut istiusmodi militiæ cingulum quanto citius deponite, aut Christi milites audacter procedite, et ad defendendam Orientalem Ecclesiam velocius concurrite. Hæc est enim de qua totius vestræ salutis emanaverunt gaudia, quæ distillavit in os vestrum divini lactis verba, quæ vobis propinavit Evangeliorum sacrosancta dogmata. Hæc ideo, fratres, dicimus, ut et manus homicidas a fraterna nec continetis, et pro fidei domesticis, vos exteris nationibus opponatis. Et sub Jesu Christo duce nostro, acies Christiana, acies invictissima, melius quam ipsi veteres Jacobitæ, pro vestra Jerusalem decertatis; et Turcos qui in ea sunt, nefandiores quam Jebuseos, impugnetis et expugnetis. Pulchrum sit vobis in illa civitate mori pro Christo, in qua pro vobis Christus mortuus est. Cæterum si vos citra mori contigerit, id ipsum autumate mori in via si tamen in sua Christus vos invenerit militia. Deus ejusdem denarii retributor est, prima et hora undecima (Matth. xx). Horrendum est, fratres, horrendum est, vos in Christianos rapacem manum extendere: minus malum est in Sarracenos gladium vibrare; singulare bonum est: quia et charitas est, pro fratribus animas ponere. Ne vero de crastinis evocationibus solliciti sitis, sciatis quod timentibus Deum nihil deest, neque his qui eum diligunt in veritate. Facultates etiam inimicorum vestræ erunt: quoniam et illorum thesauros exspoliabitis, et vel victoriosi ad propria remeabitis, vel sanguine vestro purpurati, perenne bravium adipiscemini. Tali imperatori militare debetis, cui omnis non deest potentia, cui quæ rependat nulla desunt stipendia. Via brevis est, labor permodicus est, qui tam imparcescibilem vobis rependet coronam. Jam nunc igitur auctoritate loquamur Prophetica. «Accingere, o homo, unusquisque, gladio tuo super femur tuum, potentissime (Psal. XLIV, 4): » Accingimini, inquam, et estote filii potentes, quoniam melius est vobis mori in bello, quam videre mala gentis vestræ et sanctorum. Non vos demulceant illecebrosa blandimenta mulierum, rerumque vestrarum, quin eatis, nec vos deterreant perferendi labores, quatenus remaneatis. » Et conversus ad episcopos: « Vos, inquit, fratres et cœpiscopi, vos consacerdotes et cohæredes Christi, per Ecclesias vobis commissas id ipsum annuntiate, et viam in Jerusalem toto ore viriliter prædicate. Confessis peccatorum suorum ignorantiam, securi de Christo cœlestem paciscimini veniam. Vos autem qui ituri estis, habebitis nos pro vobis oratores; nos habeamus vos pro populo Dei pugnaturos. No-

strum est orare, vestrum sit contra Amalecitas A pugnare; nos extendemus cum Moyse manus indefessas orantes, in cœlum; vos exerite et vibratè intrepidi præliatores in Amalechi gladium. »

His vel hujuscemodi aliis a Domino apostolico, his qui aderant liculenter intimatis, alii suffundebantur ora lacrymis, alii trepidabant, alii super hac re disceptabant. Inter omnes autem in eodem concilio, nobis videntibus, vir magni nominis et summæ ingenuitatis episcopus Podiensis nomine Naimarus, ad dominum papam vultu jucundus accessit, et genu flexo, licentiam et benedictionem eundi poposcit et impetravit; insuper et ab apostolico mandatum promeruit, ut omnes ei obedirent; et ipse pro officio suo in omnibus, exercitui patrocinaretur, utpote quem omnes magnæ strenuitatis et singularis industriæ præulem noverant. Digno itaque exercitui Dei invento primicerio, præbuit assensum multitudo multa nobilium, et statim omnes in vestibus superamictis consuerunt sanctæ crucis vexillum. Sic etenim papa præceperat, et ituris hoc signum facere complacuerat: quippe prædicaverat summus pontifex Dominum dixisse sequacibus suis: « Si quis non bajulat crucem suam et venit post me, non potest meus esse discipulus. Idcirco, debetis, inquit, vobis crucem coaptare vestris in vestibus, quatenus et ex hoc tutiores incedatis, et his qui viderint, exemplum et incitamentum suggeratis. »

Dum hæc agerentur, ecce ex improvise adfuerunt legati comitis Tolosani, Raimundi videlicet de sancto Ægidio, qui ipsum iturum jamque sibi crucem coaptasse retulerunt, et in concilio testati sunt. « Adjuncti sunt etiam ipsi, inquit, milites innumeri, et populum in ducatu suo conducet quam plurimum. » Et adjunxerunt: « Si quis est Dei, jungatur ei, quoniam opes suas indigentibus communicabit, et auxilium et consilium suum, nemini viantium denegabit. Ecce, Deo gratias, jam Christianis ituris, duo ultronei processere duces; ecce sacerdotium et regnum; clericalis ordo et laicalis ad exercitum Dei conducendum concordant. Episcopus et comes, Moysen et Aaron nobis reimaginantur. » His auditis si qui pusillanimes heri exstiterant, hodie animabantur, et sancta cruce passim palliabantur. Solutum est concilium, et nos unusquisque prope- rantes rediimus ad propria. Prædicabant episcopi, et voce liberiori jam illud idem vociferabantur laici: verbum Dei seminabatur, et quotidie numerus Jerusalemitanorum augebatur; verecundabantur qui remanebant, et jam coram gloriabantur qui peregrinatum ire disponchant: Alii alios cohortabantur; et in angulis et in compitis, inde singuli sermocinabantur. Nimirum pro his agendis dicunt quedam divinitus obtigisse signa, quæ nos omnino non ignoramus vera.

(An. D. 1095.) Anno siquidem ab incarnatione millesimo nonagesimo quinto, pridie Nonarum Aprilium, feria quarta, luna vigesima quinta, visus est ab innumeris inspectoribus in Galliis, tantus stella-

rum discursus, ut granio, nisi lucerent, pro densitate putarentur: opinabantur etiam quidam eas cecidisse, nos tamen de earum occubitu nihil temere præsumimus affirmare. Novimus tamen, Veritate testante, quod quandoque stellæ cadent de cœlo (Matth. xxiv, 29). De discursu autem vel earum coruscationibus, si quis dubitat, vel nobis credat, vel annalibus nostris, in quibus id notatum reperiet, saltem acquiescat. Quid autem concursus iste præcipue portenderit minime diffinimus: præsertim cum nobis nondum datum sit nosse mysterium regni Dei, sed per parabolas et quasdam competencias, motu stellarum Christianitatis motum comparabant. Quippe anno subsequente (1096) et synodus Arvernensis habita est, et via inchoata est. Præter hæc omnia, quædam Christianis intima inspirabatur voluntas, ut pene omnes iter arriperent, si stipendiorum facultas eis suppeteret. Lætabantur patres, filiis abscedentibus; gaudebant uxores, abscentibus maritis dilectissimis, plusque tristabantur quod remanebant. Plures tamen abierunt, quam quod vel vix vel nullatenus redituri earum viri properabant. Et mirum in modum, quod fieri solet in mortibus charorum, lacrymas his et illis extorquebat jucunditatis affectus. « Excessit » tamen « medicina modum, » quia plusquam debuit in quibusdam eundi voluntas surrepsit. Nam et multi eremitæ et reclusi et monachi, domiciliis suis non satis sapienter relictis, ire viam perrexerunt: Quidam autem orationis gratia, ab abbatibus suis accepta licentia, profecti sunt; plures autem fugiendo, se subdixerunt. Multi etiam de gente plebeia, crucem sibi divinitus innatam jactando ostentabant; quod et idem quædam ex mulierculis præsumpserunt: hoc enim falsum deprehensum est omnino. Multi vero ferrum calidum instar crucis sibi adhibuerunt, vel peste jactantiæ, vel bonæ suæ voluntatis ostentatione. Sed de his, ut libet. Talibus enim rumoribus concursus euntium in tantum augmentabatur, ut jam esset numerus innumerus. Hæc idcirco inseruimus, ne vel aliquid præterisse videamur; vel nostratibus, in vanitatibus suis pepereisse redarguamur. Nec tantummodo populares, citramontanos homines is rumor excivit, sed palatinos consules et regios tyrannos cievit, videlicet Hugonem Magnum, fratrem Regis Francorum; Robertum Northmanniæ comitem, Anglorum Regis Wilhelmi filium; iterum Robertum Flandrensem. In Alamanniæ partibus Dux Godefrius, cum fratre suo Balduino et Eustachio, sermonem huic recepit, et iterum alius Balduinus comes de Monte. Ultra montes quoque, in Apulia scilicet, verbum istud percrebuit: et Boamundum, virum admodum industrium, Roberti Guischari filium, ducis Rogerii fratrem vocavit, eique Tancredum nepotem suum, et Ricardum de principatu sociavit. Porro si de viris consularibus loqui attentarem, nec de Radulpho Balgentiacensi tacerem, nec Ebrardum de Puisat prætermittèrem, nec de Centorio de Bieria, nec de Wilhelmo Amanei aliquid

dissimularem, nec multos alios stylus noster fastidiret, qui tamen præclaris facinoribus suis seipsos magnificaverunt, et in exercitu Dei se laudabiliter habuerunt. Nec tamen hos vel alios æmula præteribit oblivio, ubi se opportuna offeret occasio. Prædicti itaque viri, expeditionem Dei aggressi, Constantinopolim, imperatoricæ dignitatis civitatem, cum populis innumeris appropinquaverunt. Neque siquidem Angliam, vel alias maritimas insulas, licet a nobis undisoni maris abyssis ab orbe remotas, tonitruum istud latere potuit; imo et Britannos et Guascones, et extremos hominum Gallios, fama perneciter succrescens animavit et armavit. Venetii quoque et Pisani, et Genuani, et qui vel Oceani vel maris Mediterranei littus incolebant, navibus onustis armis et hominibus, machinis et victualibus mare sulcantes operuerunt, et qui terra ibant, universæ terræ faciem, tanquam locustæ, occuluerunt.

Transeundum fuit prædictis Alamannis per Hungariam, et transierunt. Petrus quidam, magnus Eremita, cum multis Alamannis et Francis plurimis, subsequens agmen præcesserat, et regiam ad urbem applicuerat: Invenit tamen multos Lombardos et Longobardos et iterum Alamannos qui eum præcesserant; et ex imperatoris responso, venientem exercitum sustinebant. Imperator autem interim iis mercatum dari jusserat, sicut erat rectum, in civitate. Mandando quoque mandaverat, ne quemdam sinum maris, quem Brachium Sancti Georgii vocant, transfretarent, quousque maximus qui subsequetur advenisset exercitus. « Si enim, ait, aliter egeritis, efferi gentiles in vos irruent, et imbellem hanc periment legionem; » quod et sic postea contigit. Gens etenim illa sine rege, sine duce, variis aggregata locis indiscipline viventes, in res alienas rapaciter involabant, et plumbum, de quo ecclesiæ coopertæ fuerant, asportabant et vendebant, nec non et palatia destruebant, et in omnibus se nequiter agebant. His cognitis imperator iratus est valde, quippe qui beneficiis suis illos jam videbat ingratos. Coegit itaque eos transfretare expulsos a civitate. Qui transfretati multis iterum illicitis in Christianos patratis: nam et domos eorum, et Ecclesias, hostiliter terra deprædata, cremaverunt: tandem venerunt Nichomiam. Illic Lombardos, Longobardos et Alamannos a Francis separantes: Franci siquidem ferociosiores et intractabiliores erant; et ob id, ad omne malum procliviores; præfecerunt sibi gentes aliæ, Francis remotis, quemdam Raginaldum; et sub ejus ducatu ingressi sunt Romaniam. Ultra Nicenam autem civitatem progredientes, quatuor itinere dierum, invenerunt quoddam castellum cui nomen Exerogorga, (incertum an timore an industria) incolis omnibus vacuum: illud igitur intrantes causa hospitandi, ibi demorati sunt, quippe ipsum invenierunt omnium victualium redundantia plenum. Quo Turci per exploratores suos cognito, haud mora circumvallare castellum festinaverunt. Raginaldus

cum suis castellum exierat, ut Turcis venientibus prætenderet insidias. Prævaluerunt autem Turci, et multos ex eis gladio ceciderunt; si qui vero potuerunt, fuga elapsi in castellum recepti sunt, quo undique obsessis aquam illis confestim abstulerunt. Fons etenim et puteus, quo castellum sustentabatur, extra erat, quem utrinque viriliter circumseptum Turcorum exercitus indesinenter observabat. Nihil est laborantibus aquæ penuria durius: nihil citius tuta expugnant loca, quam intolerabilis sitis injuria. Coacti sunt ergo Christiani suorum sanguinem elicere et bibere jumentorum. Alii pannos in cisternas limosas deponebant, et si quid humoris invenissent, in os suum exprimere non erubescabant. Dictum est, quod nimis turpe est, quod quidam in manibus suis micturiebant et sorbebant. Alii si forte reperissent terram humidam vel frigidam, fodiebant; et in ipsa vel nudi supinabantur, vel suis apponebant pectoribus, ut saltem sic quoquomodo refrigerarentur. Quis in tantis angustiis vivere potuit? Sustinuerunt tamen moribundi magnam hanc per octo dies incommoditatem, Sacerdotibus qui aderant sic interim sermocinantibus: « Sustinete, fratres, ut enim vos tentet adest Deus. Nolite itaque desperare in his etiam magnis tribulationibus; sed efflicite gnaviter, ut qui ejus provocastis iram, vel in arcto positi nunc, ejus largifluam vobis everberetis misericordiam. Promereri poteritis in tali angustia positi ejus beneficium, si ad ipsius toto corde confugietis auxilium. Ipse olim percuti jussit in deserto Sina, petram, et fluxerunt aquæ, et biberunt patres nostri in saturitate. Adhuc est ejusdem potentia, adhuc est ejusdem misericordiæ. Si vos modo non exaudierit, culpa nostra est; si vos modo non respexerit, nostra est negligentia. Reminiscamini quoniam cum graviter offendimus et irritavimus, qui in rerum fraternarum rapacitate et in ecclesiarum destructione inexplicabiliter crassati sumus. »

Hæc illis sacerdotes quotidie referebant, sed illi nullo vino compunctionis potari poterant. Computruerant illi tanquam jumenta in stercoribus suis, ideoque de peccatis suis, indurati corde cum Pharaone, Deo satisfacere nequaquam potuerunt: quocirca perierunt. Obturaverunt igitur aures suas, aspidiibus surdiores, contra vocem incantantium sapienter, et idcirco revera operati sunt insipienter. Quin dux eorum Raginaldus cum Turcis consiliatus est, et ut eis si posset fratres suos proderet pactus est. Exivit itaque cum multis, fingens se ad bellum procedere, et transfuga fugit ad Turcos. Qui remanserant, inhonestam coacti fecerunt deditionem; et, o miserum facinus! versi in desperationem, contra Dominum abominabilem commiserunt apostasiam. Illi vero qui fidei suæ testimonium perhibuerunt, vel capitalem subiere sententiam, vel in signum positi, sagittati sunt, vel ab invicem divulsi, pro vili pretio venundati sunt vel in captivitatem abducti sunt, alii in Antiochiam, alii in Corrosanum, alii in Aleph, aut ubi de eis triumphantibus, et captivantibus

captivos captivatum ire magis complacuit; qui tamen pro fidei Christianæ inconvulso tenore, glorioso sine quieverunt. Hanc persecutionem primam perpessi sunt Christiani tertio Kalend. Octobris. Audientes iterum Turci quod Petrus Eremita et Walterius cognomento *Sine habere*, in alia civitate cui nomen Civitot prope Nicenam essent, persequi aggressi sunt illos, pro secundis successibus rabi-diores, et more luporum debacchantium vel feræ tigridis, sanguine effundendo proclivius incumbentes. Jam igitur, securi de triumpho, accurrentes obviaverunt Walterio, quem et multos qui cum eo erant, obtruncaverunt. Petrus enim Eremita jam Constantinopolim redierat, quoniam illum auscultare gens litigiosa non acquiescebat. Et quoniam eos imparatos Turci reppererunt, ideo facilius superave-rant. Decollaverunt etiam quemdam Domini sacerdotem, Missarum solemniam suppliciter celebrantem. Si qui potuerunt evadere vivi, fugerunt, vel in carrectis vel sylvis, vel in montanis delitescerunt; alii Civitot castellum, quatenus se defenderent, tenuerunt; quod et Turci protinus obsederunt, lignisque quamplurimis undequaque allatis, incendium et castello et hominibus præparabant. Christiani autem, extrema jam in desperatione positi, animosiores: « Desperatio siquidem aliquando audaciora facit; » audenter in ligna jaculati sunt ignem. Sic ergo evaserunt incendium, sed non omnino evaserunt imminens mortis periculum. Apprehenderunt siquidem Turci totam castri munitiorem, et Christianos apprehensos vel occiderunt, vel captivaverunt, vel in quodlibet opprobrium subsannaverunt. Hæc iterum passio contigit eis in mense Octobri. Ecce modico temporum intervallo, parvo terrarum interstitio Christianitas bis profligata est, bis multata, bis castigata: quod pro expiatione facinorum suorum illis contigisse non ambigimus; et pro reprimenda minus cautorum stoliditate, et pro subsequenti exercitus necessaria castigatione. Qui enim adhuc citra Constantinopolim castra metati fuerant, hoc audito (multi etenim profugi redierant, quorum omnium arma imperator emerat, quatenus inertes suis minus nocere possent) alii alios expectabant, quatenus consilio communicato, auxiliaribus freti ducibus, et copiis stipati militaribus, terram inimicorum ingrederentur, Deitate sibi, precum pura confessione, prius complacata.

Dum hæc agerentur, dux Godefridus et Balduinus atque Enstachius fratres, et Balduinus de Monte cum turmis suis per Hungariam commeantes, Constantinopolim appropinquabant. Podiensis namque episcopus et comes Raimundus per Sclavariam gradiebantur. Hugo Magnus et Flandrensis comes, et Robertus Northmannorum dux, cum suis commilitonibus Romam prætereuntes, in Apuliam devenerunt. Boamundus autem tantas Francorum frequentias audiens adventare, neque siquidem tantum hominem hujusce rei ignarum, tam divulgata fama per-

A transire poterat, singulorum probitatibus signisque perscrutatis, pallium optimum præcepit afferri; quod per particulas concisum, crucem unicuique suorum distribuit, suamque sibi retinuit. Tantis igitur militum concursus ad eum subito factus est, quatenus comes Rogerius in obsidione (erant siquidem uterque in quadam obsidione) pene solus remaneret; dolensque se suam amisisse gentem, Siciliam cum paucis reversus est. Boamundus autem, ut erat vir per omnia modestissimus, modeste viam suam et eversiones præparavit, et cum optimatibus suis et cum affluentibus armatorum copiis transfretavit, et tandem tranquillo remige in Bulgariae partibus applicuit. Nomina vero suorum qui ei in itinere hoc adhæserunt, eique aliis cohæserant in bellis, hæc sunt: Tancredus Marchionis filius; Richardus de principatu, Ranulfus frater ejus, Robertus de Anxa, Ermannus de Canni; Robertus de Surda valle, Robertus filius Turstani, Hunfredus filius Radulfi, Ricardus filius comitis Rannulfi, et comes de Rusinolo, cum fratribus suis, et Boellus Carnotensis, Alberedus de Cagnano, et Gunfredus de Monte scabioso. Hi omnes unanimiter Boamundo conjuncti sunt, eique se devotissime in via Dei obedituros, inseparabiliter juraverunt. Hugo vero Magnus et Wilhelmus Marchisi filius ad portum Bari pelagus præpropere ingressi sunt, et navigantes applicuerunt Duracium. Dux autem civitatis illius de principibus imperatoris unus, arbitratus eos, ut revera erant, viros magnos et gnaros, apprehendi jussit eos, utpote qui nondum erant cuneis militaribus et auxiliaribus peditum manipulis satis præmuniti. Fecit ergo eos sub excubanti custodia Constantinopolim solerter deduci: quatenus imperator pro libitu suo super eos decerneret, sique vellet hominum et fidelitatem ab eis reciperet. Hoc autem dux ille idcirco maxime fecisse visus est, ut et devotionem quam erga imperatorem suum habebat, res ipsa talibus indiciis approbaret; eumque sibi vehementius conciliaret.

Dux autem Godefridus, ducum omnium primus Constantinopolim venit, duos dies ante Natale Domini, et prope illam castra metatus est. Boamundus enim suos expectando, qui eum subsequi satagebant, pedetentim gradiebatur; proinde callide eos paulatim eundo in dies operiebatur. Imperator autem in suburbio civitatis, duci paulo post mandavit hospitium. Armigeri vero ducalis exercitus, sine qualibet cautela, ad subvehendas paleas, vel cætera sibi necessaria, extra civitatem cursitabant. Quippe nondum aliquid de imperatore suspicabantur sinistram, utpote qui eis voluntarius præbisset hospitium. Imperator vero absconse suis mandaverat Turcopolis et Pincinatis, quatenus in dies ex-cuntes invaderent, et perimerent, et curiosissime super hoc excubarent. Duci, suorum defectus nuntiatus est, et inopinatæ Turcopolorum ei patuerunt insidiæ. Exivit igitur Balduinus ad suorum protectionem, et si posset ad insidiantium deletionem;

Invenit autem eos insequentes suos, et ex improviso incautos invasit et superavit; partem occidit, sexaginta quoque ex iis vivos comprehensos, fratri suo duci imperterritus præsenteravit. Audiens hoc imperator Alexius (Alexius enim vocabatur), valde iratus, malum exercitui Christi in corde suo indesinenter machinabatur. Dux de imperatoris furibunda perturbatione certus, præcavens in futurum, civitatem exivit, et ubi prius sua fixerat tentoria collocavit. Nocte superveniente, jussu imperatoris invasa sunt castra ducis, et exercitus ejus multis læcessis injuriis. Dux autem, sicut erat hujusce rei sagacissimus, et pugnator acerrimus, excubatores qui tentoriis excubarent prudenter disposuerat, et unumquemque vigilare sibi mandaverat: versutias enim imperatoris non nesciebat. Repulsi sunt quantocius invasores, et ex illis septem peremptis, usque ad portam civitatis audacter dux fugavit fugientes. Ad tentoria itaque sua reversus, fuit ibi pene quinque diebus. Imperator enim interim in eum malum moliri; dux sollicitius sibi suisque consiliari; imperator ei transitum per civitatem regiam prohibere; dux subsequentiæ optimatum adventum expectare. Imperator tandem ut nihil intentatum relinqueret (erat namque vir perspicax et industrius), sub pacis obtentu pactus est cum duce, quod si transfretaret Brachium, copiosum ei semper mitteret mercatum; et omnibus indigentibus, stipem impertiret necessariam, tantum de eo juramento esset securus. Ideo sic fecit imperator, ut ducem a regione illa cum suis amoveret copiis, ne posset conti superventorum principum consiliis et auxiliis. Transivit itaque dux, imperatori facta et ab eodem accepta identidem promissorum fidelitate.

Boamundus interim in vallem de Andrinopolin venit ibique suos concionando taliter allocutus: « Optimates et commilitones nostri, oportet caute nos omnes dehinc abeamus. Cautela nobis est pernecessaria, præsertim cum pro Deo a nostra peregrinamur patria. Peregrini pro Deo sumus, Christi milites sumus, a Christianorum penetibus diripiendis manus rapaces cohibeamus. Tempus erit cum terram hostilem intrabimus, cum de eorum spoliis opimis ditabimur et letabimur. Christiani quicumque nobis mercatum præstiterint, securi veniant et securi redeant; terra in qua sumus Christianorum est, ideo vobis eam deprædari non licet. Tantummodo in ea pro benedictione cibaria capiamus; nec ultra quam usus vivendi postulat, fratrum suppellectilem discerpamus. Vos autem, proceres nostri, familiares nostri, qui expeditores estis, de peditibus vigilantius procurate, et ne deficiant in via, eos expectando maturius procedite, et tentoria vestra tempestive figite. Et quoniam, Deo gratias, opulentiores estis, opes vestras pro eleemosyna pauperibus effundite, Dominum ante oculos præsentem semper habete. » His dictis heros prudentissimus conticuit, et moveri castra de valle præcepit. Tan-

dem perventum est Castoriam, in qua Natale Domini solemniter peregerunt; ibique per aliquot morati dies, quæsitumque mercatum habere non potuerunt. Prætendebant enim homines civitatis illius eos nequaquam peregrinos, sed gladiatores et tyrannos. Compulsi sunt ergo, inedia cogente, boves, equos et asinos rapere, et si quid quod mandi posset convenientius inveniebatur. Egressi subinde Castoria castrametati sunt in Pelagoniam. Castellum autem Hæreticorum ibi erat munitissimum, abunde bonis omnibus refertum: quod undique aggressum, habitatoribus ejusdem cum eo combustis, omnino pessum dederunt, hæreticis nimirum inimicantes. Omnes siquidem illi viatores, Judæos, hæreticos, Sarracenos æqualiter habent exosos, quos omnes appellant inimicos Dei. Castello igitur illo radicitus diruto, extinctisque omnibus habitatoribus ejus, tentoriis collectis pervenerunt ad flumen Bardanum, quod Boamundus cum parte sui exercitus pertransivit: pars etenim, comes videlicet de Rosinolo, cum fratribus suis remansit. Homines autem imperatoris qui vias obsidentes, palantes explorabant, videntes exercitum divisum, impetu facto irruerunt in comitem et in suos, sperantes se in eos indifficiliter prævalituros, exercitu duntaxat a se disgregato. Quo Tancredus sive per legatum sive per tumultum cognito, necdum enim multum ab aliis aberant, rapidum calcaribus urgens cornipedem fulmineus advolat; et fluxio qui intererat evadato, sed potius enatato, festinum comiti contulit præsidium. Duo siquidem millia militum Tancredum subsecuti fuere, qui similiter amne transito eis auxilium præbuerunt: qui confestim, contra spem Turcopolorum, ipsis prævaluerunt, et eos de prælio fugaverunt, et de fugatis gloriose triumphaverunt. Nonnullis autem peremptis, plures apprehensos, vinctos præsentaverunt Boamundo, qui eos percunctatos quare tam crudeliter suæ resisterent expeditioni, præsertim cum suo non inimicaretur imperatori, ipsis respondentibus audivit: « Nos in *roga* imperatoris locati, nihil aliud quam quod ipse imperat possumus. » Boamundus autem imperatori indignatus, se ipsum tamen reprimens, eos quidem impunitos dimisit, sed ne suis de cætero nocerent, interminando eos compescuit. Dixisse tamen suis familiaribus putatur: « Nos transituri per imperatorem, tumorem animi compescamus, et ne eum injuste exacerbemus, prout possumus evitemus. Extremæ imperitiæ genus est, hominem ibi totum efflare spiritum, ubi commotus animus nullum habebit effectum. Porro prudentiæ modus est potestativum hominem seipsum dissimulare, ubi potentiæ suæ nequit satisfacere. Prudentiæ est, in tempus differre, quod continuo non possis implere. Rursus socordiæ et ignaviæ redarguendus est, qui cum ultra non possit, insonat minis; cum vero possit, illatæ obliviscitur improbitatis. Si possumus, imperatorem beneficiis superemus; sin autem, mala nobis illata

æquanimiter dissimulemus. » Hæc ait, et iram animi tacitus continuit. Hoc bellum factum est quarta feria in capite jejuniorum. Nulli dubium quin illa die inviti pugnaverint peregrini, nisi quod se defendendi necessitas eis incubuit. Interea imperatoris legati obviaverunt Boamundo (Boamundus enim jam suos ad eum direxerat) qui eum per terram illam secure deducerent, et eis ubique mercatum impenderent. Misit autem ad hoc quemdam suum corporatium, valde sibi familiarem, hominem admodum solertem. Iste semper præibat, et ex imperatore regionarios allocutus, forum rerum venalium semper eis præparabat. Ad quoddam ventum est castellum, quod quia frumento, caseo, vino et oleo redundabat, aggredi contendebant; castellani siquidem, neque eis mercatum præparabant, et in tantum eos verebantur, quod neminem eorum recipiebant. Boamundus autem viriliter illud prohibuit, ne forte imperator in eo aliquam inveniret perperam: licet ei Tancredus et alii multum in faciem resisterint; prævaluit tamen sententia prohibentis.

Mane facto obviam illi exierunt castellani, cruces præ manibus gestantes, et indulgentiam deprecantes, et ei quæcunque placuissent offerebant; ille autem libenter eis indulsit et pertransivit. Venit autem ad civitatem quæ Serra dicitur, et ibi sufficiens habuerunt mercatum. Boamundus tunc prudenter egit, quoniam cum duobus corporatiis, sine aliqua amaritudine concordatus est, et amicissimi in die illa facti sunt; pro illorum denique amicitia, cuncta reddi animalia jussit quæ sui rapuerant, quæcunque fuerunt inventa. Corporatii autem, hominibus omnia quorum fuerant, reddiderunt: luctus itaque plangentium, versus est in gaudium. Denique prout tempus posebat, de loco in locum castra metati sunt, et usque Rusam civitatem venerunt: ibi quæcunque necessaria erant sufficienter comparatis (Græcorum quippe gens Boamundum videre desiderabat inbianter), suos tetenderunt papiliones, feria quarta ante Cœnam Domini. Boamundus ibi sua gente dimissa, cum paucis ad imperatorem profectus est, suisque dixit hominibus: « Modeste vos agite: ego vos præibo, vobis transitum præparaturus; vos autem moderanter appropinquate civitatem, et omnia sapienter agite. » Tancredus autem caput et princeps militiæ Boamundane, videns Christianos in expeditione pauperatos et mendicos, eis in immensum condoluit; et illos, qua cibaria invenirent, per aliam viam conducere cogitavit. Intraverunt igitur in vallem ubera glebæ gaudentem, et nutrimentis corporalibus refertam, ubi Pascha Domini celebraverunt. Imperator audiens, quem nimium verebatur, advenisse Boamundum (frequenter enim de prudentia et audacia ejus audierat, ipseque semel et iterum cum patre suo Guschardo pugnaverat et superaverat), honorifice suscepit eum, et extra civitatem, prout utrumque decebat, copiose procuravit. Dum autem imperator de colloquio Boamundi præcepisset, dux Godefridus,

Constantinopolim, suis ultra brachium relictis, redierat: quoniam imperator, ut ei pepigerat, mercatum nullum trans mittebat. Episcopus vero Podiensis et sancti Ægidii comes, sua iterum post se intermissa multitudine, aderant. Imperator a suis accepto consilio (gens quippe Græcorum multum callet in consiliis), heroes singulos per internuntios allocutus est, quatenus ei omnes et hominum et fidelitatem facerent, et sic securi transfretarent. Optimates enim regie civitatis sibi præcavescentes, ne forte Franci congregati in eos insurgerent, bonisque suis eos privarent, illud imperatori consuluerant, ut saltem a Francis taliter securi viverent. Franci siquidem omnino perjurium vitant. Hoc imperator ingeniose quærere, Franci viriliter negare; Franci prætere se juramentum nulli nisi Deo debere, cujus milites erant in via. Ad hæc imperator transitum abdicare, de cætero et mercatum et conductum polliceri, seque ipsum post eos iturum, et iis cum omnibus suis copiis subventurum affirmare. Angustiabantur Franci, juramentum facere renuentes, præsertim cum Græci aliter eis meatum nequaquam consentirent. Quid facerent? contra Christianos pugnare volebant; transitum pacifici habere non poterant: imperfecto ad quod ierant negotio, ad propria regredi abominabantur. Tandem multi compulsi necessitatibus in hanc devenere sententiam, pollicitationibus imperatoris aliquantulum allecti, quatenus eo tenore satisfacerent imperatori, si ipse de quibuscunque eis promittebat, eis jurari præciperet, quod ita totum factum est. Juraverunt igitur Alexio imperatori vitam et honorem, quod neutrum ei auferrent, quoad ipse quod jurabat bona fide teneret. Comes autem Sancti Ægidii plus aliis renitebatur; imo, quomodo de imperatore suos ulcisceretur, irrequietus cogitabat. Prævaluit tamen communis Heroum sententia; et ab hac intentione animosum comitem revocaverunt. Juravit itaque, sed ad hominum nequaquam deductus est: dixit enim se malle mori, quam hominum faceret imperatori. Dicunt Græcis sacramentum comitis satis fuisse, quandoquidem illud quod amplius exigebant extorquere non potuerunt; præceptum est igitur illico de navigio. Tancredus interim cum exercitu sibi commisso advenerat. Audiens itaque quod imperator a majoribus natu sacramentum exegerat, cum Ricardo de Principatu inter plebeios delituit; puppi-busque acceleratis, properus pertransivit. Boamundus tamen suis transfretaturis, succinate dixit: « Maturate gradum, nec aliquid incaute faciatis: demorabor adhuc de mercato locuturus, ne aliquid inconsulte fecisse videamur; vos prudenter ambulate, nec nimis remisse, nec insipienter militate. Plerumque contingit, ut quorundam insipientia, sapientium causas impediat. Videte ergo quomodo caute ambuletis omnes et singuli, et alius alium attentius commonete. Hæc ait, et de transitu festinanter mandavit. Ecce iterum legationes episcopi Podiensis pariterque comitis aderant Tolosani. Re-

mansit itaque comes cum sua gente, donec ei et **A** Boamundo satisfactum est de mercato.

Dux Godefridus cum aliis Nicomediam venit ibique cum Tancredo tribus diebus fuit. Cognitoque quod nulla, qua tot et tantæ gentes possent procedere, pateret via, misit dux qui rupium et montium complanarent præcipitia, hominum tria millia, qui acceptis securibus ascis et vidulis, aliisque multimodis ferramentis, ad carecta et fruteta stirpanda, et ad prærupta montium cœquanda, viam exercitui præparaverunt, positisque in altum signis, quæ subsequentes agnoscere possent, ne forte deviarent, venerunt Niceam, pridie Nonas Maii. Nicea autem totius Romanicæ caput est. Castris itaque metatis, locatisque tentoriis, obsessa est Nicea, quæ est civitas munitissima, utpote quam ostentabant inexpugnabilem in cœlum porrecta mœnia lacusque adjacentem civitatem a latere cingens. Passi sunt igitur ibi Christiani calamitosam panis inopiam, ita ut si quando panis unus inveniebatur, viginti vel triginta denarios emeretur; nondum enim mercatum ad eos ab imperatore fuerat directum. Sed Deo de suis procurante, venit confestim Boamundus copiosum terra marique deducens mercatum; facta est itaque inopina et repentina victualium ubertas, in tota Christi militia. In die autem Ascensionis Dominicæ, aggressi sunt civitatem expugnare, et contra muralem altitudinem machinas ligneas erigere. Per duos igitur dies infestantes acriter civitatem, conati sunt etiam murum effodere. Gentiles qui intus erant, **C** et contra viriliter instare, muros penatesque suos magna vi defensare; lapides et spicula dirigere, clypeis se protegere, et supervenienti telorum nimbo se audacter opponere. E regione Galli nihil intentatum relinquere; consertorum testudine scutorum se occultare, et sic jaculorum ingruentiam devitare; et sic persæpe fatiscentes obsessos lacessere. Cives interim missis nuntiis, neque siquidem qua lacus extendebatur, civitas observari poterat, a contribulibus et confinibus suis adjutorium convocaverunt dicentes: «Accelerate, per meridianam portam, nihil formidantes intraturi. Porta, inquit, enim meridiana, adhuc ab omni vacat obsidione.» Ipsa autem die, porta eadem comiti Tolosano et Podiensi episcopo, **D** Sabbato scilicet post Ascensionem Domini, commissa fuit; nam eadem die uterque advenierant. Comes itaque Saracenis secure accurrentibus, ex improvise armatus obviavit; et ejus exercitus totus in armis speciosus; et omnes signo sanctæ crucis confisi, barbaram viriliter repulerunt stoliditatem. Quæ gens non paucis suorum amissis, in fugam turpiter versa est, et a Francis indifficiliter superata. Comes itaque cum magno trophæo, ea die tentoria sua ingressus est. Cives obsessi alios rursus direxere nuntios, qui de auxilio loquerentur; et spem pugnæ et certitudinem victoriæ, jurando testarentur. Veniebant igitur catervatim congaudentes, et victoriam in manibus autumantes, et de spoliis inimicorum diripiendis jam lætantes. Effere-

bant itaque suos unusquisque funiculos, quibus vincos ad sua captivatum ducerent Christianos. Confidebant namque, et in magnis nationum congregatarum copiis, et in suæ viribus animositatis, parvipendebant etiam gentem Christianam, utpote et itineris longinquitate molestam; et fame et siti, multisque aliis incommoditatibus profligatam. Ex montium igitur cacuminibus incaute conglobati descendebant, et ad civitatem usque discurrere satagebant. Quibus iterum obviantes Franci: Franci siquidem nihil negligentes, vias omnes observabant, eos rursus invaserunt, rursus superaverunt, rursus fugaverunt; multis autem internecioni deditis victoriosi redierunt, attulerunt etiam plurima cæsorum capita, quæ fundibularii projecerunt **B** in civitatem, ad obsidentium exultationem, ad obsessorum perturbationem. Non tamen gentiles minus animosiores Christianis resistebant; sed modo de propugnaculis jacula dirigere, muros defendere; modo progredientes, ipsa castra perturbare. Contra comes Raimundus et Podiensis episcopus homines ordinaverunt, qui turrem quæ tentoriis suis porrecta præminebat, incessanter suffoderent et infractis viribus operi injuncto insisterent. Aggressi itaque civitatem, colonos rebellantes, balistis et arcibus et fundis deterrentes (grandinem etenim supervenientia tela putares), homines præparatos ad maros usque direxerunt, et ne quid eis mali possent oppidani moliri, sagaciter eos tuebantur; suffoderunt itaque turrem radicibus, immissisque lignis, et igni **C** in muro terebrato succenso, indemnes redierunt ad suos. Ignis extemplo lignis prævaluit. Quibus combustis, turris dependens extabuit, et per rimas dehiscens, ruinæ machina tota succubuit. Sed quoniam nox erat, non potuerunt nec voluerunt Christiani contra urbem præliari, quod mane futuro se facturos disponebant. Dilatio autem ipsa multum obsessis profuit, multum vero Christianis obfuit. Nocte siquidem gentiles murum irrequieti reædificaverunt, noctemque illam insonnem duxerunt, in nullo pigritantes, sed de civitatis suæ tuitione se invicem cohortantes. Facto diluculo Franci de inopina muri ædificatione vehementer admirati sunt, et eorum irrequietudinem laudaverunt, et tamen quia diutius ibi morari compulsi sunt, doluerunt. De repente siquidem maceriam eo usque inaltaverant, ut Christiani eos ex illa parte neutiquam nocere possent. Cassatus itaque Christianorum labor hoc modo fuit, quibus illa mœniorum suffossio nihil profuit. Ecce advenerat comes Robertus de Northmannia. Isti omnes urbem obsederunt, tentoria sua prope locantes. Ex una parte obsederant eam Boemundus et Tancredus: juxta quos dux Godefridus, cum fratre suo Balduino atque Eustachio. Deinceps autem comes Flandrensis, vir quidem strenuus et miles audacissimus. Juxta hunc etiam comes Robertus Normannus atque Stephanus Carnotensis, et comes de Sancto Paulo, et Chonanus filius comitis Gaufridi, et Radulphus de Guaer, et Rogerius de Barna-

villa, et alii quamplures. A porta vero meridiana Tolosanus et Podiensis, ut dictum est, excubabant. Ita circumcirca eam vallaverant, quatenus nemo vel ingredi vel egredi possit, nisi qua lacu civitas cingebatur. Per lacum enim Christianis videntibus, securi navigabant, sibi que necessaria navigio devectabant. Porro Christi militia taliter urbem obsederat. « O castra speciosa! o tentoria imperiosa! quis unquam similia vidit tabernacula? Cesset illa adulabilis fabula de Troja, vilescant illa Pelasgorum tentoria, obscrentur ulterius procerum illorum actus et nomina. Illic Ulysses suam exercuit astutiam; Ajax suam ostentavit audaciam; Achilles suam manifestavit duritiam. Hic columbinam Christiani prætendebant simplicitatem, et in armis mundam et gloriosam exercebant militiam: mundi moribus, vegeti corporibus, animosi pectoribus dimicabant; quippe animabus suis præcavebant, carnisque voluntatibus et voluptatibus omnia illicita abdicabant; fulgebant in armis, maximeque in morum ornatu erant decentissimi. » Fateor et verum fateor, quoniam si Balaam (*Num.* xxiv, 3) huic tam formosæ speculationi adesse meruisset, tentoria ista tentoriis Israeliticis præposuisset. In castris siquidem Christianis, nec Phinees Medianitidem (*Num.* xxv, 6), quem pugione confodere deberet, inveniret; nec serpens malignus quem pro malignitate sua torreret, haberet. Ut breviter dicam, militia illa formosæ Ecclesiæ instar erat; et forma, ut de tali non temerarius Salomonem decantasse autumaverimus: « Ecce tu pulchra es, amica mea, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis (*Cantic.* i, 4). » In ista siquidem expeditione duces ipsi militabant, ipsi duces excubabant, ut nescires quid dux a milite, quid miles differret a duce. Præterea ibi erat tanta omnium rerum communitas, ut vix aliquis aliquid sibi diceret proprium; sed, sicut in primitiva Ecclesia, ferme illis erant omnia communia. Lupanar et prostibulum omnino a castris suis procul eliminaverant, et potissimum de morum honestate disceptabant. Ibi tamen cum hominibus mulieres habitabant, sed vel in conjugio vel in legali ministerio. Si quis enim alicujus convincebatur inhonestatis, vel in faciem, ut cæteris metus incuteretur, castigandus increpabatur, vel graviter de eo vindicabatur: quotidie siquidem de continentia sermocinabantur episcopi, et omne scortum et abusum de medio castrorum abominabantur. Opponebant se certatim castrenses illi pro fratribus, inimicorum gladiis; et mirum in modum letabantur, si mori mererentur pro ulciscendis proximorum injuriis: « O super omnes regiones extollenda Gallia! quam pulchra tabernacula tua ecce in Romania! Ab occidentali Europa armata iter arripuisti, et in Asia tentoria tua et Conopeorum tuorum paxillos collocasti. Conservet ac perennet Deus hanc bonæ voluntatis tuæ unanimitatem; quatenus tuto procedere possis ad quam suspiras Jerusalem. » Turci interim et pro civitate defendenda desudabant, et a moeniorum restauratione nullatenus quiescebant.

Terra undique obsessi, lacu victualia subvecturi securi se committebant. Ibant et redibant Christianis videntibus, nec eis nocere poterat Francorum quantumlibet exercitus. Sed quis eorum sollicitam evasit solertiam? Franci, viri per omnia prudentissimi, consilium acceperunt, quatenus oppidanis auferrent etiam lacum. Direxerunt itaque legationem suam Constantinopolim, quæ vocabulo antiquiori Byzantium dicta fuit, unde et adhuc monetæ civitatis illius, denarios *byzanteos* vocamus, quatenus imperator imperio potestativo, navigium copiosum Civitot dirigeret, ubi portus erat opportunus; et quoniam nocuit differre paratis, nullas in remittendo innecteret moras. « Insuper, inquit, boves et plaustra nobis trans mitte, ad rates per montana et silvas ad lacum usque subvehendas. Si enim taliter egeris, civitatem Niceam, quam obsedimus, quam Turci tibi violenter abstulerunt, indubitanter recuperabis: nullum enim habent effugium, si suum eis interdiciemus navigium. » Ex imperatoris præcepto et boves festinanter adducti sunt, et naves velivolæ portum Civitot appulerunt; Turcopoli etiam imperatoris adfuerunt. Scaphæ carrucis superpositæ, bobus huic operi ministrantibus, usque ad crepidinem lacus magno labore deductæ sunt. Ea vero die noluerunt eas impingere in lacum, quod commodius duxerunt noctem exspectare. Hoc autem ideo fecisse videntur, quatenus ex improvise civitati per lacum approximarent; navigiumque castellanorum, dum nescirent, diriperent. Sole ruente nocteque terris incumbente, naves in lacum impegerunt, easque Turcopolis mandaverunt. Crepusculo diei albescente, lacum sulcantes, ordinate tendebant puppes ad civitatem. Cives lacum navibus opertum eminus aspicientes, admirabantur; et si forte sibi veniret adiutorium suspicabantur. At postquam fides eis facta est naves illas contra se præparatas, neque navigio suo sicut heri et nudius tertius, illis patebat de cætero commeatus, diriguere metu, et exsanguis facti desperaverunt: repentino siquidem casu perturbatis, præter spem omnia contigerant. Rebellando etiam nequaquam ulterius resistere poterant, super quos confluerant gentes innumeræ: urbi, terra lacuque obsessæ, nulla spes erat salutis; nullus locus effugii, præter, quod omnibus adjacet victis, dedecus deditiois. Exterrebant eos arma incognita, et ipse fulgor armorum obsessos exanimabat: noverant Francorum gentem ferocem et bellicosam; nec eos ab incepto desistere, donec eis omnia pro voto contigerint. Sciebant illos penitus immisericordes, quos ipsi exacerbaverant gentis suæ preemtores. De imminente ergo tractantes periculo ad imperatorem dirigunt, utque sibi sub lege deditiois respondeat satisfaciunt. « Securos, inquit, nos faciat, imperatoria fides tua non violanda, de familiaribus et substantiis nostris, urbemque deditam suscipe pacto tuæ protectionis; impune jubeas recedamus, urbemque tuam tibi reddemus. Tuere nos ab istis carnificibus qui adhuc te graviter infestant,

tuisque nos fac presentari conspectibus. Obtemperabimus tuis mandatis, si nostris æque respondeas voluntatibus; liceat nos tibi servire; liceat nos vivos in tuum imperium vel in tuum caput insurgentes dimicare. Ne nobis imputes, quoniam dum licuit contra te pugnavimus, quod tunc lege belli vivebamus: fac nos tibi obnoxios vita concessa; ex inimicis præpara nos tibi devotos servos. Si, quod absit, posthac nos tibi senties ingratos, ingratitude nostræ, plexis corporibus et tandem capitibus amputatis, digna repende. Tanto siquidem erimus tibi fideiiores, quanto parturies nos beneficiis tuis obnoxiores. Larga liberalitas imperatoris pareat vicis, debellet superbos. His imperator auditis, Christianorum profectui postea rei probavit eventus, occulte invidens, obsessorumque legationi satisfaciens, satellitibus suis imperavit, quatenus et se et sua dedentes, Constantinopolim impunitos deducerent, deque civitate servanda curiosi procurarent. Juxta præceptum imperatoris omnia facta sunt, et civitas reddita est, gensque gentilium ad urbem imperatoriam indemnitas deducta est: quam, ut dictum est, non modo captivitatis, sed honorificentia libertatis suscepit imperator, magnisque dapilitatibus educatam honoravit. Hoc autem idcirco fecisse dicitur, quatenus et liberatos sibi affectaret, aliosque ad deditionem invitaret, eosque contra Christianos tempore opportuno animaret; ac per eos in quibus clam invidabat, occasione se præbente, rebellaret. Pauperibus tamen Christianis multa largitus est donaria ut taliter quod apud se occultabat, clandestino dissimularet sigmento, seque suaque commenta, in futurum per competentes reservaret machinationes. Civitate reddita, Christianorum gens ab obsidione secessit. Mortui sunt ibi multi Christiani, alii fame, alii gladio, alii quolibet alio exterminio. Hos autem existimant felici laureatos martyrio, quoniam pro fratrum compassione sua corpora tradiderunt. Gentilium etiam, pro variis bellorum eventibus, pro ingruentibus incurstantium infortuniis, multa trucidata videres corpora, multa passim reperires inhumata cadavera. Per septem hebdomadarum circulum tresque dies, ibi Christiani demorati sunt; et capta seu magis reddita civitate, pedem alias direxerunt. De non publicandis etenim civitatis illius penatibus imperator mandaverat; nolissent ibi etiam tot dies expendisse, quoniam rebus suis multisque diebus in cassum expensis, ut videbatur, imperatori totum immolaverant, quod vel sanguinem suum effuderant vel quod quas attulerant facultates in immensum attenuaverant; nec etiam, quæ multimodis mortibus acquisierant, spoliis opimis gratulabantur. Poenitebat igitur eos longæ obsidionis, quandoquidem non dominati sunt urbi, more subjugatæ civitatis; nam si saltem publicarentur facultates inimicorum, et paupertas egenorum temperaretur, et absumptæ aliquantulum resarcirentur impensæ. Non igitur æquanimitè Alexii mandatum pertule-

runt; et tamen quod tunc nihil proficerent, in tempus finierunt. Hic primum patuit odiorum seminarium; hic compertum est inimicitiarum fomentum; hic discordiarum coeperunt incentiva pullulare; hic simultatum simulacra visa sunt succrescere. Nam quoniam Alexius non recte contra eos egerat, ipsi contra eum de ultione cogitabant. Hic igitur primus liber claudatur, ubi prima civitate devicta, quamvis ea pro voto potiti non fuerint, Christianus alias militatum ire disponit exercitus. Vadant interim Christiani, nosque ad inceptum opus accingamur, cum luce surgentis auroræ.

INCIPIT LIBER SECUNDUS.

Qua in die soluta est obsidio, ad quemdam perventum est pontem, ubi sua exercitus Christianus collocavit tentoria. Fecerunt autem ibi duos dies; tertia vero die, antequam matutinus lucifer exalbesceret, iter præproperi arripuerunt et quoniam nox erat tenebrosa, incertam incerti arripuerunt viam. Divisi ergo ab invicem duorum consummaverunt iter dierum, Boamundus et Robertus Northmannus Blesiensisque comes, Stephanus et Tancredus, necnon comes de Sancto Paulo, et Walterius de Sancto Valerio, Bernardusque filius ejus, et Girardus de Gornaio, et Wilhelmus, filius vice comitis Ranulfi, et Wilhelmus de Ferreres, et Herveus, filius Dodemani, et Chonaus, filius comitis Gaufridi, et Radulfus de Guaer, et Alanus filius ejus et Rioldus de Loheel, et Alanus dapifer sacre Ecclesiæ Dolensis archiepiscopi, et alii plures erant in uno agmine. In altero Tolosanus et Podiensis episcopus, duxque Godefridus, et Balduinus, et Hugo magnus, et Flandrensis, cum copiosis comitantium examinibus. Die altera post secundam, Turci, tanquam arena maris innumeri contra Boamundum confluerunt. Videntes autem Christianos, magna quidem confisi multitudine, intrepidi unanimiter ipsos impetebant. Animabat enim eos ira, furorque; indignabantur etiam quod eorum possessiones depopularentur alienigenæ; denique nimis ægre ferebant quod Niccam præsumpissent expugnare. Boamundus autem, videns innumerabilem inimicorum multitudinem, suis et ore rapido et effero gladio minitantem et insultantem, stetit imperterritus, suisque satis consulte dixit comitibus: « Fortissimi Christi milites, ecce dimicandi tempus est. Metum omnem qui etiam viros effeminat abjicite, et de vobis ipsis defensandis, viriliter procurate; ictus impugnantium indefessi sustinete, et ex Jesu Christi confisi adjutorio, manus bellicosas exerceite, viresque avitas ecce, dum tempus est, ostentate. Ne, quæso, deturpetur propter nostram negligentiam laus Francorum; non vileseat propter nostram segnitiam sanctum nomen Christianorum. Res in arcto est, bellum ex adverso est, hostis multus in proximo est; nihil tamen præter spem seu voluntatem vestram contigit vobis: omnia vobis ex voto provenerunt. Ad hoc patriam egressi estis; ad hoc venistis: Bellum semper desiderastis.

Ecce quod diu optastis et orastis; ecce undique nos A vallaverunt. Sed, o genus infractum, o gens invictissima! ne terreamini, quoniam revera nobiscum est Deus. Si quis meticulosus est, seu audacem animum, in angusto positus, sibi metuet seu saltem, præ pudore, metum dissimulet. Nunc armis et animis opus est; non est tempus socordiae, nec imperitiæ. Quid moror verbis? Jam nunc sibi quisque loquatur. » Jobet denique celeriter aptari tentoria mandatque sociis qui ab eo longiuscule recesserant, quatenus ad eos juvandos præponerent. « Instat enim nobis, ait, nisi acceleraveritis inevitabile mortis periculum. Non est ambigua de conflictatione fama, quam oculis intuemur, quam icti corporibus persentimus. Age, jam Christiani accurrite, et nos et vestram rempublicam defendite: B commune periculum est in quo sumus, commune discrimen est in quo laboramus. Deinde dixit: Qui pedites estis, impigre et prudenter tentoria figite, qui milites estis, obviam eis mecum procedite et laborem certaminis indefessi sustinete. Pro Christo præliatores advenimus; in isto Christi prælio ne deficiamus. Unusquisque sibi dicat quod in tali negotio faciendum non ignorat. »

Interim Turci declamantes advenerant, et seu sagittando seu jaculando, seu cominus feriendo, Christianos acerrime infestabant; nulla fatigatis dabatur requies; sed omnia Christianorum corpora vel cruore vel sudore liquentia conspiceres. Franci enim contra, pondus belli indesinenter sufferre; C incursus in hostes aliquando prudenter differre; gladiis interdum resistere; socios vocatos expectare nec in aliquo titubare. Hanc conflictuum violentiam ab hora diei tertia usque in horam nonam pertulerunt Christiani. Illa die fuerunt mulieres bellantibus pernecessariæ: quæ et aquam sitientibus perneciter porrigebant, et pugnantibus exhortando confortabant. Martis campus incanduerat, nam utrinque totis viribus certabatur: angebantur Christiani, nam plerumque in ipsis castris impugnabantur. Alius exercitus, Boamundi legatis discredebat, de belli certitudine ambigens. Nullam siquidem gentem sperabat esse, quæ contra exercitus sui partem decimam, de bello auderet anhelare. Postquam tamen rumor iste per totum percrebuit exercitum et legatis legati superadditi sunt, dux, ut erat miles acerrimus, comes quoque Stephanus vir prudens et modestus, necnon Hugo Magnus cum suis advolant commilitonibus; Balduinus quoque atque Eustachius frater ejus, intrepidi advolant cum suis commilitonibus; Podiensis episcopus illos pone sequebatur, comesque Tolosanus Raimundus. Mirabantur jam fatiscentium Christianorum corda unde tanta gens, tamque repentina præter spem in eos emersisset. Cooperuerant enim montes et valles, et si qua plana erant densis turmarum cuneis omnia frequentabantur. Erant enim Sarraceni, Agulani, Persæ, quorum numerum computaverunt trecenta sexaginta millia, præter Arabes, quorum concursus

fuit indeterminatus. Interea necessarium desiderabatur et exspectabatur adjutorium. Dicebant ergo: O si venerit! Loquebantur autem mutuo: « Secretum habeamus quod inhianter opinamur; Deo hodie juvante de istis nos nunc atrociter infestantibus, triumphabimus; hodie de ipsorum opulentiis ditabimur et lætabimur: sileamus interim et duremus. » Taliter se cohortabatur; et gladiis exertis et in mortem vibratis, res duntaxat gerebatur. Et nisi Deus in castris suorum tunc adfuisset, subsidiumque jam defessis præparasset, ipsa dies totius expeditionis finem peperisset. Adsunt repentini quos advocaverant socii. Podiensis cum suo magno exercitu, a tergo præoccupavit inimicos, parte altera, comes Sancti Ægidii et Balduinus atque Eustachius festinanter equitabant; a dextera dux Godefridus irruit, et Hugo magnus, et Flandrensis Robertus, per omnia miles expeditissimus. Robertus namque Northmannus jam cum Blesiensi Stephano, necnon Tancredo atque Balduino pugnabat. Gentiles obstupefacti quoniam hostiliter et a facie et a tergo inopine premebantur, fugæ se crediderunt; et terga cedentibus consenserunt. Cecidit autem eos usque ad interneccionem Christianorum gladius et multi multimodis oppetierunt mortibus. Nam et si qui potuerunt, latibulis delituerunt; cæsa sunt ibi Barbarorum multa millia, quoniam in eos vehementer crassati sunt, quos tota die immisericorditer insectati fuerant. Wilhelmus marchio, Tancredi frater ea die oppetit, et Gaufridus de Monte Scabioso, viri multum militares, bonæ indolis et illustres. Præter hos multi ceciderunt milites ex Christianis et pedites.

Non enim Turcos imbelles audemus dicere, qui astu nimio præpollentes audaci vigent animo et irreverberato conflagunt gladio. Mortes etiam eminus inimicis creberrime infligunt, quia utuntur arcibus et multis instrumentis bellicis nituntur. Sed tamen multum tunc dediderant usum præliandi, quoniam habuerant diuturnum tempus feriandi. Jactitant tamen se de Francorum stirpe duxisse genealogiam, eorumque proavos a Christianitate descisse. Dicunt etiam nullos naturaliter debere militare nisi se et Francos. Si tamen ad Christianitatem redirent, tunc demum de Francorum prosapia exortos sese gloriarentur recte. Hoc ad præsens sufficiat quoniam indubitanter viri sunt callidi, ingeniosi et bellicosi; sed proh dolor! a Deo alienati. Obfuscatur igitur ingenuitas illa qua, sicut dicunt, oriundi emanaverunt, quia veræ oliivæ, quæ Christus est, neutiquam inserti sunt. Factum est hoc prælium Kalendis Julii. Christiani Christo suo gratias egerunt, qui eos de inimicantium eripuit manibus, eosque suis replevit consolationibus. Duxerunt ergo diem illam solemnem, Deoque dignam immolaverunt laudem.

His ita pessumdatis et procul effugatis, ad eorum tentoria diripienda conversi sunt Christiani, quoniam ipsis fugientibus non utique ibi diu licuit immorari. Inventum est ibi et auri et argenti plurimum,

subjugalia, mulas et equos, boves et camelos, ver-
veces et asinos, et copiosam suppellectilem in eorum
papilionibus reperierunt; et diversis onusti gazis,
cum triumpho et inenarrabili gaudio, redierunt ad
suos. Facta est igitur lætitia magna in Christiano-
rum tentoriis, et celebrem habuerunt diem illam,
gratias agentes prosperatori viæ et vitæ suæ, Do-
mino nostro Jesu Christo. Solemnis igitur habita
est victoria qua liberati sunt non manu sua, sed
virtute divina, ex omni angustia, et omni affluentia
honorum referti. Nec fama fuit contenta circumnsitas
urbes excire, sed longinquas et exterarum nationes
cepit deterrere, et titulum Christianitatis remotu-
rum populorum auribus infundere; divulgabantur
Christianorum præclara facinora, sibi que super-
venturam eorum militiam, omnes et singuli formi-
dabant. Unde factum est ut Solimanus, senioris So-
limani filius, de Nicæa fugiens, invenerit Arabum
decem millia qui, comperto quod fugeret, dixerunt
ei: « Excors et miser, quid fugis? » Quibus Solima-
nus: « Olim, ait, putabam me Francorum posse su-
perare et vincere populum, sed versa vice superati
sumus, et ea propter vagabundi huc et illuc diffu-
gimus. Vidimus enim, seu nos vidisse putamus, tam
diffusam eorum multitudinem, ut nullus eorum
æstimare sufficiat apparatus; mirari potuissetis et
obstupescere, quoniam cœli sideribus innumerabi-
liores sunt. Nos autem adhuc tremuli, vix eorum
legiones evasimus. Hac de nimio terrore concussi,
palpitando vix adhuc respiramus. Si ergo nobis cre-
ditis, priusquam vos deprehenderit delitescentes,
aufugietis. Neque enim civitatulæ quælibet poterunt
obsistere, quandoquidem Nicæam metropolim no-
stram prævaluerunt expugnare. » Qui, cum audissent
Solimanum, fugere tentaverunt. Venientes autem ad
castella vel civitates quibus morabantur Suriani,
qui et ipsi titulo Christianitatis erant insigniti, sub
dole ad eos loquebantur et dicebant: « Devicimus
Francos; ita omnino defecerunt, ut omnino eraseri-
mus de terra ista memoriam eorum, si qui super-
vixerunt in cuniculis absconditi sunt. » Sic incau-
tos alloquebantur et intra portas recipiebantur.
Ingressi autem, insciorum municipia, domos eorum
et ecclesias deprædabantur; quidquid erat pretiosum
et concupiscibile, et filios et filias, auferebant, et
sic eis passim illudebant; Francorum etenim præoc-
cupabant adventum, et antequam isti accessissent,
illi recesserant.

His auditis, Christiani eos insequentes, iter suum
moliebantur. Intraverant autem terram inaquosam
et inhabitabilem, in qua fame et siti defecerunt
usque ad mortem. Si forte tamen segetes immaturas
inventiebant, spicas vellebant, et fricantes mastica-
bant et glutiebant. His tam parcis victualibus multis
deficientibus, alii utcumque sustentabantur, illic
eorum defecerunt subjugales equi et asini, multique
gloriosi milites coacti sunt ire pedites; et qui po-
tuerunt pro vehiculis adhibuerunt sibi boves, vel ad
se vel ad sua subvehenda. Nec multo post uberri-

mam ingressi sunt terram, victualibus et bonis om-
nibus refertam: excepto quod equinas nequaquam
sibi potuerunt reparare vecturas. Ventum est autem
ad Ichonium; habitatorum vero terræ illius persua-
sione, quoniam colonia illa penuriam aquarum pa-
titur, repleverunt utres suos ad refocillandum; post
hæc itinere diei confecto venerunt ad quemdam
fluvium, ubi duos dies hospitati recreati sunt. Cur-
sitores, qui semper exercitum præcurrebant seu ut
exercitui præviderent, seu ut paleas vel alia neces-
saria diriperent, præcurrebant ad Erachiam, in
qua civitate multus erat Turcorum conventus, si
qua possent obesse Christianis expectans. Colloca-
verant nocivas igitur, si potuissent, cursitantibus
insidias. Quos inventos audacter aggressi sunt Franci
et fugatos indifficiliter disperserunt. Civitas ergo
Erachia, Turcis abjectis, confestim in dominationem
Christianorum redacta est; ibique quatuor confe-
cerunt dies.

Hi se disgregaverunt Tancredus ab aliis, vix
equidem singularis strenuitatis, et Balduinus, frater
ducis Godefridi, vir nequaquam Tancredo probitate
dissimilis; et cum suis expeditionibus vallem intra-
verunt de Betrentot. Tancredus autem iterum a
Balduino separatus, Tharsum venit cum suis militi-
bus. Turci vero de civitate progressi, obviaverunt
eis ad resistendum præparati. Quos Tancredus
hostiliter aggressos viriliter cecidit, eosque fugientes
in ipsam præliando refugavit civitatem. Tancredus
autem, vir æque per omnia imperterritus, laxis
habentis castra metatus est prope mœnia civitatis.
Nec mora Balduinus adfuit, postulans ut se ad ca-
piendam amicabiliter sociaret civitatem; quod Tan-
credus omnino prohibebat. Nocte insecuta, Turci
exeuntes civitatem, inierunt fugam. Habitatores
autem civitatis illius sub ipso noctis articulo, post
Turcos civitatem egressi, alta voce clamabant:
« Franci triumphatores orbis et dominatores, Turci
recesserunt; urbs patet, accedite. Currite, Franci
invictissimi, recepturi civitatem; currite, ne mo-
remini: cur tardatis? » Hæc castrorum excubitores
audiebant illos, nec clam nec submisso, vociferantes;
sed quoniam nox erat, et consilium et negotium
illud in diem dilatum est.

Aurora illucescente, venerunt civitatis majores,
seque suaque Christianis dedentes. Volentes igitur,
quas audiebant litigantium compescere simultates,
non inconsulte responderunt: « Optimates inclyti,
ab his in præsentiarum absistite controversiis.
Nos volumus et oramus, pacifici veniatis; sin autem,
Tancredus ille nobis dominetur, qui heri tam glo-
riose, nobis admirantibus contra Turcos dimicavit. »
Noluit Balduinus acquiescere, sed volebat vel eam
sibi dimidiare, vel saltem eam totam communiter
diripiendo publicare. « Absit, inquit, Tancredus,
ut fratrum nostrorum facultates direptas nobis
peculiemur. Ipsi me rogant, ipsi me desiderant,
ipsi vitam suam mihi committunt, et ego lupo rapaci
assinilis prædam mihi commissam devorabo? Absit

hoc, inquam, a me. » Suriani enim, qui civitates A illas incolebant, Christiani erant, sed eis Turci principabantur. Balduinus volebat Tancredi sermonibus acquiescere, sed in suam anhelans sententiam, in urbis publicationem deliberabat pronis pedibus currere. Totus erat vel in penatum depopulatione, vel nitetur civitatem dimidium vindicare. Nec voluit nec potuit Tancredus, refraganti Balduino diutius oblectari, quoniam copiae majores illius exercitus erant; datoque signo suis lituisque clangentibus, aliquantulum amaricatus abscessit. Temperavit tamen, prout erat moderatus iræ suæ, et neutquam intendebat iter in Jerusalem, pro injuriis etiam sibi illatis, perturbare. Ita; Balduinus Tarsum totam solus obtinuit. Tancredo autem, nec mora, redditæ sunt duæ civitates optimæ, Azera et Mamistra, et castella plurima.

Optimates alii cum suis exercitibus, Armeniorum terram intraverant. Invenere autem ibi municipium munitissimum; et quoniam noluerunt ibi diutius demorari, illo illæso præterito abierunt: nec enim pro uno castello totum exercitum fatigare commodum ducebant. Erat non longe quædam civitas Alfia quæ venientibus confestim est reddita. Quidam autem vir ex militari cingulo, nomine Simeon, terræ illius indigena, ad defensandam terram, urbem illam petiit et accepit; qui cum quibus potuit ibi remansit. Porro major exercitus pertransivit: venerunt quoque ad Cæsaream Cappadociæ, quæ ad solum usque diruta erat; ruinæ tamen utcumque subsistentes, quanta fuerit illa Cæsarea testabantur. Inde digressi, pedem direxerunt ad aliam civitatem pulchram et uberæ glebæ opimam Plastentiam quam Turci paulo ante tribus obsederant hebdomadibus; quæ, quoniam erat inexpugnabilis, a Turcis nullatenus potuit expugnari. Hæc igitur illico non ingratanter Christianis patuit. Hanc quidam Petrus de Alfia petitam ab optimatibus indifficiliter obtinuit, ad tuendam et expugnandam terram, in fidelitate Sancti Sepulcri, et Christianitatis. Auditum est in illa expeditione, quod Turci qui civitatem obsederant, haud longe præirent exercitum, si qua possent eis nocituri. Boamundus autem, negotiorum militarium vir industrius, de suis quos voluit accitis militibus, eos curiose insecutus est, sicubi forte posset eos invenire et lædere. Nihil tamen profecit, quoniam eos invenire non potuit. Ventum est deinceps ad Coxon, nobilem et copiosam civitatem, quam alumni loci illius cum fratribus suis Christianis libenter reddiderunt. Ibi tribus diebus fatigatus pausavit exercitus. Relatum est comiti Tolosano quod Turci, qui fuerant in Antiochiæ custodia, discedentes aufugissent. Igitur, cum suis consiliatus, elegit quos præmitteret, qui rem diligenter investigarent, et cætera curiosi explorarent; ad hoc directi sunt consulares viri disciplinæ militaris non ignari, vicecomes de Castellone, Wilhelmus de Monte Pislario, Petrus de Roasa, Petrus Raimundi, cum militibus multis. Venerunt autem in vallem Antiochiæ, et ibi rem aliter audierunt: au-

dierunt enim quod se Turci copiose præparassent ad civitatem defendendam. Petrus autem de Roasa, declinans ab aliis, introivit vallem de Rugia. Inventisque Turcis quam plurimis, eos graviter cecidit, superavit, fugavit. Armenii illi, auditis Christianorum secundis successibus paganorumque frequentibus infortuniis, reddiderunt Petro Rusam civitatem et quædam castella. Illis autem sic prospere, at non æque majori provenit exercitui. Iter enim aggressi, gradiebantur rependo per montana, nimis aspera et scopulosa, per quæ nec eorum phalanges poterant, sicut heri et nudius tertius, seriatim procedere, nec eorum clivellariis dabatur saltem repere posse, sed miserime hi et illi prægravabantur, neque siquidem illis in angusto positus, aliud erat aliunde diverticulum. Collidebantur ergo et conquassabantur laborantes et deficientes per viam inviam. Qui, præ nimia tristitia, strictim complois manibus et stridentes dentibus ingemiscebant; labebantur equi in immane præcipitium, et trames arctissimus pepererat omnibus debiscens offendiculum, multi vel equis, vel clivellariis cum rebus superpositis illic amissis, pauperati sunt. Alii pro vili pretio vendebant, vel ancilia vel loricas, vel galeas; alii procul a se jactabant; quippe ibi nullus, etiam inermis, esse poterat exoccupatus. Unica eis erat nec sine formidine cura de suis conducendis corporibus. Postquam illas calamitosas vix evaserunt angustias, ad quamdam diverterunt civitatem, quæ vocatur Marafin. Convenæ autem civitatis illius cepiosum illis detulerunt mercatum; ibi autem aliquantisper demorati, donec quantumlibet recrearentur, dominum sustinebant Boamundum, qui et ipse, ut dictum est, ut Turcos insequeretur, nuper ab eis abscesserat.

Posthæc ingressi sunt vallem illam inclytam, vallem spatiosam et uberem, in qua regia et famosa civitas Antiochia sita est, quæ totius Syriæ metropolis et princeps est, in qua primicerius apostolorum Petrus, cathedram decoravit pontificalem. Nunc, occulto Dei judicio, sed non injusto, plurimis in ea dirutis ecclesiis, quibusdam usibus humanis irreverenter applicatis, Turcanis sceditatibus, proh dolor! mancipabatur. Cursitores autem, qui subsequentem exercitum præcurrere solebant, Pontem ferreum propinquantes, Turcos invenerunt innumeros, munitum Antiochiam festinantes. Itaque, repentino impetu in eos facto, semper enim Christiani proficisciebantur armati, subito conflictu eos consternaverunt. Multis itaque deletis, eorum burdones quos multimodis onustos victualibus et diversis gazis ad civitatem adducebant, ad propria reducerunt castra, quæ super fluminis ripam metati fuerant. Factum est igitur immensum gaudium in castris, tum pro victoria, tum propter optima quæ ad eos reportaverant, cursitores spolia, nec cessabant Deo gratias agere, ne ingrati viderentur, cujus ope fatebantur tam felices successus eis contingere. Dicebant ergo: « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (Psal. cxv). » Quotidianas ergo et continuas

Deo reddebant laudes, et omnium agendorum suorum, devotis precibus et submissis cordibus eum implorabant protectorem.

Boamundus, pigritiæ vel somnolentiæ nunquam acquiescens (irrequietus enim homo erat), cum quatuor millibus militum, caute prope portam Antiochiæ, clandestinus venit, si qui forte latenter ingrederentur vel egrederentur expectans. Summo vero diluculo exercitus de loco in quo erant, tentoria collegit, iter arripuit, Antiochiâ accessit; et quarta feria, duodecima Kalend. Novembris, tentoria sua coaptavit, et a tribus portis civitatem viriliter obsedit. Partem namque aliam nequaquam fuit obsessa, quoniam tam porrectis et inaccessis coangustabatur scopulis et montanis, ut nullus illac se accommodaret obsidendi locus. Tantus autem timor invasit Antiochenos et omnes in circuitu positos, ut nullus eorum, cursitorum auderet expectare occursum. Siluerunt itaque ferme diebus quindecim. Terra vero quæ circa Antiochiâ adiacebat, prout vallis est fertilis, erat uberrima, vineis referta, fructibus et frugibus jucunda, arboribus nemorosa, hortis opima, pascuis opulenta. Erant autem in civitate Armenii multi et Suriani; ipsi equidem Christiani, sed Turcis multum obnoxii; ipsi fugam simulantes, audaciter exhibant in castra, mendicantes et stipem publicam postulantes. Illi, quoniam mulieres eorum erant intra civitatem, ad familiares redibant larces; et exploratores maligni, quæcumque in castris audiebant, Turcis fideliter insinuabant: quod non mediocriter obfuisse dicunt Christianis: « Nihil enim magis nocet bellantibus, quam inimicorum rescire secreta, et contra preparata, obviantia præparare machinamenta, et inimicorum exinanire vel prævenire consilia. » Ubi Antiochenis castrensium patefacta sunt consilia, coeperunt paulatim forinsecus intrepidi prodire et peregrinos homines aggressos coangustare. Aggredebantur siquidem et trucidabant, si prævalerent, incautos; et, patris latrocinii, vel in civitatem redibant, vel indemnes ad tutiora secedebant loca. Sic circumcirca omnes obsidebant vias, ut et a mari et a montanis omnia clauderentur Christianis. Sicque factum est ut jam pejus qui foris erant obsiderentur quam qui intrinsecus latitabant. Erat ibi non longe castellum satis munitum, nomine Areth, ubi morabantur qui in Christianos frequenter irruerant. Quo optimates comperto, de incursatione hostili vehementer condoluerunt, quoniam ingentem sanctam ausi sunt, nefarii, eruentos evaginare gladios. Jam enim indigenarum insidiis multi occubuerunt. Miserunt ergo, qui Turcis obviarent, et eos dum ipsimet refugerent, allicerent. Boamundus namque, totus militiæ deditus, in insidiis delituit; Christiani vero videntes Turcos sese acerrime insequentes fugamque fingentes, prout erant edocti, confestim terga dederunt, et quo Boamundus reconditus erat, scienter declinaverunt. Occisi sunt tamen in illo conflictu vel potius fuga, duo milites Christiani.

A Porro Boamundus, præliator fortissimus, de loco in quo diverterant concitus surrexit; Turcosque aggressos multos peremit, et quosdam vivos retinuit, quos ante portam civitatis solemniter in spectaculum decollari præcepit. Hoc ideo fecisse dicitur, ut qui erant in civitate, pro multatis contribulibus suis, terrerentur, si forte ab insectatione Francorum taliter avocarentur. Sæpe namque pro pœnis aliis illatis, alii exanimantur. Qui tamen erant in civitate, magis efferati, plerumque turres editiores ascendebant, a propugnaculis Christianos sagittabant, et quibuscumque modis poterant eos procul ab urbe repellere. Sagittæ namque eorum coram Boamundi tentoriis advolabant; ibi siquidem ictu sagittæ percussa mulier occubuit, quia prope civitatem castra sua Christiani locaverant. Consilio iterum Castrenses accepto, super verticem montis qui vocatur Margard, qui Boamundi tentoriis imminerebat, castellum edificaverunt, quo a Turcorum incursionibus castra tutarentur: quod per dierum successiones, heroum unus, quisque in ordine vicis suæ, custodiebant. Interim attenuata sunt victualia, quia neque cursitare audebant, neque mercatum habebant, quod enim in valle reperierant, dum de crastino non prospectaverunt, affluenter consumpserant. In castris tamen eorum parum quid erat residuum, quod quotidie absumptum minuebatur. Itaque cibaria omnino erant percaræ. Et jam instabat Dominici Natalis solemnitas.

C Locuti sunt ad invicem proceres illi, consilium quo gentes alerentur accepturi. Affectu quippe paterno majores minoribus patrocinabantur. Jam vero fames inhorrescebat, quoniam pabula omnia de die in diem deficiebant. Dixerunt ergo: « Pars nostrum procul frumentatum et prædatum excedat; pars depredantes, succenturiata custodiat; pars in castris remaneat, et nihil relinquamus intentatum. Milites Christi, nunquam tepescamus otiosi. Quid etiam moramur? Jamjam gens Christiana, magna ex parte periclitatur. » Boamundus itaque primus adjecit: « Si vobis sanum videtur, optimates et domini, ego et Flandrensium comes foras exhibimus, et si quid Deus præstiterit, vos videbitis; interim pro castris excubate, et nihil negligenter agite. » Collaudatum est consilium, et solutum est concilium. Celebrata igitur diligenter Christi Nativitate, Flandrensium et Boamundus armati, non sine remanentium lacrymis processerunt, et cum eis militum ac peditum plusquam viginti millia, et perneciter dispersi sunt per Sarracénorum colonias. Sarraceni autem et Arabes et Turci, ab Jerusalem et Damasco et ab aliis regionum multarum municipiis, congregati erant, gentes ingentes, quatenus Antiochiæ subvenirent. Audientes autem Christianos per regionem suam dispersos, admodum gavisii sunt, sperantes se illis pro certo prævalituros, utpote quos opinabantur paucos et adventitios. Intempesta igitur nocte, duas acies ordinaverunt in insidiis, unam a facie, alteram a tergo; quatenus facto diluculo, ubi eos aggrederentur.

ter in neutram Christiani partem effugerent, imo illis ab utroque incumbere latere. Comes autem Flandrensis, vir armipotens et Boamundus, in eos unanimiter irruerunt, et invocato nomine Jesu, et everso quod semper præferabant sanctæ crucis signo, constantissime præliati sunt, et inimicos suos graviter afflixerunt. Mortui sunt ergo multi ex illis; sed de spoliis eorum parum ditati sunt Christiani. Non enim otium habuerunt vel eos persequendi vel spoliandi. Interea Turci, qui stabant in præsidio civitatis, audientes Boamundum abcessisse, audacius exhibant de civitate, et jam in ipsis discurrerant castris. Exploraverunt igitur qua tentoria languidiora reperirentur.

Quadam ergo die, irruerunt unanimiter in castris; et cominus unanimiter impegerunt Christianos. Necdum enim suos audierant superatos. Die ergo illa, multi ex Christianis perempti sunt, quoniam Ismaelitæ illi vehementer in castris perstiterunt. Ea die Podiensis suum amisit signiferum, qui ejus deferebat vexillum; et nisi luteæ interessent salebræ quæ civitatem a castris dirimebant, et ideo transitus vel nullus erat vel difficilis, laxis habenis frequenter ipsa protererent tentoria, et debaccharentur in Christianorum gentem, quæ jam aliquantulum maruerat. Boamundus de Sarracenorum regionibus regrediens, bello peracto, sed modico, quod deprædaretur invento, alia conscendit montana, si forte quilibet alias inveniret, quod deprædatum vel suis comitibus, vel expectantibus se proficeret. Sed in tantam jam terra redacta erat vastitatem, ut multi vacui remeaverint. Incassum ergo laboraverant, nisi quod de Turcis solemniter triumphaverant. Sed nulla victoria famem exstinguit, ubi totum quod mandi debeat deficit. Parum durat lætitia, quam panis egestas contristat. Reversi sunt autem ad castra, quæ perhorrescens inedia sauciabat.

Armenii et Suriani, homines terræ illius indigenæ, et lucris inexplabiliter inhiantes, videntes Christianos rediisse vacuos, ad opportuna et remotiora discurrerant loca, quæ reperiebant, coementes cibaria, in castra deferebant; et multo pretio quod vili comparaverant, venditabant. Aselli quidem onus octo vendebant purpuratos, qui appretii, denariorum centum viginti solidos valebant. Ergo morbi lues contaminabat castra; et passim quibus facultas comparandi deerat, fame calamitosa moriebantur. Qui tamen ditiores erant, multa indigentibus et hostiatim postulantis conferebant donaria. Sed tamen non poterant multis diebus sustentare tot millia. Cogitaverunt igitur aliqui castra subterfugere. Consiliati sunt ergo Wilhelmus Carpentarius et Petrus Eremita quatenus latenter fugerent; et fugerunt; quos inventos Tancredus apprehendit, et inhoneste conviciatos et coactos ad hostem redire compulit. Juramentum enim et fidem ab eis extorsit, ut redirent et fratribus satisfacerent; Wilhelmus ad Boamundi tentoria deductus est. Quem probrosis Boamundus coercuit verbis et condignis castigavit

angariis. Dicebat ergo: « Quid, o dedecus et totius improperium Franciæ, facere præsumpsisti? cur enervare voluisti tuorum corda confratrum, ut exemplo tuo hostem Dei, non redituri dimitterent? An tu solus tutum tibi arripuisti pavorem, ut tu nobis dimissis sanus effugeres? Omnium miserrime, decuerat te in Castris Dei permanere, et pro fratribus gloriosam animam ponere. Nunc igitur, omnibus diebus vitæ tuæ super terram eris ignominiosus. »

Interim ad Boamundum accesserunt Franci, et pro Wilhelmo quem tenebat rogaverunt, qui eis quantocius acquievit: ne tamen de cætero discederet, ipsis collaudantibus, Wilhelmus juravit. Tunc etiam in tantum Christianorum defecerunt equi, ut vix in toto et tanto exercitu mille milites invenirentur qui caballis uterentur; homines namque et equi pari laborabant incommodo, nec erat ulla spes evadendi, nisi Deus eis suspirantibus et clamitantibus propitiaretur. Ad Dominum enim eorum fugiebant corda et ora; et quia terreno desperaverant adiutorio, in Deo totam spem suam collocaverant. « Taliter autem Deus redarguebat eos misericorditer, ut ad eum toto corde converterentur; et si quid in eis impœnititudinis latitabat, igne compunctionis et infortunio supervenientis necessitatis excocti, purgarentur. » Fames augebatur in dies, et omnes timore perterriti tabescebant. Accedebat ad metum exaggerandum fama, præsaga mali et rumorum augmentatrix, quæ Turcos prænuntiabat superventuros. Quidam igitur Constantinopolitanus natione Græcus, nomine Tagingus, ab imperatoris latere venerat, qui satellitibus quos imperator in exercitum legaverat principando præerat. Hic metu mortis plus aliis renes dissolutus, ad optimates venit; et quod enormiter verebatur dissimulans, ad eos sic exorsus est: « Video vos, egregii proceres, summa in anxietate positos, et omnibus angustiis circumventos: omnia victualia consumpta sunt, equi mortui sunt, castra obsessa sunt. Gravius nos obsidemur qui obsidemus, quam illi quos obsedimus: ipsi equitant, ipsi cursitant, ipsi graviter nos impugnant: nos undique circumvallamur, ut nullatenus egredi audeamus. Nullum adiutorem exspectamus. Omne mercatum nobis inhibetur. Ista diu tolerare nihil est aliud quam per singula momenta deficere. Misereor liberalitatis vestræ, patres conscripti, qui ab extremis terræ regionibus advenistis in his exteris nationibus morituri, nisi vel mihi credideritis vel melius consilium acceperitis. Cujus pectus ferream non moveat tot Christianorum defectus? Mihi credite, patres conscripti; non ignota loquor: in terra mihi non incognita sum. Satis mihi possem consulere, si cogitarem vos deserere. Sed deleatur anima mea de libro viventium, si vestræ sanctitudini unquam me subtrahō; nisi necessitatibus vestris semper communicabo: sed interim tædet animam meam miseriarum vestrarum et nisi vobis potero subvenire, totus moriar in amaritudine. Accipite igitur meum; dum bene dixerō, consilium. Nolo vivus, ut præli-

batum est, ab hoste recedere, nisi contubernalibus nostris melius excogitasset prodesse. Ego domesticus sum, ut nostis, imperatori; ego percognitus sum omni Græcæ nationi. Ascendit igitur cor meum cogitatio, quam, licet mihi molestum et laboriosum sit, quod cogito, vobis insinuo. Paratus sum et ad portus et ad imperatorem evolare; et ubi decretum imperiale dirigere, ut omnes ad adiutorium vestrum festinanter conveniant; farinam et vinum, carnem et caseum abundanter devehant; et quidquid victualium habent fideles imperatoris, vobis largiter suppeditent. Equos etiam elaborabo, vita comite, plurimos adducere. Ne autem de me diffidatis, in veritate loquar: quidquid ultroneus offero, fideliter exsequar. Papiliones autem et comites meos, mox rediturus, hic dimitto, et sic me omnia bona fide prosecuturum super hæc sacrosancta juro.

Sic juravit, et abiit. Credit enim ei multitudo, et de reditu accelerando omnis populus eum obnixius obtestabantur. Abiit autem, sed male perjurus nunquam rediit. Tali enim occasione consuluit miserimæ vitæ suæ. Gens interim pauperata furtim discedebat, vadens quo vivere se putabat. Ad mare nullus audebat procedere, quoniam viæ et avia servabantur. In portu autem naves adnaverant, quæ illis possent prodesse, si accessus ad eas patefieret. Ecce iterum fama recens percerebuit Turcos innumeros adventare, et ingruentiam mortis confestim omnibus imminere. Tot enim erant, quod vix multorum stadiorum sufficeret eis quaquaversum porrecta capacitas. Ecce iterum novus timor, ecce de repente timebant, ac si nullatenus ea usque timuissent; excordes et exsanguis facti pallebant, et multi eorum colla marcida circulabant. Nobilitas tamen de bello disputare causa est. Confluxerant omnes de quibus supra meminimus optimates; omnes se invicem de bello cohortabantur, quoniam inter eos nec aliquis tepidus, nec aliquis pusillanimus inveniebatur. Boamundus tamen suum depromens consilium adjecit: « Video vos, Deo gratias, omnes unanimes, nec aliquis hæc in re dissentit ab aliquo. Superfluum ergo reor, tot optimates, tot viros prudentes ducere per ambages, quos jam video in eadem voluntate complices. Omnes quidem anhelatis ad pugnam, omnes id ad communem profuturum creditis salutem. Ego vero idipsum collaudo; ego idipsum vehementer efflagito. Nam rogo ne sicut segnes moriamur vel imbelles: non simus improperium, vel omnium infamia Christianorum. Si mori contigerit, gloriose saltem moriamur in bello. Tantum est si moriamur inglorii, ac si comparemur jumentis insipientibus, brutis assimilés pecudibus. Nam quoad populum Dei qui se nobis commisit, multum mori conspicabimur. Quid differt dominus a servo, nobilis a plebeio, dives a paupere, miles a pedite, nisi nostrum qui præsidemus eis prosit consilium, et patrocinetur auxilium? si Turci mihi dominabuntur impune, nolo amplius vivere. Vos, domini consulares et illustres viri, lux et flos victo-

riosæ Franciæ, decus et speculum pugnatricis militiæ, pro vobis ipsis decertate, et pro fratribus vestris animas ponite. Invocemus nomen Domini Jesu; et, vel spoliis lætabimur opimis, vel morte moriemur insigni! quando saltem de animarum nostrarum securi, non moriemur sicut mori solent ignavi. Denique non sumus tot nec tanti, qui duo valeamus bella sustinere. Sed, o milites omnes egrediamur castra: sic enim mihi videtur pulchrum et utile; et intrepidi procedamus iis obviam: vos autem omnes in castris remanete pedites, castris munimentum; eis qui in civitate sunt, obstaculum. Omnes insomnes pernoctate; vel vicarii, alii aliis succedite: vobismetipsis fulcite vos et unusquisque vestrum pugnat pro vobis, imo alius alium defendite: præcipue portas civitatis quæ eorum vobis sunt, diligenter observate, ne illis reseratis possint in vos libere discurrere. Amodo sicut fuerit voluntas in cælo, sic fiat.

Hic dictis armati, et communionæ sancta præmuniti, processerunt e castris, non sine gravibus utriusque catervæ lamentis. Neuter de se confidebat, nec sacerdos, nec mulier; nec populus, nec miles; nec isti, nec illi sperabant se de cætero, posse frui aspectu mutuo. Hi et illi proriebant in charorum oscula, et omnes in lacrymas ciebantur. Milites hospitati sunt inter fluvium, qui in antiquo vocabulo, Daphnes nuncupatus est, qui præterfluit Antiochiam, et lacum: audierant siquidem Turcos in castello Areth convenisse, ultra Pontem Ferreum. Optimates antelucani convenerunt; nec enim in tanto discrimine coactati somnum capere potuerant. Et aurora prima illucescente, gnaros præmiserunt exploratores, qui eis de Turcis renuntiarent. Nec mora viderunt eos ex altera ripa fluminis accelerantes. Fecerant autem duas copiosas acies. Pone vero sequebatur maxima virtus illorum. Reversi sunt ergo celeriter speculatores, acclamantes: « Quid opus est verbis? Ecce eos, ne moremini, prope enim sunt. » Locuti sunt optimates de bello ordinando, et negotium illud commiserunt Boamundo. Eia, inquit Boamundus, « singuli vos convocate, et signo dato unusquisque vestra cum acie militate; ubi autem opus fuerit lanceis et gladiis, rem peragite; et actum, et ictuum paternorum ne obliviscamini. » Ordinatæ sunt itaque sex acies. Quinque ex illis præcesserunt quæ belli pondus sustinerent, et inimicum agmen efficaciter feriendo propellerent. Boamundus postremus cum acie sua paulatim gradiebatur, omnibus provisurus et subventurus; et si Turci prioribus prævalerent, totam belli ingruentiam excepturus. Litui clangebant, buccinæ reboabant, utriusque multitudinis clamor audiebatur; et jam clypeo clypeus, jam umbone umbo repellebatur; hastis con fractis, enses mutilabantur, et cominus utraque instabant legiones. Supervenere Turcorum succenturiæ qui graviter Christianos cœperunt impellere. Nequibant Franci tantum impetum, tot examinatorum nationum, sustinere; sed titubantes

cogebantur cedere. Tantis enim erat et clamor et strepitus, et telorum imber, ut ipsum etiam obnubilarent aërem. Ingemuit Boamundus, qui undique prospiciebat eis, tanquam totus oculatus, et ait: «Christe, tuos sustenta Christianos.» Et adjecit: «Roberte, Robertus siquidem, Girardi filius, suum detulerat vexillum, crapidum calcaribus urge cornipedem; et Christianis titillantibus imperterritus esto juvamen. Memor esto, obsecro, parentum nostrorum, et ne lividaveris in aliquo rutilantem titulum Francorum. Scito nobis illico de caelo auxilium futurum: sed vult Deus ut nos, tanquam fortes athleteæ, promereamur et adipiscamur bravium.» Robertus, sanctæ crucis signo munitus, et auxiliariis constipatus manipulis, præproperus affuit; Turcisque cruentis, miles audacissimus obstitit. In tantum enim perfidos aggressus est illos, ut vexilli Boamundi lingulas in ora Turcorum volitare faceret, altoque clamore suo Turcos aliquantulum deterreret. Ad illius primipilaris impetum et clamorem, Franci, animo resumpto, in Turcos irruerunt unanimiter; et pugionibus vibratis instabant efferacius in instantes: fragor armorum multus erat, et ab æreis cassidibus, ignis elucubratus scintillabat: vulnera vulneribus illidebantur, et campi nimio sanguine purpurabantur. Intestina videres dependentia; videres et cæsa capita, et trunca corpora passim oppetentia. Exterriti sunt autem Turci præ timore nimio; et repente, cuneis eorum labantibus, fugæ se commiserunt. Persecuti sunt ergo Christiani ultra Pontem Ferreum, sternendo, preterendo, mactando. Cæsi sunt ibi Turcorum multi milites: quoniam prælium illud non habuerat pedites. Christiani autem magno potiti trophæo, reversi sunt ad suos, secum adducentes equos multos, quibus singulariter indigebant; et spolia multa quæ sibi ipsi pepererant manu sua in prælio: factum est igitur gaudium magnum in castris, Deoque dignas omnes edidere gratias. Turci vero ad castellum suum Areth, satis inglorii regressi sunt animo contrito vultuque dimisso. Quod omnino despoliantes, succenderunt et aufugerunt. Quod Armenii videntes et Suriani areta præoccupare loca; Turcisque fugitantibus magnum intervenire nocumentum: multos enim peremerunt, quosdam etiam vivos reduxerunt, castellum etiam prædictum Christianis subjugatum reddiderunt. Franci quoque in castris centum capita peremptorum attulerunt ad consolationem suorum et ad defectionem obsessorum; quæ etiam legatis admirabilis Babylonii presentaverunt, qui tunc forte a Babylonia ad eos missi, juxta eos suis morabantur in tentoriis. Illi autem qui remanserant in castris, in Antiochenos tota die pugnauerant: utpote qui tres portas civitatis, ne foras erumperent, indesinenter servaverunt.

Prælium hoc actum est Idus Februarii, feria tertia, quæ caput jejunii quadragesimalis præcedebat. Qui vero civitatem munerant magis in iram efferrati, Christianos ardentius impetebant; et ab incurstationibus in eos nullatenus absistebant. Et quamvis in præliis hucusque semper superati fuerint,

A alii mortui, alii vulnerati, alii capti, residui omnes fugati defecerint; tamen tanta erat in civitate multitudo, ut incessanter ipsa castra perturbarent; frequenter insilirent, et frequentius eos quibuslibet mortibus funestarent. Christiani præter hæc magnis affligebantur incommodis: quia nec obsidionem deserre, nec procul a castris audebant procedere. Regionem autem circumsitæ in tantam redactæ erant solitudinem ut nullam eis suppeditarent pabulorum subministracionem. Turci nimirum, quibus locorum opportunitates erant percognitæ, et frumentatum cursitabant, et Christianis attentius insidiabantur. Porro quæcunque civitates, quæcunque castella, quæcunque municipia, quilibet homo, qualibet mulier; omnes qui vel prope vel procul erant, Christianis inimicabantur. Omnis locus obstructus erat, ne forte negotiatores ad eos accederent. Itaque perhorrenda periclitabantur eduliorum inopia. Nobilitas igitur, ut plebi consulerent, misericorditer anxiantur. Dixerunt ergo: «Videtis quod nihil proficimus. Civitas hæc inexpugnabilis est. Nos non possumus eam saltem circumvallare. Ipsa intrinsecus cibiorum ubertate redundat. Nos ferinsecus calamitosa fame periclitamur. Pene plures sunt qui latitant intus, quam nos qui sumus exterius. Tamen, si de prælio loquerentur, illud gratanter audiremus. Ecce ipsa moenia, etiamsi dormierint, ipsos defendunt. Nobis videntibus, ubique discurrent. Denique quid mali patiuntur? imo nos patimur, qui tam graviter coarctamur; faciamus igitur unum quid, nobis omnibus profuturum, illis præcipue, ut videtur, obfuturum. Cernitis Machomariam illam, ante portam civitatis ædificatam? Illic pons est eorum comitatibus sufficienter opportunus. Ibi ergo castrum erigamus, quo munito, iis facilius resistere valebimus, et genti nostræ subvenire: quippe postquam inimici nostri et pontem et transitum amiserint, nos autem et liberius et securius discurremus, vel etiam in castris tutiores pernoctabimus.» Bonus igitur visus est sermo iste in oculis eorum. Ad quos Tholosanus: «Faciamus, ait, sicut dicitis, castellum: et ego munitum illud custodiam.» Boamundus etiam subjunxit: «Si consilium meum acceptabile vobis, patres conscripti, videbitur, eamus ad Sancti Symeonis portum: nam et ego vadam vobiscum, et adducam illam, quæ illic nos expectat, quantulamcunque gentem, quæ fideliter nobis subveniat, atque efficaciter hoc opus prædestinatum perficiat. Illic et multe sunt naves, et multi nostri sunt comites: sed accersiti non audent accedere, quia loca omnia impio plena sunt crassatore. Nos autem militemus, semper securi de bello, et cauti et providi simus nostris quos adduxerimus in adiutorio; qui vero remanebunt ad sarcinas, et de castris tutandis non negligenter procurent, et operi denotato indeficienter insistant. Nihil sequitur aggrediendum est. Sed hoc et illud graviter tentandum est.» Comes S. Agidii Boamundo adjunctus est: et ad portum S. Symeonis acceleratum est. Qui vero in castris remanserunt, accincti gladiis, ad castellum inchoandum unanimiter se præparaverunt.

Turci nec minus expediti, nec numero nec armis impares, intrepide Francis obviaverunt. In tantum igitur imperterriti Christianos aggressi sunt, quatenus eos in fugam compulerint, multosque peremerint. Facta est ergo tristitia magna in castris: doluerunt itaque in tentoriis, et die illa siluerunt.

Turci denique, comperto quod Tholosanus et Boamundus ad portum absecessissent, insidiis clandestinis competenter collocatis, qualiter Christianis nocere potuissent machinati sunt. Ecce a portu redibant Christiani, secum adducentes gentem nec satis armatam, nec multum pugnacem: quos Sarraeeni undique circumpseptos et circumventos, inuenerunt aggressi sunt, et omnimoda telorum ingruentia impugnare moliti sunt. Impetebant igitur eos nunc sagittis, nunc ensibus, nunc lanceis, nunc missilibus. Obtruncabant eos immisericorditer, et clamitabant in eos dentibus stridentes. Non potuerunt Christiani, utpote pauci, debacchantium crudelitatem diutius perpeti; et, quoniam non poterant rebellare, fuga compulsi sunt semetipsos præcipere. Si qui potuerunt, seu latitare, seu effugere, viventes evasere; alii lethali sorte præventi, prohi dolor! occubere. Perempti sunt itaque in illo conflictu plusquam mille Christiani: et ecce duplicatus augmentabatur mœror in castris: heri et hodie triumphavit de Christianitate gentilitas; ecce per insolentiam elata gentilitate et plaudente, humiliata est hodie lugubris Christianitas. Tales tamen sunt bellorum eventus, tales sunt vicissitudines, et hominum et temporum. Nulli unquam semper successit feliciter, nemo unquam de continua prosperitate vel lætabitur vel lætatus est. Hac de re et cavenda est in prosperis adversitas, et speranda et optanda est in adversis prosperitas. Rumor de Christianis superatis aures eorum qui remanserant impleverat; et ideo pariter omnis populus lamentabatur. Nesciebant enim vel quos vivos vel quos autumarent mortuos. Plurimi tamen, per montana repentes, evaserant, et ad tentoria quantocius redierunt. Boamundus autem per compendiosiore[m] reversus viam, Tholosanum prævenit; et de Christianorum defectu verus interpres nuntiavit. Christiani vero magis in iram concitati quam exterriti, contra Turcos unanimiter exierunt, eosque viriliter aggressi sunt: e regione Sarraeeni restiterunt, putantes se posse prævalere, sicuti nuper Tholosano et Boamundo prævaluerant. Credebant etiam Gallos ex ipso timore defecisse et seipsos pro felici successu succrescere. Utrunque igitur acerrime dimicatum est. Turci pontem transierant, et Christianis audacter obviaverant: Christiani, tanquam singularis ferus, vel canum morsibus irritatus, vel venabuli cuspide sauciatus, occisione commilitonum et confratrum excitati, Turcorum sanguinem inebriantibus; et ad ulciscendos suos penitus elaborabant. Gentiles, quoniam eis præter spem acciderat expavescere, terga ferientibus, nec mora, præbuerunt, et fugiendo elabi voluerunt: fuga igitur inita, legio tota irreverenter effemina-

batur. Oberat ipsis fugientibus seu pons angustus, seu fluvius rapidus et profundus. Nam vel per utrumque vel per alterum instabat eis transeundum. Fluvium circa pontem evadere nemo, enatare vix aliquis poterat. Tanta multitudo equitantium pontem pariter conscenderunt, ut alius alium impediret; multi alter alterum suffocarent. Facilius enim singulatim quam conglobati transirent. Denique cedentibus præsto aderant Christiani, fraternarum suarumque injuriarum nequaquam immemores; sui sanguinis effusi avidissimi ultores; et victoriæ cupidi, et de civitate subjuganda solliciti. Instabant itaque illis insatiati peremptores, et lanceis et ensibus in eos cominus utebantur. Quoscumque poterant vel in fluvium præcipitabant, vel lethalibus gladiis confodiebant; ita ut ipse fluvius et cruentatus videretur, et cadaveribus superlegeretur. Si qui siquidem, vel enatare moliebantur, vel reptare circa pontem conabantur, ab instantibus necabantur, et omnimoda calamitate pessumdabantur. Dies mortis, dies illa gentilibus illuxerat, in qua vix aliquis mortem evitare poterat. Instabant Christiani fugientibus, instabant enatare molientibus, superincumbebant procumbentibus. Nullus a sanguine suam manum prohibebat; sed omnis Christianus gladium suum occisorum sanguine inebriabat. Mulieres a murorum et propugnaculorum spectaculis, et suorum miseriis prosperebant, et successivis Francorum prosperitatibus invidabant. Illo in prælio mortui sunt principes duodecim de Turcorum agminibus quos admirabiles vocant, illustres et egregii proceres; et mille quingenti milites, viri industrii et fortissimi, qui diu solerter invigilaverant defensandæ civitati. Porro alios timor altus compescuit, ne de cætero arroganter contra Christianos clamitarent, vel presumptuosi super eos cursitarent. Prælium autem illud nox intempesta diremit. Qui vero vivi potuerunt evadere, civitatem exsanguis intraverunt; neque dein vires pristinas resumere potuerunt. Christiani quoque ad suos victoriosi rediere, equis multis et spoliis copiosis, quibus non mediocriter indigebant, secum et adductis et allatis. Lætabantur autem in Domino Jesu; et gratias agentes, de die in diem proficiebant in melius.

Facta die crastina, Turci de civitate prodeuntes, summo diluculo cadavera collegerunt, quæcumque reperire potuerunt; et ea sepelierunt ultra pontem ad Machomariam ante civitatis portam. Plurima vero submersa in fluvio dimiserunt, super quibus dicere potuerunt: « Fluvio tegitur qui non habet urnam. » Quæ autem subturnulaverunt, palliorum et pretiosarum exuviarum gazis prosecuti sunt; et arcus et pharetras et plurimos byzanteos, mortuorum procuratori adjecerunt. Quo Christiani comperto, partim exuviarum cupiditate alleci, partim ut dolorem Turcis apponerent, incitati, sepultos desepelierunt; et corporibus egestis satis ignominiose insultaverunt. Quidquid autem substantiæ concupiscibilis cum ipsis repertum est, rapuerunt;

et corpora congregata in foveam unam contumeliose projecerunt. Burdones vero quatuor caesorum capitibus onustos miserunt ad portum, quatenus ea legati de Babylonia qui ibi forte aderant viderent, et dolentes obstupescerent. Porro cives ista videntes, in immensum doluerunt, et ad mortem usque constrictati sunt. Ingemiscebant igitur tota die et ululabant, et lamentabantur, et quotidie deficiebant. Tertia vero die castellum, de quo supra memoratum est, aedificare coeperunt; et de lapidibus ipsis, quos de sepulturis dehumatorum abstraxerant, munire deliberaverunt. Quo satis munito, jam coangustabant arctius inimicos suos, et ne forte foras excederent tota sedulitate observantes insistebant. Franci autem securiores ad montana cursitabant; et paleis, vel aliis quibuslibet victualibus devehendis jam liberius vacabant. Ex altera namque parte fluminis, ubi Christiani nondum sua locaverant tentoria, Turci securum habebant discursum, utpote ubi nullum verebantur Christianum. Consiliati sunt ergo ad invicem Christiani: « Si, inquam, aliqui ex nobis essent, qui castellum illac aedificatum inhabitarent, ac defensarent, et nos essemus securiores; et ista civitas sollertius obsessa, facilius tabesceret: nimirum eis et commendi facultas omnis interdiceretur, et omnino eis pabula prohiberentur. » Omnes istud collaudant consilium: omnes tamen, et unusquisque praecipue, transire fluvium hospitandi gratia formidabant. Unus et alter sibi metuebat; neque aliquis de castello defendendo sibi praesumebat. Alius, se subtrahendo, invitabat et incitabat alium; nullus tamen illud sibi ambiebat castellum. Tancredus demum locutus est, et de castello illo servando, cum primoribus Francorum pactus est. Exeitis itaque commilitonibus, suisque manipulis, et si quos alios asciscere potuit sodalitati suae adjunctis, castellum munitum obtinuit; et qualiter obsessae civitati acriter obstaretur instituit. Observabant namque satellites ejus vias et invia; et ubicunque sui complices irrequieti excubabant. Quadam vero die, sicut heri et nudius tertius, Suriani et Armenii, quaecunque necessaria in civitatem abundanter deferebant: quos inventos Tancredus celeriter aggreditur; et omnibus quae devehabant ablatis, opimis et spoliis et victualibus victorioso gratulatur. Extunc pavor tam magnus civitatem invasit, ut et cives, sed et omnes qui civibus subvenire cogitabant, exterrerentur. Civitasque omnibus jam indigebat stipendiis, et in multa miseria jam periclitabatur: utpote quae pene omnia sua consumpserat, nec aliquid in illam invchi poterat. Undique siquidem circumvallabantur, et praecipue illi totus negotiationis commeatu inhibebatur. Nec tamen omnes singulatim, vel quas oppidani, vel qui morabantur in castris, passi sunt calamitates, explicamus: quoniam non omnia possumus omnes. Illi et illi magna vicissim patiebantur infortunia: frequentius tamen castris dum praeliarentur serenior arridebat fortuna, Franci siquidem moribus

A ferociores, natura animosiores, usu in bello expeditiores erant; et ad hoc in longinquas regiones et exterarum nationum iter arripuerant. Longanimitate igitur praediti, quosvis laetabundi perferabant labores. Deum autem in angustiosis necessitatibus suis adiutorem invocabant, eique frequenter pro humanis suis excessibus devoti satisfaciebant.

Erat in obsessa civitate quidam admiratus, Turcorum prosapia oriundus, nomine Pirrus, qui foedus amicitiae per fideles internuncios cum Boamundo inierat: non quod, ut reor, Boamundum aliquando viderit; sed quoniam de eo fama volans ad eum multa bona detulerat, et de prudentia ipsius neutiquam ambiebat. Frequenter igitur per fidos interpretes, et nota intersigna loquebantur ad invicem. Hunc Boamundus aliquando ad Christianitatem incitabat; aliquando ad civitatem reddendam multimodis pollicitationibus suadebat: et ut vir callens, nihil intentatum relinquebat. Nunc enim eum pro infortuniis civitati imminenti deterrebat; nunc eum pro praemiis copiosis, quae a Deo gloriose destinantur Christianitati, alliciebat. Aiebat itaque Boamundus. « Persuasurum iri, inquam, volo tibi, Pirre mi charissime, quatenus juxta morem vere amicitiae agas omnia: ut scilicet mea secreta quae tibi transfundo, in te sepelias; neque cuiquam proditurus arcana nostra tibi solus habeas, neque posthaec amicus amico, unicus unico discredas. Fac igitur omnia de quibus sermo est, celeriter: et de mihi reddenda civitate, et de tibi adipiscenda libertate, et imprimis de suscipienda Christianitate cogita vivaciter. Non deerunt tibi quaecunque volueris: nosque tibi paciscimur quaecunque mandaveris. Quae nisi omnia feceris, cum sint et utilia et honesta, et in immensum errabis, et te non nostrum fuisse amicum procul dubio demonstrabis. » His vel hujusmodi diutius acquievit Pirrus; et seiscitantibus legationibus aurem credulam accommodans, tandem in haec prorupit mandata. Jam etenim ei Deus aspiraverat quid agere deberet; et ut Boamundo pro voluntate responderet, in aure cordis ejus stillaverat: « Assentior, inquit, mandatis tuis, mi charissime. Novi enim te virum modestum et honestum. Deinde non incognitum habeo quanti debeamus facere nomen et virtutem amicitiae, cujus idem velle et idem nolle summus gradus est. Casus quoslibet imminentes urbi, posthaec mihi praetendas nolo. Non sumus qui minis vestris deterreamur. Civitas enim, ut vides, inexpugnabilis est. De Christianitate tua, ad quam vehementer suspiro, quam invictissimam video, et gloriosam nequaquam diffiteor, loquaris volo. Denique, ut compendiosius loquar, utque tibi satisfaciam, et animam meam in manibus unici mei pono; et civitatem istam in fide amici mei colloco. Sunt sub mea custodia tres turres satis munitae, quas tuis reddam apparitoribus. Neve mihi in aliquo discredas, filium meum obsidem tibi transmittam, ut quos miseris, securiores accelerent. At ne proditionis redarguar, quidquid agere dispono, totum

Christianitati vestrae imputo. Nolo autem ita incipias, quatenus fatiscens, imperfecto negotio succumbas : sic etenim mors mihi meisque immineret ; et de caetero, de civitate reddenda nulla daretur alicui facultas. Ne differas ergo, neve dissimules : quoniam nocuit differre paratis : sed accepto atque accelerato consilio, vel ex toto dimitte, vel rematuratam perfee. » His Boamundus auditis, nimium gavisus est : attamen vultum et os ad tempus compescuit, ne ex inepta lætitia deprehenderetur intestinus animi motus : locutus autem ad optimates, sic demum ora resolvit : « Videtis, Patres conscripti, quod sine profundis singulibus enucleare non possum, quantis affecti sumus calamitatibus, quantis incommoditatibus populus iste percettitur. Sed quid plebeios homines commemorem, cum vos, o illustris sanguinis stemmata, inedia palleatis, tædio tabescatis, laboribus marcescatis? Gravis lues castra nostra contaminat, gravibus indigentis contracta. Jamdiu est ex quo sub dio vigilatur, puro sub aere dormitur : algidae noctes valde nos infestant : omnis ista terra nobis inimicatur agri in solitudinem reducti, vel nullo vel raro excoluntur vomere. Tempore quo alii messes suas colligent, nos spicas nullas metemus ; nec mercatum quod nostris alimoniam suppeditet habemus. Cives, quibus hæc regio nota est, quin caput et redeant non possunt cohiberi. Civitatem istam inexpugnatam dimittere contumeliosum est : et o utinam omnes potius moriamur, quam non dedita vel deleta civitate recedamus. De infelicibus jam securi, utrum felices successus nobis proveniant ignoramus. Sed quam diu hic mortem continuam patiemur? Civitas hæc, ut videtis, inexpugnabilis est. Nam quid hic arietes, quid balistæ, quid quælibet ad expugnandam civitatem hic prodesse machinæ? Restat ergo ut ad consiliorum divertamus experimenta, quandoquidem nobis non prosunt, vel quorumlibet armorum congressuum machinamenta. Tentet ergo unusquisque vestrum, Patres conscripti, an pecunia, an amicitia an minis a quibuslibet civitatem hanc sibi vindicare prævalebit angariis : eamque illi ultronei concedamus, qui hoc efficere quolibet potuerit ingenio. Nam quid hic tanto moramur tempore? An quæ erunt civitatis subjugatæ emolumenta, si antequam subjugabitur, totus exercitus Christianus, quibuslibet mortibus exterminabitur? Igitur si, meis, seniores optimi, acquiescendum censueritis consiliis, in medium consulite ; et ei qui urbem istam sibi subjungere poterit, concedamus et concedite ; et ut etiam id efficaciter quilibet nostrum exsequatur, rogate. » Tandem vero eloquens heros conticuit. Procerum autem convocatorum hujusmodi fuit responsum. Opinor et ipse quia jam suspicando sermonem illum intelligentes præoccupaverant ; Boamundam scilicet, tanquam sibi soli locutum, autumabant. Quamobrem illi velut ex obliquo taliter responderunt : « Absit, inquit, a nobis ut alter præponatur alteri, ut videlicet alicui nostram civitas hæc specialiter con-

donetur. Fratres sumus et pares jure fraterno et sorte parili, postquam eam obtinuerimus, dividemus. Dignum et justum est ut, sicut participes sumus laboris, participes simus et honoris : pariter eam expugnemus, pariter de illa sortiamur. » In his sermonibus solutus est ille conventus ; Boamundus autem siluit et interim res dilata ad nullum venit effectum : sibi ergo ipsi vir apprime prudens temperavit, ne si quid quod nolisset audierat, mutatione sui vultus illud addisceretur. Nec multo post fama, præsaga mali, percrebuit in castris, Turcos, Publicanos, Agulanos, Azimitas, et plurimas alias gentilium nationes adventare, et de bello in Christianos condixisse ; jamque certi eruperant nuntii, qui de certitudine imminentis testabantur periculi. Locuti sunt igitur ad invicem Christianorum duces, et sponte sua Boamundo subintulerunt : « Vides quod in articulo res nostra posita sit. Si civitatem ergo istam vel prece vel pretio, nobis etiam juvantibus poteris obtinere, nos eam tibi unanimiter concedimus : salvo in omnibus quod imperatori, te caullaudante, fecimus sacramento. Si ergo imperator nobis adiutor advenerit, juratasque pactiones custodierit, perjuri vivere nolumus : sed quod pace tua dictum sit, nos illi eam concedimus ; sin autem, tuæ semper sit subdita potestati. » Mox Boamundus iteratis sermonibus coepit interpellare Pirrum ; neve moras innecteret, suum sedulo propulsabat amicum. Pirrus autem nihil pereunetatus, ita consulendo festinanti festinus respondit ; misit etiam filium suum obsidem in hæc verba : « Præco vester in castris vestris intonet alta voce, ut gens Francorum hodie præparata, eras ingrediatur Sarracénorum terram depredandi causa, et sic nostris et vestris dissimulabitur causa nostra. Nostri siquidem minus solliciti quiescent, utpote sperantes longiuscule abiisse majorem gentis vestrae multitudinem. Postquam vero vestra exierint tentoria, noctis sub silentio per loca revertantur opportuna : vos interim clandestini, scala muris admota accelerate, tumultumque omnem compe-scite, murumque velociter et confidenter ascendite, quoniam turres meas, ut vobis promisi, mandabo. Vos autem de reliquis agendis proeurate, rerumque eventus gladiis perfeeite, nec aliquid quod agendum sit, tanquam segnes, negligite. Ego vero insomnis et sollicitus, vestrum præstolabor adventum. » Boamundus, officium præconandi cuidam suo injunxit servienti, quem nescio de qua re Malam coronam nuncupabant : qui vadens per omnia castra, clamosa voce perstrepebat tempus ab optimatibus indici, ut irent depredatum terram inimicorum suorum. Secretum autem omnium agendorum suorum Boamundus credidit duci Godefrido, et comiti Flandrensi, et comiti de Sancto Egidio, atque Podiensi episcopo, Robertoque Northmanno, et quibusdam aliis optimatibus. Tancredus enim sui que consiliarii rem totam ab origine noverant. Stephanus Blesiensis aberat, qui magna sicut asserebat detentus invale-tudine, ad Alexandretam, recreationis gratia, donec

convalescerat, discesserat. Exercitus igitur Christianus hujusce rei ignarus, die vesperascente castra egressus est; et per quædam devia deductus, aurora nondum illucescente, prope civitatem per compendiosa repedavit diverticula. Boamundus autem interim suis familiaribus mandavit: « Hanc quam præparavi muro illi, quem cernitis, prudenter apponite scalam et taciturni sapienter vos agite, et confidenter ascendite. Faciet vos tutos Pirrus amicus noster, inque suis turribus potestativos collocabit vos. Filium suum mecum obsidem habeo. Vos autem postquam turres ascenderitis, rem reliquam peragite gladio. Nullus timeat, nemo stupeat; scala muro adjuncta est, et vineta cum propugnaculis desuper. Properate igitur et intrepidi ascendite. » Ascendit primus quidam Langobardus, nomine Paganus, non tamen omnino intrepidus: nec mirum, cum et de prodicione timeret, atque ad loca incognita transcenderet; et de quibuslibet eventis formidaret, ac mortis horrorem sibi præsentem semper imaginaret. Subsecuti sunt tamen eum homines fere sexaginta, quibus diligentissime Pirrus collectis, atque suis in turribus collocatis, postquam vidit plures numero nequaquam subsequentes, materna dixisse fertur lingua, « Michro Francos echome, » hoc est, heu, heu! paucos habemus Francos. Verebatur enim, quoniam quidem pauci erant ad defendendum, nedum ad congregandum, ne illi cum ipso in manus inciderent Turcorum. In Boamundum ergo tanquam ineffeminatum et segnem, suam retorquebat querelam; eumque amicabilibus conviciis lacessiebat. Descendit præproperus ille Langobardus, per quam primum ascenderat scalam: dixitque eminus expectanti Boamundo: « Quid agis? an dormis? mitte quos velociter missurus es, quoniam jam indemnes obtinuimus tres turres. Alioquin et nos, et civitatem, et amicum tuum qui totam spem et animam suam in sinum tuum expandit, amisisti. » Lætatus est, et qui cum eo erant, Boamundus, et dicto citius festinanter cursum arripiunt, ascensum præoccupant; et commonendo, jam alius alium præveniebat. Itaque jam multi ascenderant, multi adhuc ascende-
B bant, eum qui in turribus et in aliis maniorum erant propugnaculis, vocibus altisonis exclamaverunt. Occupaverunt etiam turres alias, et jam discurrebant personantes per muros et plateas. Quoscunque vero reperire poterant, trucidabant; et nemini obvianti parebant. Cives enim vix expergefacti et adhuc somnolenti: laboribus enim longæ obsidionis fatigati, supini deficiebant; rem ignorantes, domos suas inermes exhibant, et somno et sono et ~~strepitu~~ stupefacti, cauti incautis occursabant, et suos esse sperantes, Christianos, ac si suos, convocabant: illi autem ubicunque obviabantur, tanquam oves procumbebant, et obstruebantur. Tunc etiam, fortuito, mactatus est Pirri cæsterinus frater. Tales sunt, caeca et intempesta nox, (a) eventus! tales sunt, horæ caliginosæ, vestræ tumultuationes!

A Interea tantus erat per scalam repentium concursus, ut ipsa scala dissiliens dissolveretur: quod et ad luctum et ad magnum impedimentum Christianis accidisse, nemo sani capitis dubitat. Phalanges siquidem Francorum, visum propter muros aderant: sed eis qui sursum et intus pugnabant, nullum auxilium conferre poterant. Orta est igitur ibi non modica tristitia. Erat autem non procul a scala quædam porta, quam retroactis diebus Christiani explorantes viderant. hanc a sinistra parte palpantes invenerunt; et ipsa fracta, quantocius ingressi sunt. Tunc major exortus est fragor, et uberior succerevit Christianis dînicandi occasio, Turcisque somno vinoque sepultis, crudelior necis obvenit angustia. Gentiles illi, dum periculum imminens effugere vel-
B lent, impegerunt in Christianos, et impetum evitare satagentes, dum nesciunt, in repentinum ceciderunt mortis discrimen. Boamundus, quoniam animo cupienti nihil satis festinatur, morarum impatiens, vexillum suum efferri mandavit in civitate, et collocari contra municipium quod erat in urbe, in editiori colle. Tanto siquidem examine urbem introierant Franci, gentique illi circumcisæ prævaluerant, ut innumeris interemptis, quidquid residuum esse potuit, vel in castellum quod imminabat urbi abigerent, vel in alia quælibet diverticula effugarent, nec ætati nec sexui, nec cuivis conditioni nocte illa indultum est. Nox erat ambigua et ideo promiscui sexus nullum exceperat. Dies illuxit, et qui morabantur in castris, tumultuantibus populis, et reboantibus exciti lituis, vexillum Boamundi viderunt et agnoverunt, et de capta civitate gavisii sunt. Cucurrerunt igitur ad portas, et introeuntes, si quos invenerunt Turcos subterfugere molientes, ceciderunt, et facta est illa die maxima gentilium strages. Nox illa et mane illud lethalem peperit Antiochenis fortunam. Quidam etiam per portas vivi effugerunt, quoniam impetuosis Francis incogniti fuerunt. Cassianus autem Turcorum dominus inter fugientes delituit; et nescio quomodo, non minori tamen infortunio, sed dilato, vivus aufugit. Pervenit enim in Tancredi terram, ultra quam credi potest palpans. Incertum habetur, an totius expers confugii discesserit, an ad disquirendum a contribulibus suis adiutorium discurrerit. Illud certum habetur, quoniam si castellum suum introisset, sibi suisque opportunius consulisset. Equis ergo suis sodaliumque suorum ad extremum fatigatis, coactus substituit; et in quoddam tugurium divertit, ibique non satis fideliter delituit. Hoc etenim regionis illius accolæ comperto, Suriani videlicet vel Armenii, concursu in eum facto, superincubuerunt; et apprehensi caput amputaverunt, et amputatum coram Boamundo detulerunt, ut scilicet taliter ipsius promererentur gratiam, ipsique libertate donarentur et potirentur optata. Cassiani autem, viri clarissimi, finis fuit obscurus et miserabilis. Tales sunt tuæ remunerationes, mundana prosperitas! hujusmodi sunt tua stipendia, fallax et deceptiva fortuna! Gentiles fatis et fortunæ nimis

acquiescunt. Ecce Cassianus infelix, dux et admirabilis Antiochenus, hodie miserabili sorte, miserabili praeventus infortunio, fatisque infestis delusus, perimitur. Ecce germen regium, tanquam quilibet in stercore natus, indecenter corpore inhumato plectitur. Balteum autem ejus et vaginam, sexaginta byzantos appetiaverunt. Gentes enim illae hujusmodi faleris et fibulis valde gloriantur. Plateae

verò et omnes civitatis interapedines ita densis erant occupatae cadaveribus, ut liber nemini daretur incessus, compita nimirum et viculi, caesis impediabantur corporibus. Horror itaque et fetor nimius quibuslibet incumbibat viatoribus. Civitas itaque Antiochia, excepto municipio, capta est; et Cassianus, ut dictum est, deformiter obtruncatus est, quarta feria, tertio Nonas Junii.

INCIPIT LIBER TERTIUS.

Cum obsideretur Antiochia, multi ad ejus adiutorium confluxerant, multi adhuc confluebant: sed qui confluxerant, capta civitate, alii perempti sunt, alii in municipium recepti, alii vero, vitae suae fuga consuluerunt: qui autem confluebant, audito de Antiochenorum casu rumore, substiterunt, deliberantes an procul discederent, an propius accederent. Discedere suadebat fama, quae felices Christianorum passim praeuntiabat successus, et ex felicibus feliciores auspicabantur, et idcirco, metus quam maximus singulorum pectoribus inserebatur. Accedere vero eos exhortabatur ira, pro contribulionum suorum inimica interfectione; pudor, pro peregrinorum nullatenus adhuc repressa temeritate. Confluebant etiam in nationum coagularum diffusa multitudine; et in sua, sicuti jaclitabant, singulari animositate. Praeterea ingloriose se esse dicebant, nisi multi paucorum stoliditatem compescerent, nisi adventitios indigenae a suis finibus dissicerent, nisi suorum sanguinem hostiliter effusum ulciscerentur, nisi filios et uxores penatesque suos larumque suorum residuam suppellectilem desides tutarentur. Horum princeps et dux Curbarannus erat, vir quidem bellicosissimus, nulli audacia secundus, prudentia praeditus, divitiis copiosus, militaribus auxiliis constipatus, cupidus laudis, inflatus supercilio jactantiae, magni nominis homo, militiae soldani Persiae magister. Hunc Cassianus Antiochiae admiratus, dum obsideretur, multis invitaverat legationibus, quatenus ad Antiochiam liberandam festinaret: nam illum multis honoratum denariis remitteret. Curbarannus autem, tum ut stipendia promissa reciperet, tum maxime ut nomen suum dilataret, a Caliphas, gentis suae apostolico, accepta licentia sreviendi in Christianos, sibi gentes innumeras, Turcos videlicet, Sarracenos, Arabes, Publicanos, Azimitas, Curtos, Perses, Agulanos, et alios innumeros coagulaverat, et exercitum immensum conflaverat. Contractis itaque undequaque viribus copiosis quas dinumerare nemo poterat, adjunctis adhuc eidem collegio, Jerosolymitanorum admirato, Damascenorum quoque rege, Curbarannus ad Antiochiam proficiscebatur. Erant in expeditione eadem, ut dictum est, Agulani, circiter tria milia, qui toti ferro loriceati, neque sagittas neque lanceas timebant; neque praeter gladios in bellum arma ferebant. Istis Antiochiam appropinquantibus

obviavit Sensadulus, Cassiani filius, et pro capta civitate lugubris, et pro morte contabescens. Videres lacrymas per pubescencia stillantes ora, quae pectus etiam adamantinum ad misericordiam commoverent, et ad adiutorium incitarent. Is igitur hujusmodi verba in sinum Curbaranni profudit: « Princeps invictissime, inimica laesus fortuna supplex ad te compellor accedere; et auxilium a liberali munificentia tua rogare. Moveat te, quaeso, debita miseris misericordia, cogat te mutuae carnalitate humanus affectus. Cogita, inquam, in quos devenerim casus, perpende humanae tribulationis vicissitudines. Quae me modo fortuna obliquo respicit intuitu, mihi nuper arridebat; et tunc patre optimo et civitate inelyta gratulabar. Idem infortunium tibi timeas oportet. In tuis secundis successibus praemeditaris necesse est de praecavendis adversitatibus. Fortunati et liberalis hominis est alienas calamitates autumare suas; alienae miseriae, largam impendere misericordiam. Succurre ergo mihi, quo tibi succurri velles animo, si te fortuna meo tetigisset incommodo. Si de Christianis triumphare volueris, potes etenim eos indifficiliter disperdere, et tibi nomen magnum acquires, et gentem nostram libertati restitues. Quod si contra eos dimicare dissimulaveris, quid restat nisi ut domum et cognationem tuam perditum ire contendant? Gens enim ista nisi viriliter reprimatur, Corrosanum ire anhelat; et mirum in modum ultra vires suas attentat, et minatur grandia. Ecce Antiochiam inexpugnabilem civitatem ingeniosa prodicione obtinuerunt; et municipium quod imminet urbi, populus temerarius obsederunt, hiatuque Coturnoso contra gentem nostram, quisquiliae viles, ogganniunt. Propera igitur, et de mihi subveniendo festina, quoniam non recedes irremuneratus, nec ero beneficiis tuis ingratus. Praeterea perpes tibi faciam hominum, et in tua fidelitate civitatem quam mihi reddideris, tenebo. »

« Non, » inquit Curbarannus, « ita facere disposui. Sed si volueris ut totis viribus pro te contendam, Castellum in manu nostra committe; et ego illud satellitibus meis delegabo. Postquam de te, sicut dixi, securus ero; plebeculam illam totis nisibus impugnabo; sin autem, terrae meae tantummodo patrocinarbor. » Sensadulus indignus auxilii, Curbaranni postulationibus acquievit, et muneri-

pium potestati protectoris contradidit. Tertia vero die postquam civitas Christianis est tradita, municipium quoque Curbarannus obtinuit; prædictique principis cursores prope civitatem cursitaverunt: exercitus reliquus pone sequebatur, et castra metati sunt ad Pontem Ferreum: et firmitatem illam confestim expugnaverunt, et omnes extemplo interfecerunt, reservato illius castelli domino, ferreisque vinculis alligato. Is etiam bello, de quo post dicitur, peracto, vivus et victus inventus est. Facta est dies crastina, et Curbarannus inter flumen et lacum metatus est castra: et ibi duos fecerunt dies. Castellum autem sibi redditum cuidam familiari suo commisit, et ait: «Novi fidem tuam, et audaciam, et temperantiam; et ideo civitatem hanc vigilantiae tuae committam. Sciebam, inquam, te nostro cogavisurum honore; et ideo hunc honorem quam maximum tuae concedo fidei. Prudenter igitur observa illud, et super injuncto tibi negotio vigilanter procura. Sunt multi, ut nosti, mihi admirati, qui in omnibus dicto citius nostris obtemperarent mandatis: sed illorum fidei, fidem tuam præponero, eorum solertiae solertiam tuam præpono, nullum enim sagacitati tuae æquiparo.» Ad quem admiratus ille: «Si, inquit, salva gratia tua, sententiam hanc tuam evitare possem, in quemlibet alium præsens mandatum transferres optarem. Sin autem, antequam infidelitatis eujuslibet me redarguas, animumque tuum erga me impacatum sentiam, castellum hoc recipiam, tali tamen conditione, ut si in campo manibus prælio consertis superaberis vitæ meæ consulens, castellum Francis patefaciam.» Ad quem Curbarannus: «Prudentiam et probitatem tuam non inexpertam habeo: quaecunque futura sunt, ex dispositione tua concedo.» Commisso et accepto, ut dictum est, castello, Curbarannus qui cum quibusdam suis advenerat, reversus est ad castra, in valle ubi suus exercitus papilionem suos locaverant. Agareni autem illi, quædam arma vilissima, ensei rubiginosum videlicet, lanceolam quoque satis inutilem, quibusdam pauperibus diripuerant Christianis. Hæc Curbaranno ad Francorum improperium obtulerunt, dicentes: «Hæc sunt arma bellica, arma nimis pretiosa, quæ attulerunt locustæ illæ de mendica Gallia. His nos expugnare minantur, his contra nos oblectantur.» Curbarannus vero subridens et in manus arma suscipiens, subsannando sic aiebat: «Franci nullos adhuc invenerunt viros. Hæcine sunt arma in quibus confidunt? Hæcine sunt armorum simulacra, in quibus Antiochiam prodicione deceptam expugnasse se credunt? Sed, o inaniter, super hoc gloriantur; quoniam municipium, quod præsidet Antiochiæ, munitum propugnaculis et militibus retinimus, et eos inclusos quibuslibet injuriis afficimus. Expergiscamur igitur; o gens nostra semper invictissima, et in primo conflictu qui sumus, an jumenta, an homines, gens infelix experiantur. Abigamus abjectionem plebis a finibus nostris et,

o genus infractum, indeficientes prosequamur eos etiam in nationibus suis. Censeo dedecus quam maximum, optimates nostri, in terra nostra nos defendisse et superasse, nisi talionem reddentes eis, in terra sua nobis contigerit eos et quaecunque sunt eorum delere. Antiochia, civitas regalis et inclyta, totius Syriæ caput est, quam prodicione non armis, quam pollicitationibus et adulationibus suis, non bello præoccupaverunt. Hanc igitur dimicando excutiamus, et ipsis explosis eorum terras aggrediamur.» Accito itaque notario suo, sic ait: «Scribe chartas in Corrosano recitandas, quæ hunc modum contineant:

«Caliphæ nostro papæ, et Solimanno regi magno, perpes salus, et honor immensus. Noveritis quoniam locustæ illæ, quæ propriam non habent mansionem, qui Christiani dicuntur, latibula sua irreverenter exierunt; et prout audistis, terram nostram aggredi irreverentius præsumpserunt; sed nos ad reprimendam gentis illius stoliditatem, benevolentia vestra et brachio nostro confisi, exivimus; et eos indifficiliter in servitutem redigimus. Sed hoc parum nobis esse censemus, nisi etiam fides eorum manipulis nostris operiemus, et omnia bona eorum absorberimus. Interim gaudeatis omnes amici nostri, et filios generetis oportet, qui dum in longinquam militabimus regionem, illi quos nobiscum adduxerimus resarciant, et donec redibimus, regiones nostras possideant. Nos autem municipium, quod urbi Antiochæ imminet, nobis redditum munivimus et modo contra eos quatinus dimicemus, consiliantes tractamus. Ut ergo videatis in quos pugnare habeamus, eorum gloriosa vobis direximus arma, in quibus notare poteritis quam nugaces sint armorum istorum geruli. Ut etiam plenius letari possitis, eos qui Antiochiam suis occupare præstigiis, jam inclusos habemus, nec de illorum deditione ambigimus. Indulgete igitur affluenter voluntatibus et voluptatibus vestris, et valete omnes amici et consilarii nostri. Valeat præcipue Solimannus, rex potens et magnus. Juro enim me nullatenus reversurum, donec Syria et Romania in libertatem redacta, Apuliam quoque meo subdiderim dominio.»

Dum hæc aguntur prædicti Curbaranni mater, quæ erat in civitate Aleph, ad prædictum accessit filium, de his quæ audierat pro filio gemebunda. Erat enim senex et plena dierum, utpote centenaria, et præsaga futurorum. Colligebat etiam multa, mulier sortilega, de constellationibus; et geniculorum non erat ignara, et multarum disciplinarum erat conscia. Flebilis igitur ad filium aiebat: «Ut quid, me inconsulta, fili charissime, negotium aggressus es bellicum? An quoniam sum decrepita, me desipuisse putasti? Crede mihi, viget sensus effletis in visceribus; et laxa cutis, et ruga senilis, vivacem adhuc fovet animum. Denique tuum nulli fidelius poteras reserare consilium, quæ te vel acrius diligeret, vel quæ tibi discretius consuleret. Quid enim affectui materno comparari poterit?

Quid igitur matrem inconsultam, matrem insalutam, o homo plumbei cordis, aufugere præsumpsisti! o pectus silicium et jecur adamantinum, quod non emollivit matris memoria, quod non everberavit ad colloquium affectuosæ matris reverentia! Si enim emareuit corpus, vivit et viget adhuc irreverberatus sensus. Ad extremum, fili dulcissime, quam grande, quam inefficax aggressus es negotium sine me saltem cantus libripens, prius debueras præponderare. Decuerat te metiri, cum qua insuperabili dimicaturus es gente: oportuerat te perpendere, quam insuetæ sunt præliandi, quas undequaque corrogasti copiæ. Ut enim veritatem nullatenus tacuerim; nostra gens aurea est, illa ferrea. Nostra tamen satis animosa est; sed manu, minus inefficax, inexperta et experta est multum hujusce laboris: quoniam admodum in pace effloruit senectus istius nationis. Præterea Deus Francorum revera Omnipotens est, quem nisi ipsi graviter offenderint, semper eos victoriosos protegit. Nostris in regionibus, os meum et caro mea, nomen tuum satis dilatatum est; sed in Christianos brachium tuum nondum satis approbatum est. Quo nisi impugnare desieris, de duobus alterum erit, seu de Christianis triumphans gloriosior eris; seu titulum tuæ probitatis superatus, quod absit, lividabis. Porro si matri consulenti acquiesceres, ab hac temeritate respiscens absisteres; teque gentemque tuam huic præsumptivo labori, qualibet occasione non inhonesta subtraheres. Sin autem, periculosum est certe ancipiti te committas fortunæ. Dubium est enim cui potius Mars arriserit parti, nostris tamen timco, quoniam et carnificum illorum ferocitas, et usus præliandi assuetus, suaque calliditas me vehementer exanimat. Hæc igitur omnia discretiori essent considerata cautela; sed quoniam tuo sic inchoasti arbitrio, nec ab his amoveri poteris inceptis: obstinatus enim homo es: ne aliquid adulativa prætermiserim: In isto, si commiseris, superandus es prælio, et gazis optimis tuus exspoliabitur exercitus. Multis autem interfectis, tu vivus evades: hoc tamen morieris in anno, heu mihi! morte subita. » Veterana illa in lacrymis deficiens loquendi finem fecerat, cum filius ejus jactabundus sic paucis respondit: « Miror, mater mi, qua fronte de Christianorum pronuntiaveris victoria, cum ipsi nec numero, nec armis nec animis genti nostræ debeant comparari. Plures enim solus ego habeo admiratos potentes, bellicosos, quam ipsi sunt cum tota sua expeditione. Quis tamen falsus interpretis hæc annuntiavit tibi? Interim tamen sileas volo, ne forte nostri exercitus animos tuis enervēs sermocinationibus. Revertere igitur, mater dulcissima, eventumque rei meliora desiderans, exspecta. Ipsi homines sunt, sicut et nos; et contra homines impuros, et incircumcisos, non contra Deum, nec Deus contra nos, pugnabimus. Æqualis sorte mortalitatis circumdamur. Illi duntaxat ociosus morientur, quorum manus segniores erunt; quorum animi ad non defendendum, fragescent minus audaces. Tu autem, mater, tota

A digna reverentia, vale; et necdum tempus illud quod portendunt sortes et auguria nostra, quod scilicet Christiani terram nostram possessuri sunt, credas adesse. » His dictis belliger heros conticuit; materque, filio deosculato, genas suffusas lacrymas, ad lares suos curiosa remcavit, et opes quas undequaque corrogare potuit, in Aleph, civitatem munitissimam conservandas intulit.

B Tertia die post hæc, Curbarannus armatus in oppidum sibi commissum equitabat. Christiani vero videntes acies ordinate procedentes, urbique appropinquantes, exierunt eis obviam; et prælio præparato se iis posse resistere autumabant. Tanta vero fuit Ismaelitarum illorum multitudo et fortitudo, quod extemplo coacti sunt Franci refugere in civitatem, pertimescentes impetuosas suslinere gentes. Et quoniam non poterat eis portarum angustia ingressum præbere liberum, ex ipso impetu multi suffocati perierunt. Aggressi sunt eos Turci vehementer; jamque deficiebat dies, neque lassus datur requies. Sic exhausta die, nox optata terras obumbravit. Incubuit igitur Christianis magna desperatio: alii tamen consolabantur alios, et in diem crastinum concionabantur de prælio. Aliqui tamen ultra jus et fas meticulosiores, et fratrum affectus immemores, noctu de fuga cogitaverunt; et ad totius suæ consanguinitatis et successionis ignominiam ignominiosiores aufugerunt. Non enim meminerunt quantum fuerit dedecus, fratribus et commilitonibus dimissis, amicis insalutatis, proceribus inconsultis, per murum funibus dimitti, virile robur turpiter effemipari, homines antequam oporteat dementari. Nam qui quondam a præliis, sociis dimissis, fugiebant, sociorum proditores vocabantur, et plerumque capitibus in eis vindicabatur. Horum quosdam nominare non prætermittam: licet omnes nominarem, si omnes ex nomine nossem. Non enim eorum parcere debemus infamiae, qui suæ nimis formidolosi non pepercerunt famæ. Wilhelmus de Grenta Maisnil, et albericus frater ejus, et Guido Trosellus, et Lambertus Pauper. Hi hesterni belli timore perterriti, et ut crastinum aufugerent solliciti, funibus per murum demissi sunt; et ad perpetuam suam ignominiam *furtivi funambuli* vocati sunt. Noctis igitur illius conticinio, et funibus elapsi sunt, et ad portum Sancti Symeonis pedites, manibus et pedibus excoriatis, devenerunt. Ambulaverunt tota nocte per præcipitiorum abrupta; et cum multis comitibus ad portum præfatum ambulantes, defessi substiterunt: et nautis in portu vacillantibus dixerunt: erant nempe in portu naves multæ: « Quid hic agitis, gens miseranda? Omnes quos exspectatis, decollati et deleti sunt Christiani. Et nemo præter nos vivus evasit: et vos adhuc desidiosi moras agitis. Turci Antiochiam quam subegeramus, obsederunt; imo ceperunt. Alios omnes decollaverunt; et nos vix eorum gladios evasimus, dum nocte hæc ad vos usque viam direximus. Rumpite igitur funes: quantocius, inquam, rumpite, remisque mare per-

cellite : quoniam si moras innexueritis, quod dici-
 mus videbitis. » Nautae, hujuscemodi rumoribus
 excitati, alii anchoris abruptis, mare velivolum jam
 sulebant, et carbasa crepitantes in auras obliqua-
 bant. Dum hæc agnuntur, ecce Turci repentini littora
 explorantes advolant; et imparatos et timoratos
 nautas truncant; rates in portu remorantes ignibus
 ardentibus depopulantur, et spoliant; et desidiosos
 homines pro voto dilacerant. Qui vero remanserant
 in civitate, pondus belli Turciani tota die sustinere,
 nec jam diutius fatigati tantos poterant perferre
 labores, cum subitum arripientes consilium, murum
 de lapidibus impositis, et sine cemento inter civi-
 tatem et oppidum ædificaverunt, ne Turcis in eos
 liber daretur excursus. Ipsa enim maceria opportu-
 nam Christianis præstitit auxilium; importunum
 autem Turcis peperit impedimentum. Ad murum
 usque siquidem oppidani discurrebant, sed statim a
 Francis repellebantur; et ita congressus gentilium
 frustrabatur. Franci siquidem, tota sedulitate, pro-
 pter murum armati assistebant; nec somno, nec cui-
 libet aliis curandis indulgebant. Fames interim pe-
 detentim coavaluit: et ut equos et asinos, et si quid
 aliud immundum erat, devorarent, compulsi sunt
 Christiani. In magna constituti miseria, plerique
 desperabant; alii tamen ad Deum medullitus
 suspirabant. Necessitatem enim qualiter evadat,
 circumspectus homo cogitare non desinit. Nec
 facilius quilibet evadit, quam qui sibi Domi-
 num coadjutorem efficit. Invocabant igitur Do-
 minum, et ipse exaudivit eos: et misit eis quem-
 dam sacerdotem, ita sermocinantem: « Fratres, et
 amici mei, audite visionem quam videns vidi: quam
 ne putetis phantasiam, vel somniorum Iudificatio-
 nem, si mentior, meam volo deleatis impudentiam.
 Dum in ecclesia sanctæ Dei Genitricis pernoctare
 decrevissem, pro nobis, inquam, intercessurus:
 nescio vel vigilans vel semi sopitus: nescio, Deus
 scit: Dominum nostrum Jesum Christum vidi, nec
 tamen agnovi. Aderat etiam sanctissima sua Geni-
 trix, et princeps apostolorum Petrus sanctissimus.
 Hos omnes aspiciebam, neque, ut dictum est, homo
 dementatus, Dominum meum sanctumque illud col-
 legium agnosebam. Dixitque mihi Dominus:
 « Agnoscisne me? » Cui ego, vocem quippe percun-
 ctantis intelligebam, sed personam interrogantis
 nondum agnosebam: « Nequaquam, Domine mi. »
 Interim crux splendida super caput ejus resplen-
 dit apposita. Interim interrogavit me eundem
 sermonem, et ego, « Si bene, Domine mi, percipio,
 « ex signo crucis capiti tuo impositæ crucifixum et
 « Redemptorem nostrum te intelligo. Qui dixit:
 « Ita est plane ut dicis. » Ego vero suffusus lacrymis
 genas ad pedes ejus singultuosus eccidi, et adjeci:
 « Domine, miserere nostri. Domine, memor esto po-
 « puli tui, Domine Deus, adjuva nos. » Et Dominus ad-
 me: « Et ego huc usque vos juvi; nam et Nichœam ob-
 « tinere vos permisi, et in multis vos protexi præliis;
 « neque dūce vicistis, et Antiochiæ prævaluistis, et

A « in ipsa obsidione multa pro voto vestro vobis in-
 « dultis: vos, beneficiis meis ingrati, contra me intus
 « muistis; et tanquam ex adipe iniquitas vestra
 « prodiit; meque, gens injuriosa, gentiliter exacer-
 « bastis, dum cum mulieribus vel alienigenis, vel
 « vestræ professionis, sed illicitis, fornicati estis.
 « Iste siquidem singularis pædor cæcos attingit, et
 « oculos meos a vobis avertit. Retribuam igitur ego
 « vestræ ingratitude, nec parcam prostitute et
 « lupananti multitudini. » Tunc misericordie mater
 Petrusque beatus ad pedes misericordes ceciderunt
 Redemptoris; et his supplicationibus iram mitiga-
 bant minitantis: « Domine, tot annis gens pagana
 « domum istam, quæ domus erat orationis, obtinuit:
 « suisque spureitiis, pro pudor! eam delegavit: et
 « ecce, paucorum culpis exigentibus, omni Christia-
 « nitati tuæ, quæ domum istam suo sanguine exinde
 « liberavit, eam deleturus irasceris? Parce, Domine,
 « parce; parce populo tuo; et ne des hæreditatem
 « tuam in perditionem, ut dominantur eis nationes. »
 Acquievit Sanctus sanctorum supplicantis matris
 et apostoli precibus, jamque vultu jucundior dixit
 mihi: « Vade, et dic populo meo: Lupanar, et
 « prostibulum, et omnem a vobis remove ab usum;
 « et vestra lacrymis eluite facinora; et ad me rever-
 « timini, et ego revertar ad vos: et infra quinque
 « dies opportunum providebo vobis auxilium. Quia
 « Deus nihil habens immisericordie, ipse sum. Inte-
 « rim quotidie decantent: Congregati sunt inimici
 « nostri et gloriantur in virtute sua. Contere forti-
 « tudinem illorum, Domine, et disperge illos: ut
 « cognoscant quod non est qui pugnet pro nobis, nisi
 « tu, Deus noster. Disperge illos in virtute tua; et
 « depone eos, protector noster Domine, Hæc et
 « alia capitula, Deitatem complacantia, indesinenter
 « psallant. » Hæc sacerdos dixit, et adjecit: « Fratres
 et domini mei, nolite meæ discredere parvitati:
 quoniam non fietis loquor ambagibus; nec fanta-
 sticis elusus fallo vos imaginationibus. Si vultis,
 etiam hujusce rei faciam experimentum, ne forte,
 quod absit, contemnatis quod vobis edixi, Redem-
 ptoris mandatum. Vel de turris cujuslibet summi-
 tate me præcipitate, vel in ignem projicite; et dum
 vobis illæsus videbor, tunc demum acquiescite.
 Alioquin, me signenta locutum scitote. » Podiensis
 Evangelium et crucem coram afferri mandavit:
 super quæ presbyter, satis faciens populo, juravit
 ita visionem seriatim se vidisse, sicut testatus fue-
 rat in eadem concione. Populus omnis statim ad
 lamentum convertitur; et de reatus sui confessione
 alius alium cohæretatur: videres suffusa fletibus
 Christianorum ora: capitibus cineratis, et nudis
 pedibus, passim orationis gratia, omnis ætas, nulla
 excepta persona, maturabant per ecclesias: petunt
 auxilium, rogant consilium. Inspiravit autem Do-
 minus eis hoc consilium, quod unanimiter accepe-
 runt. Dixit enim quispiam illorum: « Optimates
 nostri, juremus ad invicem, quod nullus nostrum
 deinceps de isto sancto, quoad vixerit, subter fugiet

collegio : donec Sepulero Domini Dei nostri, pro quo viam hanc ingressi sumus, deosculato. Tunc, etiam consalutatis fratribus, qui voluerint ad propria revertantur. » Placuit itaque sermo iste communi conventui. Juraverunt igitur omnes duces, quorum vocabula superius habes prænотата. Tancredus idem juravit et adiecit : Quod quandiu posset sexaginta secum habere milites, a Jerosolimitano itinere nequaquam recederet. Animata est igitur et corroborata tota Christianorum congregatio, et in immensum exhilarata est, tali communicata juramento.

Erat etiam ibi quidam peregrinus, nomine Petrus, cui, antequam Antiochia præoccuparetur, sanctus apparuerat Andreas, interrogans eum et dicens : « Quid agis, bone vir ? » Cui Petrus : « Quis enim es tu, demine mi ? » Dicit ei : « Ego sum Andreas apostolus Christi. Noveris igitur volo, quoniam postquam ingressus civitatem istam, beati Petri Ecclesiam intraveris, invenies illo in loco, » locumque demonstravit, lanceam quæ latus Salvatoris in cruce perforavit. Quidquid enim in patibulo crucis salutare illud Spiritus sancti domicilium tetigit sacrosanctum est, et Christianis omnibus specialiter amplectendum est. » His dictis, beatus disparuit apostolus. Peregrinus, his auditis, siluit. Responsum enim apostoli nemini propalare voluit : æstimabat enim se somniantis more visionem vidisse istam. Beatus tamen Andreas, sicut postea peregrinus referebat, eum ad locum usque deportaverat ; ibique quod diu latuerat totum demonstraverat. Capta igitur civitate, et, ut dictum est, multum profligata Christianitate, iterum apparuit ei beatus Andreas dicens : « Quare, pusillanimis, lanceam non abstulisti ? » Cui Petrus : « Equis, inquit, domine, meo crederet auditur. — Noli desperare, » ait apostolus, « noli desperare. Sed scito pro certo ut dixi, tibi que demonstravi, omnia vera esse ; scias enim quoniam hæc revelatio multum proderit fatigatis Christianis : utpote quibus pro lancea, confidentia profluet salutaris. Infra enim quinque dies visitabit eos Dominus, et potenter eruet eos a persecutorum manibus. » Petrus autem consilium hoc sibi divinitus insinuatam suis patefecit comitibus. Populus autem discredabat, et testificanti subsannabat. Perstitit ille, et jurejurando affirmavit bis ei sanctum Andream apparuisse, sibi que talia denuntiasset ; et ne ulterius secretum sibi concrediditum absconderet vehementer adjurasse. Tandem crediderunt juranti, viresque pristinas animo resumpserunt, tanquam expergefati a somno. Jam enim duo præcones emeruerant, qui de sua salute, Deique propitiatione concordabant. Jam ergo de Dei securiores adjutorio, velut jam vicissent, congratulabantur in Domino.

Interea Turci, qui erant in castello, a Christianorum infestatione nullatenus absistebant ; sed tota sedulitate Francos incursabant. Incluserunt itaque quadam die, Francis videntibus, tres Christianos

A in quadam turre, nec ausi fuerunt Franci subsidium inclusis conferre. Defecerant enim multis afflictis tribulationibus ; et adhuc tabescebant, nullis nisi in spe relevati consolationibus. Duo igitur ex eis graviter vulnerati, exierunt de turre ; tertius quoque viriliter tota die se defendebat solus de Turcorum invasione : stravit itaque duos Turcos, nullis coadjutus auxiliis : sed sola manu persecutorum obstiit turmis. Hæc idcirco dixerimus, ut quantum jam exterriti fuerint Christiani, dicere non omiserimus : quoniam fratres suos videbant impugnari, nec audebant pro iis, coram positi, oblectari. Ille præliator fortissimus, Hugo Forsenatus dicebatur, de exercitu Godefridi de monte Scabioso ; vir quidem magnanimus et audax, et inter omnes bellicosos præcipua laude dignus. Hunc igitur quem suorum non juverunt arma, successivis saltem generationibus, militem gloriosum, nostra commendaverit pagina. Heu ! quot et quantis calamitatibus Francorum emarcuerant animi, qui unum ex suis tota die viderunt pugnantem, nec succurrerunt ; audierunt clamantem, nec responderunt. Quos cum duces vocarent, non conveniebant ; cum litui clangerent, in domibus latitabant : imo inermes et exanimati, bellum diu rogatum detestabantur ; et jam velut exanimis, imbelles et inglorii, mori præoptabant. Boamundus et duces sic exercitum defectum ire videntes, quod neque se volebant defendere ; nec saltem ad murum usque qui civitatem ab oppido utcumque tenui discrimine separabat, poterant eos conducere : ignem copiosum mandaverunt accendi ; civitatem ex parte cremari : quatenus vel sic domos exirent, et latibula in quibus ad ultimum evirati, satis inverecunde delitescerant. Accensus est itaque ignis in urbe qua parte Cassiani palatium proeminabat. Duces enim molestiabantur et ægre ferebant quod more solito nullam eis reverentiam, ad pugnam acciti, exhibebant. Ignis itaque, nec mora, prævaluit : quoniam flammis crepitantibus, alimenta præbebat lignorum antiqua congeries : ventus autem urens, suppeditabat incitamentum et viros. Quicumque igitur in domibus illis hospitati fuerant, spoliis suis vix arreptis, ad duces suos coacti confugiebant, qui ad portas civitatis excubandi causa sibi unusquisque locum acceperant. Ab hora diei tertia usque ad mediam noctem incendium non defecit ; et combustæ sunt vel domus vel ecclesiæ circiter ad duo millia. Sopitus igitur est ignis, quoniam omnis ventorum feritas evanuit. Turci oppidani, jam omnino Francis se vix tutantibus, prævaluerant, quos pene ab invicem nihil nisi arma separabant. Jam enim res brachio manuque duntaxat gerebatur, et jam cominus utrinque certabatur ; nec bellum vel ad momentum interrompebatur. Turci plures numero, et impensiore confortati cibo, vicibus sibi succedere, nihil intentatum prætermittere, Francos audacter aggredi, ultro se congressibus ingerere ; alius alium commovere. Franci e regione, immoderanter angustiati vacillare ; nec cibum nec somnum capere, quippe

quibus nulla dabatur requies : qui enim panem habebat, comedere non licebat; aqua quoque reservata nullus os squalidum refrigerare sibi poterat; quippe quibus nec respirare vacabat. In tanta igitur constituti miseria, murum alium silice et calce aggressi sunt provehere : quoniam quem ipsi incementatum crexerant, indifficiliter Turci prostraverant. Ligneam insuper crexere machinam, quo securiores Christiani se tutare potuissent. Nec etiam bellum interim decrat, quoniam ne murus ageretur, Turci indefessi omnimodis elaborabant. Nox caliginosa rerum omnium colores occuluerat; et ignis ab occidente de caelo visus est imminere, et inter Turcorum castra tanquam cadens desævire. Non enim multum eorum castra differebant a civitate, qui sua locaverant tentoria proxima in valle. Et licet ignis indemnus et innoxius eis fuerit, multum tamen eis incussit terrorem, et moestitiam, Christianis autem solamen et lætitiā : utrisque siquidem populis signum illud de caelo enituit. Quidam autem eorum, castris continuo relictis, pavitantes hespitati sunt ubi potuerunt, videlicet prope Boamundi portam. Qui vero in municipio remanserant, tota die cum Christianis confligebant, nec ab eorum vel mortibus vel fatigationibus avelli poterant : instabant lanceis et missilibus, et illidebant vulnera vulneribus. Pars autem quæ morabatur in castris ita civitatem circumvallavit, ut nemini pateret in die vel introitus vel exitus. Nocte siquidem aliquando aliquis poterat exire; sed occulte, nec tamen sine timore. Igitur fames in dies invalescebat, et Christianorum exercitum ultra quam credi vel dici potest vehementer angebat : multi siquidem exspiraverunt fame. Qui vivi, vix palpitabant, lurida videbatur eorum facies, quos enormiter deformabat exhausta, protelatis jejuniis, attenuata macies. Nullos in illa calamitate videres prodigos; imo quosque ditiores, etiam videres indigos : et omnes obesis carnibus, et tenuata inedia macilentos. Panis enim paximatus et permodicus, si quando inveniebatur, byzantico comparabatur. De vino melius puto silere quam dicere : cum vinum ibi vix aliquis ducum libaverit. Equinæ carnes vel asininæ pro imperialibus computabantur delitiis. Gallinæ pretium quindecim erat solidorum; ovum, duobus solidis; nux juglans uno appretiabatur denario : multos stateres quæque vilia valebant : folia ficulnearum, vitium et cardonum, et si quæ inveniebantur aliarum arborum, avidius decerptas bulliebant et vorabant : coria caballorum, asinorum et camelorum, sive bufalorum, sicca coquebant, et manducabant : et præterea multas alias ibi passi sunt calamitates et penurias. Coacti sunt etenim cibos olim fastiditos, fame perurgente, dentibus avidis masticare, et deglutire. Nihil enim fuit tam fœdum, tam insipidum, cui fames saporem non attribuerit; cui verecundiam ut gustaret non abstulerit. Hanc passionem continuam toleraverunt gens miseranda diebus triginta sex. Nemo igitur vera dixisse nos ambigat, nemo submurmuret : cum quibus eduliis

A vivere potuerint qui messē non colligerant, qui horrea nulla renerant, qui urbem longa obsidione depopulatam, et tandem combustam incolebant, qui forum venalium rerum ab indigenis non accipiebant, nullus convenienter excogitare queat. Admirari quidem potest, sed unde tandiu vixerint competentē definire non posset. Neque Deo, pro quo talia passi sunt, calumniose imputandum est; qui castigat ut corrigat; flagellat autem paterno affectu omnem filium quem recipit (*Hebr. xii, 6*). In ipsis etenim flagellis misericors est; et bonitas ejus secreta nihil agit perperam vel immisericorditer : Dei namque judicia nunquam sunt injusta. Sed Christus de suis Christianis ita disponebat, ut in ipsis afflictationibus, præter spem barbarorum, convalescerent : et cum eos putarent defecisse, superarent. In oppressionibus siquidem suis, quæ eis ut ad liquidum examinarentur contingebant, indesinenter decantabant : « Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam (*Psal. cxiii*). » Hæc redarguti, misericorditer, de profundis clamabant et exaudiebantur; et super inimicos suos elevabantur.

C Stephanus interim comes Carnotensis quem majores natu elegerant debere præesse consiliis et publicis agendis, homo facundus et singularis scientiæ, aliquantula, ut dicebat, detentus infirmitate, ut dictum est, ad Alexandretam secesserat convalescendi gratia : hujus reditum omnes expectabant, utpote quem ducem, quem consiliarium sibi præferant. Sperabant etiam, si rediret, ejus peritiam omnibus valde jucundam. Is autem, nondum capta civitate, ut dictum est, regrotaverat et abierat. Ubi vero audivit Turcos civitatem circumvallasse his et aliis exercitus rumoribus (non enim Alexandreta multum remota est ab Antiochia), montana latenter conscendit quæ declivæ proeminebant civitati, quatenus pleniter addisceret exercitus utriusque, vel defectus vel apparatus. Vidit itaque Turcorum innumera tentoria; et ipsos tanquam arenam maris per stadia plurima diffusos : civitatem etiam vidit circumvallatam, et parvam Christianorum manum agnovit inclusam. Arbitratus itaque consodales suos, vel jam omnes deletos vel omnes extemplo delendos : quid enim aliud expers homo arbitrari poterat? cum suis qui aderant, timore non modico perterritus, cursim fugam inivit et clandestinus discessit. Satis tamen inconsulte, quia nullum allocutus fuerat de Christianorum expeditione. Debuerat siquidem de suis aliquem clanculo prius mittere, nihil temere negligere; quid intus ageretur, revera dignoscere; si posset, eos diligenter consulere : non metum qui omnibus imminerebat, sibi soli totum arripere; nec ut quilibet ex popularibus indecenter aufugere. Gloriosius enim ei fuerat mori cum fratribus, quam fugitivum supervixisse, et in patriam rediisse. Quam offensam postea, tectus cordis contritione, rediens a patria in Jerusalem, piavit; et sic omnibus satisfecit. Sed ad tempus, timor inconsultus eum ad inhonestam præcipitavit fugam. Quod ad improperiū ei multum imputatum fuit,

donec culpam diluit; inclusis etiam nimis obfuit. **A** Postquam enim castellum suum, reversus spoliaverat, et fugam initam accelerabat, imperatori ad Philomenam obviavit; eique seorsum vocato dixit: « Antiochiam pro certo captam fuisse noveris a Christianis: sed castellum, quod munitissimum proeminet urbi sibi retinuerunt Turci; et ecce, civitatem circumvallatam obsident, et ex municipii propugnaculis expugnant: seu magis, ut reor, jam expugnaverunt eam, et omnes viri perierunt. Consule igitur et tibi, et quam conducis genti: Consulo ita et ego: et quam citius revertere, ne forte incidatis in manus insequentium nos; et vos omnes in ictu oculi percatis. Quod si secus egeris, dico tibi, in proximo; sed sero, temeritatis hujuscæ te ponitebit. » Imperator confestim accito consilio suo, et Francis, qui multi cum eo aderant; quia utrinque populus Gallus et Græcus ad obsessorum adiutorium copiosus confluebat: rem eis ex ordine patefecit et dixit: « Franci, ad quos succurrendum festinamus, majore quam nostro nunc egerent auxilio: quia vel omnes in morte jam absorpti sunt, vel in captivitate abducti sunt. Indigerent ergo, seu qui eos vivificare posset auxiliatore; vel qui eos reduceret virtute prævalida, in quam minati sunt ex longinqua captivitate. Nam ita comes iste, qui adest, testificatur: nos autem neutrum horum possumus. Auxilium quod eis præparabamus, præproperum anticipavit tempus. Ecquid amplius possumus? Postquam omnes deleti sunt, quid eis nostrum proficeret auxilium? Illuc quippe laboriose et dispendio magno tendere, ubi nihil proficias, extremæ dementiæ est. Visum est igitur nobis, ut ocius revertamur; ne forte et nos inutiliter exterminemur. Ecce enim Turci plus solito insolentiores, et præ sanguine effuso tigridibus efferaiores, si nobis irruant, facillime prævalebunt: quia nostri, rumoribus his auditis, excordes illico titubabunt. Revertamur igitur, et rem nostram in tempus crastinum differamus. Veniet, inquam, dies cum sanguinem effusum, de Turcis perfidis ultum iri proficiscemur. Volo ad præsens moriantur nostri, morte repentina; sed regrediantur, ut vivant; et reservemus et reparemus eos, ad irascendum et ulciscendum. Interim, post terga terram istam, edicto imperiali, devastatam iri precipimus: ut si quando Turci in nos emerint, dum nihil hic invenerint coacti recedant. Porro gentem istius regionis incolam transferri mandamus in Bulgariam: ut nullius rei redarguamur immemores. » Itaque Franci revertentur invitati, et amarissime lamentabantur. Multi etiam e pauperibus peregrinis passim moriebantur, ægroti diutius invale tudinibus. Guido Boamundi frater erat cum imperatore, donec rumigerulus comes loquebatur: hic, audito loquentis vaticinio, valde contristatus est; et ex ipsis præcordiorum conquestus medullis, lacrymatus est. Ejulans ergo clamabat: « Heu! mi frater et charissime domine Boamunde, quid contigit? Quomodo spes populi Dei cecidisti? Putamusne

sic promeruisti? Væ mihi! cur ipse non potius perii? O Deus, quare sic judicasti? Cur populum tuum sic abominatus es? Ut quid improprium facti sumus gentium? Quis mihi det, Boamunde frater dulcissime, ut ego moriar pro te? Moriatur anima mea, gens Dei, duces totius laudis titulo digni, morte vestra. » Hæc dicens et aduncis unguibus pubentes genas dirimebat, flavamque cæsariem decerpebat; et omnes ad lamenta ciebat auditores. Vix autem consolatus, non tamen lenito dolore, cum imperatore compulsus est redire. Obrepsit etiam inestimabilis mæstitudo in populo Dei. Nam episcopi et abbates et presbyteri, pene triduo a precibus et laudibus Dei cessaverunt, et profundis gemitibus suspirabant, Guido etiam semper in ipso itinere conquerebatur: **B** et gemebat; et in prædictum comitem convicia multa evomebat. Interim etiam omnis exercitus ille, die illo facti sunt stupidi, ut stupore mentis perterriti pene a seipsis desipuerint: tandem tamen redierunt ad se; et voces querulas et preces placabiles, et lugubres querelas, denuo ad Deum devotius emisere. Imperator autem, nimis festine verbis credulus Blesiensis, in illa singulari necessitate, nullo Christianis obsessis auxilio collato, Constantinopolim suæ quieti satisfaciens reversus est. Ecce quantum nocuit exercitui Dei Stephanus Carnotensis, qui dum sibi soli consuluit, fratribus et commilitonibus suis dimissis, imperatoris auxiliarem præsentiam ab eis avertit; et rumores alios quam eum decuit, non veridicus portitor cructavit. Ex Dei tamen dispositione factum non dubitamus, qui disponit omnia suaviter; nec casu fortuito permittit, vel unum passerem ad terram cadere. Si enim Alexius imperator advenisset, Turcosque superasset, triumphus genti suæ, non exercitui Dei ascriberetur; et Græcorum multitudini deputaretur, non Francorum fortitudini.

Qui autem erant in civitate, ad Deum conversi, totam suam spem in supernis collocaverunt: quoniam ab humano adiutorio coacti sunt diffidere. Locuti sunt ergo ad invicem de lancea Domini disquirenda, magnam enim habebant in illa fiduciam, si inveniretur; quoniam ita ex Deo promiserat Andreas apostolus. Ventum est igitur in ecclesiam Beati Petri, et ibi diligenter notato loco super hac re diutius altercatum; prævaluit autem sententia plurimorum, et tredecim laboriosis et strenuis hominibus, qui ibi curiose foderent, opus illud commiserunt: foderunt ergo a mane usque ad vesperam; et tandem, eodem Petro cui revelatum fuerat præsentem, repererunt lanceam. Qua cum digna reverentia levata, publicus clamor exoritur; et ut debebatur, lætandum ad eam fit concursus, et tota devotione deosculatur. Videres populos lacrymis irroratos, quas extorquebat gaudium: perpenderes gaudium, quod pepererat tantæ rei experimentum. Orta est igitur inter eos tanta lætitia, ut, remota omni accidia, deinceps nullius meminerint mæstitiæ. Et extunc ausi fuerunt de bello tractare.

Consiliati sunt ergo ut nuntios suos ad Turcorum principes dirigerent, qui per interpretem ad eos sua responsa referrent. Miserunt autem duos, Petrum Heremitam, et quemdam Herluinum, linguae Turcae non expertem. Hi duo, satis gnari et industrii viri ex Christianis, Curbaranno suisque ita dixerunt: « Mittunt nos ad vos Christianorum duces, et omnis Christianorum exercitus, rogantes ut ab eorum infestatione dein absistatis: et Christianos insectari a modo desinatis. Ut quid enim contra eos tentoria vestra locastis, et arma bellaturi vibrando parastis? Quid enim vobis male faciunt? Nam quid ad vos de Antiochia, pro qua congregati estis? Si iudicio contendere vultis, nunquid terra ista, dictante justitia, Christianorum non est? Nonne eam praedicatione sua beatus Christianitati destinavit Petrus? Nunquid in ipsa eadem, ipse praesedit episcopus? Vos autem freti superba tyrannide, fratribus nostris peremptis, ipsam vestro coagulastis imperio. Ecce iterum ausu temerario in eos militare disponitis. Itane vobis justum videtur, quod si suam terram modo recuperare volunt, neque quidquam de vestro vobis auferre moliantur, vos e regione gladiis accincti in insontes insurgatis? Mandant igitur quod si pacifici recederitis, omnia vestra vobis absportare permetterent; et si quid velletis de suo gratis contraderent. Si autem, quod melius esset, ad baptismum suspiraretis, sacramentum illud vobis libenter impertirent; et terram istam ditioni vestrae restituerent; et semetipsos inimicis vestris, pro vobis, tanquam uterini fratres, opponerent. Sin autem accingimini gladio et si audetis cogitare de praelio, pugnabit securius, quem ejusdem causae, pro qua pugnatur, justitia tuetur: sed nos, in voluntate Dei, et Deum promerebimur adiutorem, et justitiam habebimus assistricem. Si quid respondere habetis, respondentes audiemus. » Tunc Curbarannus torvo vultu respondisse fertur: « Longe aliter trutinamus: Christianitatem enim vestram, quae idololatria et abominatio est, omnino respicimus et abominamur. Crucifixus vester, quem praetenditis, qui se crucis improperio non potuit eripere, vos nostris eripiet manibus? Miramur, quo hiatu terram, quam diu possedimus, vestram vocare praesumitis, quam ante Petrum illum superstitiosum vestrum, progenitores nostri possederunt: sed illos fallaciis suis, a Deitatis suae cultura avertit; eosque in nugacissimam sectam vestram deceptos seduxit. Porro, et terra nostri juris est ab antiquo, et virtus nostra, vobis erasis, nobis eam mox restituet. Quod si nobiscum velletis Turci fieri, quod nobis ad vitam tutandam esset pernecessarium, et istam civitatem, et multas alias regiones vobis committeremus; et quicumque pedites sunt equites sublimaremus; et pro vobis ubique pugnaremus. Quod si et hoc respicitis, vos cogitate de fuga: nos enim providebimus nobis de terra subigenda, imo jam subacta. » Legati retrogradum iter arripientes, festini redierunt; et exercitum Christianum de bello imminente certiora reddiderunt: interim fames invalescebat;

et timor Turcorum corda pavitantium Christianorum adhuc aliquatenus evirabat. Tandem, sacerdotum edicto, triduanis expletis jejuniis, processionibusque per ecclesias cum laetantiis celebratis, et Christianorum singulis sacrosancto viatico munitis, pugnam ordinarunt. Sex igitur acies in ipsa civitate stabiliverunt. In acie prima fuit Hugo Magnus cum Francigenis et comite Flandrensi: in secunda, dux Godefridus cum suo bellicoso exercitu: in tertia, Robertus Northmannorum dux: in quarta, Podiensis episcopus, secum portans lanceam, quam Christiani sibi praeferrere desiderabant; et praesidium et tutamentum sibi magnum credebant: Raimundus quoque comes Sancti Aegidii remansit, quatenus observaret ne Turci de castello descenderent, et in civitatem pede libero irruerent. Aciem quintam regebat Tancredus, princeps et miles strenuus: aciei sextae praesedit Boamundus, ut omnibus provideret, atque singulorum in necessitatibus totus adesset. Episcopi et presbyteri sermocinabantur, et orabant, et signo reverendae crucis, editioribus stantes in locis, omnes consignabant. Exhibant autem ordinate per portam quae est ante Machomariam. Nec illud silentio suppressendum arbitror: quod dum exirent de civitate, pluviola, tanquam roscida stilla, cecidit: quae, quasi ros matutinus, irroratos equos et equites ita letificavit ut equi tanquam exhilarati hinnire coeperint: equitum animi dulcorati, vegetiores et alacriores fuerint; et omnes se ipsos promptiores et expeditiores senserint. Fuit tamen pluvia illa tam subtilis et modica, ut vix pluviam fuisse dixerint; sed quasdam guttulas rorantes plus senserint, quam viderint. Hoc enim nobis a multis relatum est probabilibus personis. Quis autem hoc divini muneris largitatem dubitaverit? Quis guttularum irrorantiam Dei suos visitantis benedictionem nescierit? Ad bellum igitur jam majori fiducia procedebant animati. Curbarannus dixisse fertur: « Plus ad fugam hi properant quam ad pugnam. » Tantae siquidem animositatis et stoliditatis erat, ut nullam generationem audere sibi obviam venire arbitraretur. Postquam tamen illos vidit nec hac nec illae formidolosos deviare, sed gressu maturato procedere, iterum non erubuit dicere: « Hae contemptibiles caniculae de bello forsitan audebunt praesumere? » Dicitur etiam aliquantulum timuisse, et praeter ira efferam expalluisse. Prius enim dixerat suis dum Christianos videret exeuntes: « Sinite eos huc usque accedere, ut liberius deglutianus eos in nostra potestate. Exeant; veniant: nos enim eos statim circumcingemus, et praevalebimus, et suffocabimus. » Christiani vero gradatim ibant, nec alius alium inordinate praeproperabat. Idcirco Curbarannus, ut dictum est, majori metu dirigit, solutisque solitis viribus corporis, animo frigit. Mandavit igitur clam procuratori suo, quem admirallium vocant, qui suis rebus praecerat, ut si videret in capite sui exercitus ignem accensum fumigare, suos seiret superatos; et ille confestim dato signo, suisque omnibus sublatis, recederet: ne forte

populus qui cum eo erat, vel in papilionibus, totus A
deperiret. Curbarannus autem acies ordinatas speculatus, et majores quam audierat copias intuitus, pedem paulatim astutus ad montem retrahere coepit, ut eos fugere putantes, Franci præcipites insequerentur; et ob id exordinati, possent facilius lædi. Tunc et Turci, cum nihil ita proficerent, disgregati sunt ab invicem: pars a mari veniebat; alii stabant in loco, sperantes includere posse se Christianos. Econtra Franci hostilium insidiarum non ignari, ex acie ducis Godefridi et Roberti Northmanni partem assumpserunt, quam aciem septimam statuerunt; et illis quendam Reinaldum præfecerunt, qui venientibus a mari gentilibus confestim obviaverunt. Turci vero in eos instanter præliabantur, et multos ex illis sagittaverunt, seu illis quælibet alia mortis generatim atrociter intulerunt. Aliæ Christianorum turmæ ordinaverunt se extendendo a mari usque ad montem: quod interstitium quasi duorum dicitur esse miliarum. Et a montanis et a mari sagaciter instabant Turci, Christianos circumcingentes, et eos undique infestantes.

Ecce, Deo gratias! ab ipsis montanis visus est exire exercitus innumerabilis, equis albis insidentes et vexilla candida in manibus præferentes. Hoc multi viderunt Christianorum, et sicut putant, gentiliū; et hæsitantes, mirabantur quidnam esset. Tandem utrique cognoverunt signum de cælo factum. Cognoverunt enim duces illius agminis, Sanctum Georgium, et Sanctum Demetrium, et Sanctum Mercurium, sua signa ferentes, præcedere. Sarracenis ergo visio hæc multum incussit timorem; Christianis autem spem auxit meliorem. Istos animavit, illos exanimavit. Hoc qui affuerunt multi contigisse testati sunt: non tamen id omnes videre potuerunt; sed quibus Dominus voluit arcana suum revelare. Revelavit autem aliis ad confusionem, aliis ad instantis triumphi ostensionem. Porro mendacii nemo nos redarguat; quia nihil ex corde nostro fingimus, sed quod audivimus, id testamur et testimonium nostrum, ex ore eorum qui affuerunt, verum est. Gentiles e regione maris pugnantes, postquam pondus belli sustinere non poterant, sicut Curbarannus prædixerat, in herbam ignem miserunt; ut videntes qui erant in tentoriis, fugam inirent; et spolia quæcumque possent, secum asportarent. Signo autem quod diximus cognito, pernices et irrequieti aufugiebant; et tremuli suppellectilem pretiosiore diripiebant. Christiani autem qui ex adverso pugnabant, jam ad eorum tentoria pugnam divertebant, ubi majorem eorum virtutem remansisse non nesciebant. Obstabant adhuc Turci, tota qua poterant obstinatione; alii siquidem pugnabant, alii tendis spoliandis intendebant. Dux Godefridus, et Robertus Flandrensis, et Hugo Magnus, juxta flumen equitabant, ubi rursus maxima pugnantium erat copia. Ili constanter eos aggressos, unanimiter repellebant; instabant gentiles illi pertinaciter, et utrinque pugnabatur irremediabiliter. Resonabant æneæ cassides, tanquam percus-

sæ incudes, minutatim scintillabat ignis, mutilabantur enses, eliso cerebro humi procumbebant homines; rumpebantur lorice, fundebantur exta; fatiscientes sudabant equi, nec equis nec equitibus ulla præstabatur requies. Agmina conserta, tenui armorum discrimine vix a seipsis jam distabant; alii siquidem alios, cominus impingebant; et manus manibus, pedes pedibus, corpora corporibus repellebant. Timor tamen super Turcos illapsus divinitus, eos exterruit; et constantia Francorum invincibilis illos admirari et obstupescere fecit, et in fugam coegit. Coepit ergo legio tota labare, nec buccina, nec tympanum, nec lituus, nec præco poterat eos revocare. Impossibile siquidem est tot gentes, fuga inita, denuo reverti, denuo præliari: ipse quippe impetus, et communis metus eos examinavit, et in fugam elapsos præcipitavit. Declinaverunt autem Turci fugitantes ad tentoria, ubi multos suorum quos ibi dimiserant succenturiatos aestimabant; sed illi, dum isti decertabant, fugam inierant, postquam, ut dictum est, ignem succensum prospexerant. Franci vero de spoliandis papilionibus manus et oculos ad tempus continentes, eosque diligenter et immisericorditer occidendo persequentes, et ad Pontem Ferreum usque fugaverunt; et adhuc ad Tancredi castellum, passim obtruncando persecuti sunt. Tandem ad tendas eorum revertentes, quicquid erat concupiscibile diripuerunt; et gazas omnimodas, et equos et jumenta innumera, et oves lanigeras et alimenta copiosa, et quæcumque indigentibus erant necessaria, detulerunt in civitatem. Hanc etenim gentiles habent consuetudinem, ut, si quando vadant in hostem, vel causa necessitatis suæ supplendæ, vel supercilio jactantiæ, opes copiosas secum devehant: et equos et asinos et camelos ad subvehendum clitellarios faciant; et oves et boves ad comedendum deduci præcipiant; nec annonam, nec farinam, nec fabam, nec oleum, nec vinum prætermittant. His igitur omnibus in civitate abundanter illatis, optatoque triumpho potiti, condignis laudibus Deum benedixerunt; eumque sui protectorem ac defensorum presentialiter cognoverunt; hymnosque gratulabundos in cælum extulerunt. Suriani etiam et Armenii qui illas incolebant regiones, videntes Turcos irrecuperabiliter in bello superatos, notos montanorum anfractus oppilabant, callesque angustos præoccupabant; et illis immensam deletionem, strictis gladiis, parturiebant. Mactabant siquidem eos velut oves errantes, utpote, præ pavore nimio, totius defensionis immemores. Admirabilis quoque qui in municipio civitatis remanserat, cui Curbarannus castellum illud commiserat, videns suos longe lateque indecenter effusos, antequam omnes Franci rediissent timore perterritus, Christianorum vexillum rogavit et accepit, et in municipio in loco editiori collocavit. Hoc autem ideo fecisse dignoscitur, ut sic et suis et sibi parceretur, nec de municipio reddendo dabitaretur. Erat autem signum illud, quoniam dum rogaretur presentior aderat, comitis Sancti Ægidii. Quod

Longobardi videntes vehementer indignati sunt: quoniam non erat illatum Boamundi vexillum, cui confratres illi civitatem prælibatis pactionibus concesserant. Admiralius autem ille pro controversia pacificanda illa, reddito comitis signo, Boamundi in turre sublimavit; et tempore colloquii petito, de pace commilitonumque suorum salute locutus est. Paci sunt ergo Boamundus et admiralius ad invicem quod illi castellani, qui Christiani fieri vellent, de vita securi liberalitate Christiana tractarentur: qui vero legem suam servare voluissent, indemnes ad tuta loca conducerentur; nec ibi ab eis quæ secum detulissent dolosis exactionibus privarentur. Pactum hoc ab omnibus firmatum est et municipium Boamundo confestim redditum est. Admiralius autem ille nec multo post baptizatus est, et liberali Francorum munificentia donatus est. Solebat autem dicere postea, quod sibi Christianitatem peculiariter adoptasset a diuturno tempore. Qui fidei Christianæ recalcitraverunt, Boamundi conductu in terram suam remigraverunt. Hoc prælium factum est quarto Kalendar. Julii, in vigilia apostolorum Petri et Pauli. Gentilibus autem sic devictis, et aliis a civitate procul explosis, et Christianis, Christo suo duce, glorioso triumpho potitis, et condignis Deo laudibus exhibitis, duces illius speciosæ Christianitatis in unum convenerunt; et communicato consilio, Hugonem Magnum, virum non imperitum, ad Alexium imperatorem, Constantinopolim direxerunt quatenus ad civitatem recipiendam, quam calamitosis passionibus ei acquisierant, festinaret; iisque similiter juratas pactiones illibatas conservaret: ipsi etenim a suis declinare nullatenus volebant: veniret ergo, quatenus neuter a promissis et debitis fraudaretur. « Ad nos, inquit, veniat, et sicut nobis pactus est, et irremotum comitem a modo se nobis in Jerusalem impertiat. Nolumus de sacramento quod ei fecimus adhuc aliquas prætereendere occasiunculas, quod tamen certe possemus; nec ipse quin veniat et iuramentum suum teneat, ullam excusationem præferat. Perjurii siquidem ipsa res est, non simulacrum perjurii, nisi ultra vires, etiam omni dolositate remota, observare iuramentum labores. » Igitur Hugo Magnus hujusce legationis officio functus; sed, quamvis in ipsa expeditione gnavigator multa manu consilioque peregerit, ibi tamen multum deliquit, ubi ad fratres sicut promiserat et debuerat, corvini generis legatus, postea non redivit.

Postquam Hugo prædictus ad imperatorem recesserat, Francorum duces consilium ordinaverunt, et de conducendo in Jerusalem populo Dei consiliati sunt. Dixerunt ergo: « Populus iste qui multas passus est calamitates, ut sepulcrum Domini Dei sui videre promeretur, jam multis fatigatus infertunus, de accelerando itinere palam conqueritur; et nos itidem multo affecti tædio conquerimur. Provideamus igitur ipsis quid magis utile sit. Moras nequaquam ulterius quaslibet censemus innectendas, præter quas inevitabilis opposuerit necessitas. Sed

A tamen singula non impetuose, sed diligenter et modeste sunt æstimanda. Terra per quam ituri sumus, inaquosa est; æstas ultra modum torrida est; aeris adpræsens inclementiam ferre non possemus. Longa obsidione, et viribus, et sumptibus exhausti sumus. Sileamus ergo, et quiescamus; et vulneratos et infirmos nostros reparemus; et interim pauperum nostrorum misereamur. Exspectemus humida solstitia; et declinemus Caneri et Leonis nocivos successus. Calendis Novembribus, tempus refrigerabitur; et tunc congregati, unanimiter conductum iter aggrediamur. Alioquin totum populum intensivis ardoribus affligeremus. Hoc autem consilium, turbis flagitantibus, enucleatius disseratur. Tempus intractabile necesse est declinemus, et hoc omnibus utilissimum perpendimus. » Id in toto exercitu annuntiatum est, et tandem ab omnibus collaudatum est. Dispersi sunt ergo duces et familiæ per finitimas regiones, æstivandi gratia; et egeni eos subsequerentur, vivendi causa. Dixerant enim duces: « Si quis egenus est et corpore vegetus, jungatur nobis, et nos omnibus, datis unicuique stipendiis, subsidiabimur; infirmi publica stipe donec convalescerint, sustententur. »

Erat in eodem exercitu miles quidam pectoris non modici, de familiaribus comitis Sancti Ægidii, cui nomen Raimundus Piletus. Hic collegit sibi plures homines, milites ac pedites. Collecto igitur quantum potuit exercitu, Sarracenorum audacter introivit terram; et ultra duas civitates profectus, ad quoddam devenit castrum, cui nomen Thalamania. Habitatores autem illius castri, quoniam erant Suriani, sponte sua se reddiderunt ei. Requieverunt autem eo in loco fere diebus octo. Nuntiatum est igitur illis, quoniam non longe aberat castellum Sarracenorum plenum. Cingulis itaque militaribus accincti, pannisque objectis protecti, castellum undique aggredientes coangustaverunt; et prævaluerunt, et deprædati sunt, et colonos illos humotenus pessum dederunt: si qui tamen ad catholicam voluerunt converti fidem, illos reserverunt illæsos. Reversi sunt ergo ad prius castellum, victorum potiti gaudio. Iterum die tertia exierunt; et venerunt ad quendam civitatem nomine Marram, quæ prope eos erat. Convenerant ibi multi gentiles ab Aleph, et aliis circumstitis civitatibus, qui contra eos exierunt ad bellum. Franci pugnatos eos arbitrati, ad pugnam se, nec mora, castrensi more militum preparaverunt; sed delusit eos exinanita spes illorum. Turci namque versum civitatem caute reversi sunt, non fugientes neque cominus propugnantes; sed quodam astu se pugne subducentes, et iterum Francos celeri gestu impugnantes. Invehebant eos et gyro facillimo revertebantur et mox reducti equi rursus indifficiliter gyrabantur. Franci frequentes sustinebant impetus, nec tuto devitare poterant instantium concursus: si enim attentarent recedere, gentiles a tergo, quod et accidit postea, cedentibus insisterent. Sustinuerunt igitur usque ad

vesperam et laborem et sitis ardorem : æstus quippe erat quammaximus. Postquam amplius nec laborem poterant sustinere, nec sitis pestem compescere, quoniam ad refocillandum nulla inveniebatur aqua, conati sunt et condixerunt ad castellum suum conglobati gradatim redire. Sed gens invalida et indocta, pedites videlicet et Suriani, ordine spreto, et edicto militum neglecto, cœperunt disgregatim fugere, nimio correpti pavore. Instabant eis gentiles indefessi, et terga præbentes insequabantur, et cedebant; et lupis atrociores, nemini parcebant. Suggestabat illis vires optata victoria, et præsentis temporis opportunitas. Multi itaque de gente plebeia et pusillanimi, perempti sunt; alii necati gladio, alii suffocati sitibundarum faucium incommodo. Qui vivi evaserunt, cum suo Raimundo ad castellum suum relie-
 runt, feceruntque ibi dies aliquot : facta est illa occisio in prædicto mense Julio. Neque enim semper feliciter successit Christianis; castigabat siquidem eos Dominus de insolentia, ne forte, propter frequentes victorias, mentes eorum aliquantula lividarentur superbia. Qui vero in Antiochia remanserant, votorum compotes, potiti sunt quiete et letitia; excepto quod dux et patronus eorum Podiensis episcopus, gravi corporis detentus incommodo, cœpit ægrotare; et infirmatus, ægritudinis lecto recubuit. Paterno igitur ore filios lugubres allocutus, et affatim eos consolatus, viam universæ carnis ingrediens, ingravescente morbo, migravit in Domino. Factus est itaque luctus immoderatus in tota Christi militia : quoniam ipse fuerat consilium nobilium, spes orphanorum, imbecillium sustentamentum; militibus homo militaris, clericos clericaliter educebat et educabat; singulari prudentia prælucebat, eloquens et jucundus, omnibus omnis erat. Unde factum est ut eum sicut patrem et dominum toto venerarentur animo, quoniam singulis affectu patrocinabatur interno. Celebraverunt autem singultuosus exercitus ejus exsequias episcopali honorificentia; et condito ejus corpore quibus potuerunt aromatibus, imperialibus exeniis illud prosecuti sunt; et pupillorum examina patrem defunctum, lacrymabiliter et solemniter in ecclesia Beati Petri sepelierunt. Vix autem ab ejus sepulero populi, crines et ora discerpentes, avulsi, episcopo defuncto, diutinas immolavere lacrymas, quibus extersis rursus sibi consulere.

Comes enim Sancti Ægidii, nullatenus acquiescens pigritiæ vel socordiæ, quin gentilibus zelo continuo inimicaretur, Sarracenorum ingressus est terram; et pervenit ad Albaram non ignobilem eorum civitatem : quam exercitus ejus violenter expugnatam apprehendit, et omnes utriusque sexus civitatis incolas ad nihilum perimendo redegit; urbemque subactam suo dominio mancipavit. Electum autem in ea pontificem, virum prudentem et honestum, consecrandi gratia miserunt Antiochiam; præfecerunt igitur eum in eodem loco antistitem, et populo Christiano dignum dispensatorem. Ordinatis igitur ibi quæ ad religionis cultum attinebant, mensis No-

vember appropinquabat. Instabat igitur eundi jam condictum tempus; ac de peragendo itinere omnes sollicitabantur. Conveniebant ergo omnes optimates in Antiochiam, in qua major pars exercitus æstiverat. Invenerunt autem eos lætantes et exultantes, excepto quod Kalend. Augusti Podiensem tumulaverant pontificem. Cœperunt autem, postquam omnes convenerant, de imminente negotio disserere, ne videlicet ulterius disturbarentur ab itinere. Boamundus interim in propatulo conquerebatur de civitate, quod nondum totam eam haberet in sua potestate. Alloquebatur enim eos de foederatis, quas ei fecerant, pactionibus, dum necdum capta civitas obsideretur. Pepigerant enim ei totius civitatis dominationem, donec res ex integro referretur ad imperatorem : comes Sancti Ægidii nullo modo poterat emolliri, quin semper de sacramento loqueretur, quod imperatori fecerat; sicuti Boamundus ipse collaudaverat : « Perjurii, aiebat, nusquam volo redargui; nec interim patiar ut tu solus huic urbi domineris. Sit duntaxat civitas sub communi custodia, et de via peragenda exoccupatus disceptemus. Sin autem, pares et coæquales nostri, quod justum est determinando dijudicent. » Hæc erat insopibilis altercatio inter Boamundum, et comitem de Sancto Ægidio. Congregati sunt ergo omnes majores natu, et quorum præeminēbat peritia, in ecclesia Beati Petri, si qua posset sopiri tanta simultas. Auditæ sunt diligenter utriusque litigantis quæstiones, expectantes judicium peritorum diffinitiones. Itum est in partem, et a viris peritis luculenter et abunde disputatum; dilata est sententia, ne augmentaretur discordia. Dixerunt ergo et dux Godefridus, et Flandrensis comes, et Robertus Northmannus et alii majores : « Quoniam ad præsens nullam dare possumus sententiam, quæ alteri non displiceat, prout poterimus causam istam sub pacis obtentu procrastinemus; interim fiet aliquid. » Responderunt autem expectantibus : « Nullam in presentiarum dare possumus sententiam; sed volumus et collaudamus, quatenus ista re pacifice induciata, viam nostram acceleremus, qua peracta, vel ordine judiciario vel consilii nostri auctoritate, postquam Deo prosperante redierimus (tantum nobis credite) vos ad invicem concordabimus. » Id totum ita concessum est, et sic se simpliciter prosecuturos; manu in manu episcoporum, firmatum est Boamundus itaque munivit quod ei redditum fuerat castellum, alimentis et hominibus, armis et excubitoribus; comes similiter, quod præoccupaverat palatium Casiani admiralii, et turrem quæ est supra pontem, a portu Sancti Simeonis. Tantæ enim erant et ambitiones et simultates, ut neuter alteri crederet, uter sub palliata ambitione civitatem sibi attentaret. Nec mirum quantum ad honorem et utilitatem.

Antiochia siquidem civitas est pulcherrima et munitissima, et copiosorum reddituum opulentissima. Sunt intra ipsam quatuor montanæ satis altæ, in quarum una, sublimiori scilicet, castellum est, quod omni civitati proeminet. Deorsum civitas est decenter

ædificata et duplici muro circumambita : murus interior amplius et in æra porrectus est, et magnis quadris lapidibus compactus et compaginatus est : in qua muri compagine turres sunt quinquaginta quadringentæ, formosiis venustatæ mœniis, et defensæ propugnaculis; murus exterior non tantæ est celsitudinis, sed tamen admirandæ venustatis. Continet in se trecentas et quadraginta ecclesias. Pro suo magno primatu patriarcham habet, cujus patriarchatui subjiuntur centum quinquaginta et tres episcopi. Ab Oriente quatuor clauditur montaneis; ab Occidente vero, civitatis muros præterfluit fluvius, cui nomen Farfar. Octoginta et quinque reges eam constituendo sublimaverunt et nobilitaverunt : quorum maximus et primus emersit Antiochus, de cuius nomine Antiochia nuncupata videtur. Et quoniam tantæ fuit auctoritatis et nobilitatis, noluerunt eam devictam temere dimittere Franci, utpote quæ caput totius Syriæ exstiterat; et primatum suum longe lateque protulerat, et regiones etiam longinquas eis erat subjugatura. Hanc Christiani per octo menses et diem unum obsederant, et apprehenderant. Iterum in ipsa civitate jam capta, Gentiles obsessos eos tenuerunt per tres hebdomadas. In qua obsidione diuturna tantus confluit Gentilium conventus, ut nullus meminerit copiosorem vel se vidisse vel audisse populorum frequentiam. Requieverunt igitur in ea quinque mensibus et novem diebus. Tot rebus occurrentibus, noluerunt eam incaute dimittere, sed fideli delegaverunt tutelæ. Comes tamen et Boamundus peculiariter super ea sibi cogitabant. Civitatem ergo, ut dictum est, munierunt; et in mense Novembri, alias profecturi, rebus quibuslibet compositis, Antiochia exierunt. Comes Raimundus cum suo exivit exercitu et pertransiit duabus civitatibus, Rugia et Albaria, quinto Kalend. Decembris, applicuit ad Marram, civitatem munitam et opimam, et multis Agarenorum nationibus refertam. Die vero crastina civitatem expugnare adorsus est; sed obstantibus mœniis et defensoribus, tunc quidem nihil profecit. Subsecutus est Boamundus et in die Dominica prædictam venit ad urbem. Altera vero die, feria scilicet secunda, urbem viriliter aggressi sunt. Nam et scalas pro muro civitatis erexerunt, et tutores mœniorum tota die variis assultibus infestaverunt, et similiter parum eis nocuerunt. Nam et scale ad murum erant erectæ, sed Turcis acclamantibus et oppugnantibus, nemo præsumebat scandere. Credebant etiam cives illi se similiter istis obstare posse, sicut et Raimundo Pileto. Iudum obstiterant; sed ad ultimum spes præsumptuosa fefellit eos. Raimundus enim comes ligneam compaginari machinam fecit, quæ, ut habilior esset ad conducendum, super quatuor eam collocaverat rotulas; fuit autem tantæ proceritatis, ut mœniorum culmen despiceret, turrium quoque porrecturam adæquaret. Admoverunt igitur struem illam propter quamdam terram. Lituorum et tubarum clangebant

A classica; phalanges armatæ circumvallabant mœnia, balistarii et sagittarii spicula dirigebant, et qui in arce lignea erant, lapides immensos sursum jactabant; sacerdotes et clerici Deum suppliciter exorabant quatenus suam defenderet Christianitatem, præstans illis sospitatem et victoriam. Wilhelmus de Monte Pislerio erat in machina, et alii multi. Et quoniam ædificium illud erat muris porrectius, facilius eis nocebant, utpote super quos lapides jaculati desursum ruebant. Percussi vero vel in ancilibus vel in galeis vel in capitibus, indifficiliter oppetebant et omnimodis deficiebant. Habebant etiam uncinos ferreos, quibus sine intermissione infestabant alii alios. Turci nihilominus qui erant in turribus, Christianos sagittis et lapidibus impugnare; B ignem, quem Græcum vocant, in machinam jacere, et nihil otiosum admittere. Christiani e contra, oleum quod maxime illum ignem exstinguit, effundere; ascensum attentare, pedemque retrahere; qui muris supererant, formidare, in nullo tamen deficere. Sic prælium illud usque ad vesperam protelatum est. Tantum siquidem erat infatigata virtus Agarenorum, ut audacter refellerent versutias Christianorum. Gulferius tamen de turribus, vir alti sanguinis et audaciæ mirabilis, Lemovicensis oriundus prosapiæ, primus audacter scalam ascendit et usque in murum pedem tetendit. Ascenderunt post eum aliquot, sed non multi; scala siquidem contracta dissiluit. Defensabat tamen murum viriliter; et, Paganis expugnatis, socios et nutu et voce convocabat. Interim alia scala festinanter erecta est, et per eam gradiebantur multi pedites ac milites; denique tot ascenderunt ut murum magna ex parte præoccupaverint, et cives expugnando rejecerint. Insurrexerunt tamen Pagani, totisque viribus Christianos aggressi sunt: Tanta siquidem virtute illos aliquoties impetierunt, ut Francorum aliqui e muro se dimiserint, timore subacti. Plures tamen in muro remanserunt, qui tandiu frequentes impetus toleraverunt et recompensaverunt, quousque Christiani murum suffodissent et aditum patefacerent. Quo Turci cognito ad desperationem usque timuerunt et in fugam irrevocabiliter præcipitati sunt. Capta est igitur Marra civitas opulenta, hora vespertina, die Sabbati, tertio Idus Decembris. Visum est majoribus civitatis, in tanta trepidationis miseria, filiis et uxoribus suisque suppellectilibus ascitis, coire in palatium quod supra portam erat, ut sic saltem mors repentina dilata temperaretur, et ad vivendum lucrarentur momentum. Sperant enim omnes morituri summum lucrum si possint prolongare vitam ad modicum. Christiani vero urbem devictam ingressi sunt, et quidquid gazarum, vel in domibus vel in foveis invenire potuerunt, rapaciter abstulerunt. Sarracenis autem perimendis, tanto conatu institerunt ut vix aliquem vivere permiserint. Non itaque in tota civitate vel platea, vel angulus, vel domus, vel locus aliquis vacabat a cadaveribus; gressus quoque vianantium graviter

offendebantur ab extinctis et condensis corporibus. Pavor qui vivis oriri solet ex mortuis, ibi nullus erat; quoniam mortuos, ubique locorum, tanquam vivos sibi contiguos didicerant. Fœtor illis duntaxat officiebat; nam sentire, vel videre, vel inter mortuos dormire sine fastidio, jam illis consuetum erat. Qui in palatio congregati erant, alii perempti sunt, alii in Antiochiam, Boamundo jubente, vel servitium, vel venum deducti sunt, et omnes ita, opibus eorum direptis, dissipati sunt; nam qui deficiebant in via, vel lapidibus obruebantur, vel gladiis confodiebatur. Passi sunt itaque Marrenses cives infelices exterminium quod diximus. Morati sunt autem Franci in eadem civitate mensem integrum et tres dies. Oriensis episcopus infirmatus ibi recessit a superis et ad superos evolavit. Ex illa mora successit exercitui fames valida, quoniam omnia quæ in civitate invenerant, equi vel equites consumpserant; nec extra civitatem, tota terra depopulata, tantulumeunque invenire poterant, et mercatum nullum habebant, unde factum est ut ex ipsa diurnitate, fames ista, fami quam in Antiochia perpessi sunt, præemineret. Compulsi sunt ergo quælibet inhonesta vel inconsueta, vel austera, vel etiam illicita, dentibus infastiditis attingere. Relatum est enim et compertum, quod multi carnes Turcinas, carnes scilicet humanas, verutatas et ignibus assas, inverecundis morsibus tetigere. Exhibant itaque furtim a civitate, et procul ignibus accensis coquebant, et nefandis dapibus sumptis, sic etenim miseræ consuebant vitæ, tanquam nihil egerint ejusmodi, revertebantur. Palam tamen hoc verbum factum est in exercitu: sed quoniam fames prævalebat, ultio suspendebatur. Majores tamen pectus

et os percutiebant, et horrentes silebant: nec tamen imputabatur eis pro scelere, quoniam famem illam pro Deo alacriter patiebantur, et inimicis manibus et dentibus inimicabantur. Patrabant equidem illicita, sed legem violari compellebat angustiosa necessitas. Fames enim castrensium omnia appetit, nihil respuit. Quid enim non cogis, sæva fames? Hæc enim lues incurabilis est, et cibis ablati fames augmentatur in dies. Nullam enim gravedinem minus potest homo tolerare quam famem: qua de re multoties contigit, ut quidam famelici, tanquam somniantes, seipsos suis dentibus appetierint. Nihil enim homini, fame est intolerabilius. Alii qui vere volebant honestius, sinebant Turcorum corpora; quoniam in eorum visceribus byzantios inveniebant, et aurum illud quod glutierant, Christiani sibi tollebant. Tantam inediae pestilentiam Christiani passi sunt in Marra; plerique autem fame perierunt prævalida. Ibi rursus de concordia locuti sunt inter Boamundum et comitem Raimundum; quæ res postquam nihil profecit, Boamundus confestim iratus Antiochiam reversus est, et iter in Jerusalem ad populorum detrimentum disturbatum est. Privatæ siquidem principum simultates subjectos pessumdant et affligunt, dum alter ab altero dissentit. Dum enim unusquisque quod suum est querit, a communi providentia tepescit: populi quoque ad communem perniciem desolantur, ubi consules seipsos non consolantur. Populus itaque Jerosolimitanus multum erat impeditus pro ducum suorum querelis particularibus. Jam igitur liber iste tertius finiatur, et ad quartum inchoandum rursus accingamur.

LIBER QUARTUS.

Causa simultatis mutuae inter principes revera erat Antiochia. Porro querelarum occasiones erant, quod alius sacramentum imperatori factum, palam omnibus prætendebat, quod prævaricari nullatenus volebat; alius donum sibi ab omnibus factum de civitate dicebat, et ideo donum sibi factum obtinere volebat. Utrumque tamen verum erat; et quamvis ita se res haberet, quoniam tamen nequibant pacificari, magnum impedimentum hoc erat omni exercitui. Postquam Boamundus ad Antiochiam recesserat, Raimundus comes per legatos suos principes qui erant Antiochiæ prosecutus est, et ut ei ad Rugiam confabulandi gratia obviarent, illos allocutus est. Venerunt Rugiam convocati principes, dux videlicet Godefridus et Robertus Northmannus et Robertus Flandrensis, et Boamundum secum adduxerunt. Locuti sunt sicuti heri et nudius tertius de concordandis proceribus. Postquam iterum res ad nullum processit effectum, principes illi contristati Antiochiam redierunt, quoniam de via

maturanda nihil adhuc profecerunt. Nec comes nec Boamundus ire volebant, quoniam adhuc vehementer de civitate disceptabant. Boamundus ire volebat, nisi civitas ei tota redderetur; neque comes, nisi Boamundus eos comitaretur. Comes Marram reversus est, ubi Christianus exercitus fame periclitabatur. Compunctos autem corde, animo suo liberaliter dominatus est, et ut Dei militibus consuleret, eundo in Jerusalem aggressus est. Præposuit enim causam Dei suæ vel voluntati vel utilitati. Summa quidem virtus est in principibus, si sibi ipsis dominantur, nisi pertinaciter obstinentur; in ducibus enim nimia obstinatio, subditorum omnium est periclitatio. Imperavit igitur comes sibi ipsi, ne omnino noceret Christianitati. Procuravit ergo mandando hominibus suis, de palatio Cassiani curiose muniendo. Exivit igitur Marram, Idus Januarii, nudis pedibus, et coagulavit se spontaneus peregrinis hominibus: hoc enim signum susceptæ peregrinationis, humiliatus comes ostendit. Facta est itaque in populo

Dei magna letitia; et protrescentibus illis, adjunctus est ad civitatem Capharda, comes de Northmannia, et ibi tres quieverunt dies. Rex ergo Cæsariæ, pactionem pacis pactus est cum comitibus. Multoties enim legatos suos ante Marram direxerat, conventionem hanc condixerat quod pacificus esset Christianis, et multa de his libenter eis impertiret, nisi ad eum exheredandum, vel ad regnum suum depopulandum Francorum genus indomitum anhelaret. Fiduciam insuper eis fecit, quod quandiu suum dilataretur regnum, nullum omnino Christianis fieret offendiculum, eisque copiosum mandaret mercatum. Hanc fidelitatem a rege Cæsariæ susceperunt, et confidentiores ire perrexerunt. Exeuntes a Capharda, castrametati sunt secus fluvium Pharfar prope Cæsaream. Cumque videlicet rex Francos prope civitatem suam hospitatos, vehementer indoluit, quoniam castrorum alienigenarum, juxta se cum pudit. Dixitque: « Nisi summo diluculo castra vestra a civitatis nostræ suburbio removeritis, vos foedus initum violabitis; nosque vobis mercatum promissum vetabimus, nosque nobis providebimus. » Mane igitur facto duos de suis ad eos direxit, qui eos evadere fluvium edocerent, et exercitum in terram fertilem deducerent. Intraverunt ergo quamdam vallem opimam et locupletem, cui super erat castellum, quod extemplo fecit comitibus securitatem. Deprædati sunt igitur ibi animalium tanquam ad quinque millia. Repertum est etiam ibi multum diversorum alimentorum, et præ ubertate gratuita refecta est tota Christi militia. Castrenses etiam exercitui dederunt equos, aurumque purissimum, multamque pecuniam; et juraverunt se peregrinis nullatenus deinceps nocituros, neque subinde mercatum eis prohibituos. Manserunt autem ibi diebus quinque; porro inde digressi, ad quoddam Arabum applicuere castrum. Exivit igitur continuo castelli dominus cum eis locuturus, et de pace paciscenda tractaturus; facta vero pace, quæ utrique complacuit parti, ad aliam demigraverunt civitatem, muris pulcherrimam et bonis omnibus opulentam, in quadam valle sitam, nomine Cephalia. Cives autem urbis illius, adventum Francorum pertimescentes, urbem pavitantes exierunt, et hortos oleribus refertos, et domos alimentorum et opum plenas, absterriti reliquerunt et inconsulti aufugerunt. Quibus omnibus Franci gratulanter potiti, die tertia inde processerunt; et altam et immensam montaneam præcipitando transcenderunt, et iterum in vallem uberem descenderunt, ubi dies duodecim quieverunt. Erat autem haud procul a valle castellum, Sarracenorum plenum, quod Christiani viriliter aggressum apprehendere nitentur; et revera illud devicissent, nisi gentiles animalium et jumentorum et pecorum greges foras eiecissent, quibus Christiani direptis, sic a castello nocte illa quieverunt. Reversi sunt ergo ad sua tentoria, deducentes secum quæ castrenses emiserant animalia. Die crepusculo Franci, suis collectis papilionibus, ad idem castrum redibant,

putantes se ibi sua metatum iri castra. Gens autem pagana nimium perterrita, noctu secessit et castellum hominibus reliquit. Introeuntes ergo festinanter Christiani, quamvis vacuum esset hominibus, illud tamen invenerunt copiosum omnium abundantiarum consolationibus; neque siquidem deerat frumentum, nec vinum, nec farina, nec hordeum, nec oleum. Si quis egens ibi remansit, egestatis molestiam ignaviae infortunium ei peperit. Ibi celebraverunt devotissimi Purificationem Sanctæ Mariæ die altera Februarii. Venerunt ibi ad comites nuntii regis de Camela civitate. Mandavit enim comitibus rex illius civitatis larga donaria, et de pace cum eis constituit; dixit etiam quod nunquam Christianos offenderet, imo diligeret ac honoraret; tantum populus Christianus ei talionem retribueret. Rex autem Tripolis suos ad comites acceleravit nuntios, deducentes eis decem equos, et mulas quatuor, et auri pondus imensum. Quibus oblatis, subintulerunt nuntii: « Rex Tripolis in hæc verba ista dirigit, ut scilicet pacem et amicitiam cum illo habeatis, et eum tanquam ipse vos in veritate diligatis. » Comites cum eo nec pacem fecerunt, nec oblata receperunt, imo fiducialiter responderunt: « Hæc omnia ex te respuimus, quousque fieri satagas Christianus. » Exeuntes autem de valle illa optima, transierunt ad quoddam castrum quod Arche dicitur, pridie Idus Februarii; juxta quod castra locaverunt. Oppidum autem illud innumerabili Paganorum gente munitum erat, et Arabum et Publicanorum frequentis. Defendebant igitur se viriliter. Iverunt autem quatuordecim milites Christiani versus Tripolim, quæ non multum ab exercitu differebat; hi Turcos invenerunt sexaginta qui ante se multos conducebant homines, Sarracenos, Turcos et Arabes, mille circiter quingentos, et animalia plurima. Hos pertinaciter invaserunt Christiani, et ex illis sex occiderunt, et equos totidem abstulerunt, et alios fugaverunt, et animalia reduxerunt. Francorum siquidem invincibilis ferocitas et finitimos et procul positos omnes deterrebat. Deus etenim sic operabatur in illis, ut etiam nunc quatuordecim sexaginta superaverint et residuam multitudinem fugaverint, animalibus ex ipsorum faucibus abstractis. De exercitu Sancti Ægidii comitis exierunt Raimundus Piletus et Raimundus vicecomes; et cum militibus non multis, ante Tortosam civitatem discurrebant; ibi autem erat paganorum multitudo non modica. Sero jam facto, secretum recesserunt ad locum, et opportunis in locis pluribus accensis ignibus, tanquam totus ibi adventasset exercitus, in loco pernoctaverunt. Orto jam sole Franci convenerunt, quatenus civitatem aggredierentur; quam vacuum inventam inhabitaverunt, quousque ad castellum fuit obsidio. Erat alia civitas non longe ab ista, quæ dicitur Maraclea. Admiralius autem qui ei præsidebat, pactus cum Christianis, invexit in illam Francorum vexilla. Dux interea Godefridus, et Flandrensis comes, et Boamundus venerunt usque ad Lichiam civitatem.

Boamundus iterum ab illis segregatus reversus est A Antiochiam, quam multum desiderabat esse suam. Dux autem et comes quamdam obsederunt civitatem, cui vocabulum fuit Gibellum. Audivit comes *Raimundus* gentiles cum magnis militantium cuneis adventare, bellumque Christianis non anceps præparare. Misit ergo ad socios qui Gibellum obsederant, dicens: « Bellum nobis imminet non incertum, et super nos conveniunt agmina paganorum. Cum civitate ergo quam obsedistis, agatis volumus de pace; fratribus tutandis expeditiores adestote. Melius est nos convenire et pugnare, quam nos a nobis separari et superari. In bellis mora modica est, sed vincentibus lucrum quam maximum; obsidiones multa consumunt tempora, et vix obsessa subjugantur municipia. Bella nobis subdent nationes et regna: bello subacti evanescent tanquam fumus inimici: bello peracto et hoste devicto, vastum imperium nobis patebit. Bonum est ergo ut conveniamus, quoniam si Deum promereri poterimus ducem, et præambulum, non indubitanter statim de inimicis nostris triumphabimus. Accelerate, inquam, ne nos inveniant æmuli nostri, dum venerint, imparatos. » Dux et comes legationem gratanter audiebant, quoniam bellum inbianter esuriebant; fecerunt pacem cum Gibellensi admiralio, et acceptis ab eo muneribus, auro et burdonibus, et aliis quæ complacuerunt pactionibus, civitate relicta, confratrum ad auxilium profecti sunt; sed tunc minime Turcos quos sperabant invenerunt. Frustrato igitur quod desiderabant prælio, frustrata est illorum præliandi voluntas in illa die; hospitati sunt autem ultra fluviam, et ex illa parte castellum illud obsederunt. Nec multo post equitaverunt ex Christianis quidam ad Tripolim, si qua possent obesse Gentilibus illis attentantes. Invenerunt igitur gentem illam effuzam extra civitatem, Arabes et ipsos Tripolitanos et Turcos, excursus Christianorum similiter expectantes, et velut in insidiis latitantes. Alii vero pertinaciter invaserunt alios: Agareni siquidem illos primos impetus aliquantulum sustinuerunt, et diutius oblectati sunt. Tandem percutientibus, terga dedere; et in tergiversatione illa e suis multos amisere. Ceciderunt etiam ibi multi ex nobilioribus civitatis. Mulieres, matres et virgines a pinnarum spectaculis, mala Christianis imprecabantur, et pro suis anxiebantur et ingemiscebant; et tamen forsitan earum aliquæ probitati Francorum in cordibus suis applaudebant. Tanta fuit eo die Paganorum occisio, et cruoris effusio, ut fluvius, qui civitatem alluebat, rubuisse visus fuerit; et cisternæ civium, quæ in urbis erant sinu, quas ille fluvius alebat, sanguine illo contaminatæ sorduerint. Incubuit igitur mœror et luctus Tripolitanis quam maximus, tum pro trucidatis suis majoribus, tum pro cisternis foeda sanguinis incursione pollutis. Porro die illa duobus affecti damnis, duplices profuderunt lacrymas: angustabat eos quod inopinabiliter Franci potiti sunt trophæo; contristabat eos cisternarum suarum, quas

magnipendebant, sanguinolenta foedatio. Exterriti sunt usque ad defectionem Tripolitani, et ulterius sine obsidione obsessi, non audebant exire civitatis portam. Tripolitanorum finitimi eisdem percellabantur infortunis. Franci gratulabunda potiti victoria, hymnizantes Deo, reversi sunt ad suos. Die altera milites de exercitu equitaverunt ultra vallem Desem, deprædatum terram; et inventis bobus et asinis, ovibus et camelis, quorum fuit numerus fere ad tria millia, tanta onusti præda, cum gaudio remearunt ad castra. Sederunt ergo ad castrum illud, nam nimis erat inexpugnabile, tribus mensibus et una die. Celebraverunt etiam ibi Pascha suum, quarto Idus Aprilis. Naves enim Christianorum, de quibus imprimis diximus, ad quemdam applicuerant portum satis tutum et castello vicinum; quæ suppeditaverant castrensibus illis frumentum et vinum, caseum et oleum, fabam et lardum, et totius ubertatis mercatum. Idcirco et illic tandiu consederant, quoniam et navigium eos sustentaverat, et terram opulentam deprædatum frequenter exhibant. Exhibant, inquam; et quoniam nullatenus a suo fraudabantur voto, ob id lætiores revertebantur, et ad discurrendum iterum vehementer incitabantur. Ibi etiam multi ex Christianis perempti sunt, quoniam et Sarracenorum gladii non semper fuerunt obtusi, nec semper eorum militia fuit otiosa, nec manus invalida, quoniam et occiderunt Anselmum de Rabamonte, et Wilhelmum Picardum, viros alti sanguinis et gnaros rei militaris, quorum præclara facinora evidenter comperta sunt in illa Christi militia. Et plures alii ceciderunt, quorum nomina in memoriali vitæ suæ contineat; nos enim, non omnia possumus omnes. Tripolitanus autem rex per internuntios sæpe Christianorum duces alloquebatur, et omnimodis eorum animos pertentabat, ut datis ei muneribus secum paciscerentur, castrum dimitterent, et pacetas acciperent pecunias. Christiani de Christianitate illi proponebant, nec aliter a proposito suo divelli poterant. Rex ille Christianitati nimium recalcitrabat, quoniam patrum leges et atavorum consuetudines verebatur et verecundabatur.

Tempore procedente novæ fruges exalbuerant, quoniam tractus ille terrarum majoribus quam citra montanus vaporat fervoribus; et idcirco properantior æstas properantiores maturat messes. Martio mediante, fabæ colligebantur novellæ; Idus Aprilis, frumenta secabantur, et vindemiarum redibat autumnus. Locuti sunt igitur et dux Northmannus et Flandrensis, et Tolosanus, et Tancredus de via peragenda, quoniam jam instabat, imo pœne transierat temporis opportunitas. Dimisso igitur quod diu obsederant castello, ventum est ad Tripolim, pacisque sunt cum Tripolitanis: rex siquidem quindecim millia Byzanteorum dedit illis, et quindecim equos magni pretii, et reddidit eis trecentos peregrinos, quos ex diu tenuerat captivos. Denique sub obtentu pacis, mercatum eis præstitit, unde refecti sunt universi; et firmiter eis pepigit, quod si bellum

quod eis Admiralius Babylonicus præparabat ali-
quando evincere possent, ipsemet Christianus effi-
ceretur et terram suam in eorum fidelitate retineret.

Itaque discesserunt a civitate, Maio mediante.
Eundem illis erat, et iverunt tota die per arctam et
arduam atque inviam viam; et sero pervenerunt
ad castrum cui nomen Bethoron: deinde appropin-
quaverunt civitati sitæ in littoribus maritimis, quæ
dicitur Zebaris. Ibi propter aquarum penuriam per-
pessi sunt sitis immoderatam angustiam, qua nimis
defecti cursum præparaverunt ad fluvium Brain:
ibi recreati sunt quantum ad potum, et homines et
jumenta. Die vero Ascensionis Dominicæ commere
illos oportuit per viam angustam; ibi discursum
Gentilium tota die metuebant; metuendo tamen,
ab eundo non vacabant. Signiferi et milites, armati
præcedebant; et toto exercitui ab insidiatoribus
præcavebant; subsequerentur sarcinarum provi-
siones, et elitelliariorum sublevatores: pone prope-
rabat ordo militaris, et omnes omnium aderant ne-
cessitudinibus. Sic quotidie sarcinarii mediastini
properabant, et eos imbellium turmarum comita-
bantur greges. Audiabantur buccinæ, et gradatim,
ne debiliores deficerent, in via pergebatur: Excu-
bant vicissim noctibus; et ubi major ingruebat
metus, ibi vigilantior præparabatur excubitus. Nihil
enim inconsultum, nihil inordinatum admittebant:
indisciplinati castigabantur, inscii erudiebantur,
rebelles objurgabantur, incontinentes de inconti-
nentia sua redarguebantur, et omnes in commune
ad eleemosynam incitabantur. Omnes etiam fruga-
litate et pudicitia studebant; et, ut ita dixerim, quæ-
dam schola disciplinæ moralis in castris erat. Is
erat modus et hæc erat forma in Jerusalemambu-
lantium. Dum hunc disciplinæ rigorem tenuerunt,
et affectu charitativo redundaverunt, evidenter inter
eos Deus conversatus est, et per eos bella sua bella-
tus est. Hæc idcirco dixerimus quatenus discipli-
natorum illorum, qui huic expeditioni gloriosæ,
superciliosi successerunt, illos extollentes, vitam et
viam redarguerimus. Nihil enim est inter homines
utilius disciplina.

Montaneis illis, in quibus timebantur hostes, sine
hoste transcensis, venerunt ad civitatem secus mare;
cui nomen Baruch; et de illa ad aliam, quæ nuncu-
patur Sagitta; et exinde ad aliam, quæ Sur dicitur,
et de Sur, ad Acra; et de Acra, ad castellum quod
vocatur Cayphas; et exinde hospitandi venerunt
juxta Cæsariam, ubi die Pentecostes, quarto Ka-
lend. Junii quieverunt. Quo die solemniter, ut Chri-
stianorum mos est, exhausto, collectis papilionibus
et itinere rursus quod instabat emenso, ad civitatem
quæ Ramula vocatur, devenerunt; ibique via fati-
gati substiterunt; quorum adventum cives civitatis
illius reverentes, quoniam illo in vico contra Chri-
stianos configere ausi non sunt, ipsa vacua dimissa,
fuga elapsi sunt. Juxta quam civitatem honorabili-
s monstrabatur ecclesia, in qua pretiosissimum
Beati Georgii martyris corpus quieverat, quoniam

a paganis ibi detentus, cursum irroratum felix ago-
nista compleverat. Habuerat hesternis temporibus
episcopum locus iste; sed gentilitati modo manci-
patus, amissa pontificis dignitate, Sarracenorum
cervicositati subdebatur inglorius. Ingemuerunt Chri-
stiani, amore invictissimi Georgii duntaxat allecti;
quem enim audierant et viderant in bello Antiocheno
præambulum et præcursores, et contra gentem
erroneam propugnatores, volebant etiam semper
promereri socium et defensorem: solent enim di-
cere Gentiles, quoniam et eis semper infestus est.
Videbant ecclesiæ parietes venustatos ædificiis,
camque desertam populis; restituerunt igitur civi-
tati desolatæ suam pristinam dignitatem et electum
ei præfecerunt pontificem. Confidebant enim in Do-
mino, subdendam sibi regionem illam, et idcirco
satagebant ad Christianitatis plenitudinem restau-
randam. Sed quoniam restitutus episcopus, quibus
vivere posset, possessiunculas nondum habebat,
quoniam veprosa fructificabant universa ecclesiæ
illius prædia; Christiani facultatum suarum ei de-
cimas obtulerunt, quibus collatis dapsilitatibus, præ-
dictus pontifex vivere, et ecclesiam reficere potuis-
set. Rogaverunt autem eum et de fidei castitate
conservanda; et de plebe ad fidem catholicam
convocanda. Suggerebant ei, quatenus æquanimiter
pauperatæ regionis desolationem pateretur; quo-
niam qui pro Christianis instaurandis olim pauper
factus fuerat, non habens ubi caput suum reclinaret,
ecce invocatus, utpote non inexaudibilis cum eo
efficaciter cooperaretur. Sciret enim suis eum dixisse
cooperariis: *Ecce ego vobiscum sum, omnibus diebus,*
usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii, 20).

Apud Ramulam his ita compositis, iter in Jeru-
salem accelerandum diluculo censuerunt; signo dato,
viam ingressi sunt; et sicut diu desideraverant, ea
die ad civitatem usque pervenerunt. Non enim
multum distat a Ramula Jerusalem, sed quasi viginti
quatuor milliariis. Nocte illa qua in crastinum vene-
runt in Jerusalem, nulla nox, ut credo, fuit eis in via
importunior, seu tædiosior; quæ inveteratæ famis
quasi quoddam fuit irritamentum. Cum enim esu-
rienti a nudius tertius cibus ostenditur, nec porri-
gitur, quanto censes desiderio, quasi novo, iterum
afficitur? sic qui viam in Jerusalem arripuerant, et
tot noctes intempestivas propter hoc toleraverant,
postquam se die crastina cognoverunt illic adfuturos,
quantum impedimentum putas eis nox morosa præ-
stitit? Noctes aliæ, vel algores, vel metus, vel bella
illis intulerant; nox ista, quod gravius est, dilatum
succendebat desiderium. Vix autem abierant diem
illam adfuturam, quam tamen adfuturam non igno-
rabant, quæ votis suis satisfaceret, quæ desidera-
tam civitatem eis ostenderet. Expectabatur illud
mane et mox illucescendum non nesciebatur; sed
quoniam quasi differebatur, et idcirco dilatus affe-
ctus augmentabatur: animo siquidem cupienti nihil,
satis festinatur. Illuxit dies, et montana quæ insta-
bant Dei populus indefessus conscendit; ibat ergo

gaudenter, quoniam annuis laboribus ea finem fuerat collatura dies. Ea dies erat desiderabilis, tanquam dies postrema mercenarii. Ubi vero ad locum ventum est, unde ipsam turritam Jerusalem possent admirari, quis quam multas ediderint lacrymas digne recenseat? quis affectus illos convenienter exprimat? Extorquebat gaudium suspiria et singultus generabat immensa lætitia. Omnes visa Jerusalem substiterunt, et adoraverunt; et flexo poplite terram sanctam deosculati sunt; omnes nudis pedibus ambularent, nisi metus hostilis eos armatos incedere debere præciperet. Ibant et flebant; et qui orandi gratia convenerant, pugnaturi prius properi arma deferebant. Fleverunt igitur super illam, super quam et Christus illorum fleverat, et mirum in modum, super quam flebant, feria tertia, octavo Idus Junii, obsederunt. Obsederunt, inquam, non tanquam novercam privigni; sed quasi matrem filii. Obsederunt enim, non illa obsidione qua dixerat Dominus: *Ecce venient dies in te, et inimici tui circumdabunt te, et coangustabunt te et filios tuos qui in te sunt* (Luc. xix). Nunc e converso circumdederunt eam amici, et filii coangustaverunt advenas et adulterinos. Ecce enim nullos habebat in se filios, qui ei consulentes principarentur; sed modo patiebatur dominos extorres et peregrinos, discolas et impuros, qui ei captivæ, jugo abusivo dominabantur. Obsederunt igitur eam, non ut liberam captivarent, sed ut captivam liberarent.

Obsedit eam Robertus dux Northmannorum a septentrionali parte, juxta ecclesiam beati Stephani Protomartyris, ubi lapidatus a Judæis obdormivit in Domino: hunc juxta comes Flandrensis sua tentoria collocavit: ab occidente obsederunt eam dux Godefridus et Tancredus: a meridie obsedit eam comes Sancti Ægidii, videlicet in monte Sion, circa ecclesiam beatissimæ Dei genitricis Mariæ, ubi Dominus Jesus cum suis cenavit discipulis. Jerusalem itaque sic obsessa filiis suis ocludebatur; intus autem a populis Mazelinis profanabatur. Die tertia exierunt castra milites e Christianis, Raimundus videlicet Piletus, et Raimundus de Taurina cum alijs pluribus, vel causa circumspiciendi vel deprædandi; et inventos Arabes ducentos superaverunt et fugaverunt; multos autem occiderunt, et ibi triginta equos apprehenderunt. His ita gestis, alacres reversi sunt ad suos. Feria secunda, constanter impetierunt civitatem; et, ut putabant, revera tunc prævaluissent, si scalas sufficienter præparassent. Straverunt tamen murum exteriorum, et scalam unam erectam admo-verunt ad interiorum. Super illam autem vicissim ascendebant milites Christiani; et cominus præliabantur in muro cum Sarracenis, et eos percutiebant ensibus et lanceis. In illa congressione ex utroque populo multi perempti sunt, plures tamen ex gentilibus perierunt. Audito retrahendi lituo, Christiani ab impetu illo tandem destiterunt, et ad castra remearunt. Victualia vero quæ secum detulerant, interim defecerant; nec jam inveniebatur panis ad

emendum, nec ire poterant frumentatum, vel quia regio illa nullatenus est irrigua, imo torrida et perarida, et ideo minus jumentis et animalibus opportuna, utpote pascuis inopima, nec terra illa est nemorosa, et ideo minus fructifera, excepto quod palmam alit et olivam: patitur autem et vineam. Jordanus ab Jerusalem stadiis fere triginta, ut putant, sejungitur; lacus habet, sed remotos. Civitas suas habet cisternas unde alitur. Ad radicem montis Sion Silæ fons est, sed vix paucos poterat sustentare homines; juvabat tamen; et magnis expensis modica comparabatur aqua. Equos potum ducebant, non sine pavore nimio, per sex milliaria. Interim nuntiatum est in castris, naves Christianorum onerarias in portu Japhi, quam antiquo vocabulo Joppe dictam putamus, applicuisse; quod valde omnibus complacuit castrensibus. Consiliati sunt principes, quomodo euntes et redeuntes tutos facerent, qui e navibus necessaria devehent; Joppe siquidem vel Japhi a Ramula, quasi octo distat milliariis. Porro Ascalonitæ, vel indigenæ, qui vagabantur seu in montaneis seu in excisis præruptorum cuniculis, viatores aliquoties incurtabant et obtruncabant. Motus iste, vel rumor, negotiatorum commeatu disturbabat. Ad hoc exsequendum summo diluculo de exercitu comitis Sancti Ægidii, Raimundus Piletus, et Acardus de Montinerlo, et Willelmus de Sabra, et certum milites exierunt, et quidam pedites, ad mare procedentes. Ibant autem, sua confisi audacia, militantes ad portum: incertum habemus an industria, an post agitando moras, viæ ignorantia, divisi sunt ab invicem. Triginta namque milites, aliam viam gradientes, sejuncti sunt ab alijs; qui triginta centum Arabes invenerunt, Turcos et Sarracenos nonnullos, de Admiralli exercitu, et audacter eos aggressi sunt, et in prælium convenerunt. Illi vero e regione pertinaciter restiterunt, confisque multitudine sua, multi paucos circumcinxerunt: Sarracenis enim is modus est puzandi. Jam incluserant Christianos, et jam de mortibus eorum garrientes confidebant; cum nuntius Raimundum Pileum vociferans, sic exivit: « Nisi citissimus ad commilitones tuos evolaveris, auxilium eis perhibiturus, omnes pro certo amisisti; jam enim circumvallati sunt ab inimicis; adhuc tamen utcumque se defendunt. » Habenas laxant, et calcaribus cornipedes urgent æneis; et dicto citius omnes advolant; et scutis pectoribus oppositis, turbas contis depellunt, et oppositos disjiciunt, et unusquisque suum sternit humi. Ex improvise siquidem ignaris supersunt, et rem totam gladiis committunt. Prævalebant igitur illis: qui duo rursus statuentes agmina, putaverunt se posse resistere; nec quidquam profecere. Franci siquidem denuo ferociter eos invaserunt, suosque ab impetu illo taliter liberaverunt, excepto quod Acardum de Montinerlo, militem audacissimum, ibi amiserunt, et aliquot ex peditibus. Dederunt ergo Turci scapulas, et fugam initam maturaverunt, sed plures cuspidibus insequentium con-

fossi sunt: insecuti sunt enim eos fere ad quatuor millia. Retinuerunt etiam ibi centum et tres equos et unum hominem vivum, qui quæcumque Christianis præparabantur coactus enarravit per ordinem. In obsidione interim Jerosolimitana sitis vehemens grassabatur, et perurgebat Christianorum castra; consuebant tamen et boum et bufalorum et equorum coria recentia, et consutis utribus aquam per sex referebant milliaria. Ducebant equos suos illuc ad aquatum: sed Gentiles eis insidiabantur, et ex locorum angustiis graviter eos adversabantur. Aqua tamen quam velut diremptam devehebant, in tantum erat olida, ut equi etiam illam aspernarentur, qua odorata nares contractas rugabant, et præ fastidio nauseæ, sternutabant. Erat autem hæc passio fatigabilis: diutius enim possunt homines famem dissimulare, quam sitim. Si qua fontium signa reperiebantur, vel illa Gentiles obstruxerant, et per alios comneatus derivaverant; vel ipsi latitantes nocituri latrunculi observabant. Cedron et alii torrentes æstu torrido aruerant. Panis ordeaceus in castris, erat pretiosus. Indigetes siquidem in cavernis vel in speluncis delitescerent, omnes comneatus abdicaverant. Exercitus itaque Christianus de die in diem in tanta periclitabatur miseria. Designati principes ad consilium convenerunt, et quid eis in tantis calamitatibus agendum instaret, elocuti sunt. Dixerunt ergo: « Angustiae undique: panis defecit, aqua deest. Nos ipsi graviter obsidemur, dum civitatem istam obsedissemus putamus. Extra castra egredi vix audemus, et tunc vacui redimus. Ex longa mora penuriam hanc contraximus; et nisi præcavebimus graviolem contrahemus. Armis et brachiis, sine machinis civitatem hanc expugnare nequimus. Obstant muri, obstant propugnacula, obstant turres; obstant rebelles, qui intrinsecus redundant, defensores. Quid ergo, patres conscripti, censetis? Misereamur populo huic; et tandem aggrediamur aliquid quod nostris prosit omnibus, quod inclusis obsit civibus; quod nos etiam ab his laboribus expediat. Gravissimum tamen est quod hujusmodi agendis necessarium est. Terra ista non est arborifera; nam si arbores alicubi reperire possemus, machinas equidem facere satageremus, quæ ista despicerent moenia, quæ turres cœquarent altiores. Quæramus igitur, vel tigna de domibus, vel trabes de ecclesiis asportemus, vel de qualibet alia materia machinas compactas erigamus, et civitatem hanc totis nisibus aggrediamur; alioquin tempus incassum consumimus. Invenere tandem ligna, quamvis a loco procul distantia, quæ quidem grandi labore attulerunt. Acciti sunt de toto exercitu artifices lignarii, quorum artificio machinæ compaginarentur. Jam igitur instant operi, et alii lignorum inconcinnam superficiem componunt; atque alii dolant, alii terebrant, alii ligna lignis copulant; et jam in modico machinas erigebant. Dux etenim Godefridus unam de suis constituebat facultatibus: nec non alteram comes Tolosanus de suis sumptibus statui mandaverat.

Instabant igitur artifices illis operibus sagaciter. Nec minus Agareni illi indefessi, de civitate munienda sollicitabantur; et nocte turribus in altandis insistebant, et urbi defensandæ irrequieti vacabant. Exploraverunt interim viri perspicaciores qua parte civitas immunitior erat; et illuc quodam Sabbato, nocte intempesta ducis Godefridi machinam transtulerunt; quam sole exorto erexerunt ab Oriente. Hanc quoque prima et secunda et tertia feria, tota sedulitate præparaverunt et coaptaverunt. Comes autem Sancti Ægidii a meridiana parte suam erigebat machinam, quas machinas pro suo magno munimine castra lignea possumus appellare. Comes autem castrum suum prope murum conduxit; sed inter murum et castrum quoddam profundum patebat præcipitium, quod omnino castello supervenienti erat injurium; neque siquidem tales machinas ad declivia posses conducere loca, neque contra montuosos dirigere; sed ut possit conduci semper æquam expectat planitiem. Clamaverunt itaque per exercitum præcones: ut « quicumque in foveam illam tres lapides jaceret, jactis lapidibus unum denarium haberet. » Omnes igitur quibus illæ moræ fuerunt tædiosæ, vix enim ad linguam refrigerandam pro denario paucillum aquæ invenires, vel lapidibus divendendis libenter insistebant, vel urbi aggrediendæ inhiant. Antequam ergo civitatem aggredierentur pontifices et sacerdotes amictus amicti sacerdotales, allocuti sunt populares; et aliquis in loco constitutus editiori sic orditus est: « Audite, fratres et domini. Quamvis omnia quæ vobis ad præsens dicturi sumus, vos ipsi noveritis, jam enim ista multoties audistis; attamen perpulcrum et dulce et voluptuosum est, de Domino Deo nostro semper sermocinari: semper audire, et efficaciter intelligere vos indesinenter oportet. Vos in ista civitate quæ coram est, Christus redemit, in hac Christianismum Deus instituit; ex hac Christianitatis sacramentum ad nos usque emanavit. A sinibus nostris, ut hic oraremus, et sepulcrum Dei nostri deoscularemur, advenimus. Hæc, quam videtis, totius nostri est causa laboris. Hæc tamen, Jerusalem cœlestis instar est. Hæc civitatis illius, ad quam suspiramus, forma est. Videtis quanta pertinacia, viles et insulsi et adeo extorres, hanc nobis contradicunt? Videtis quanta stoliditate, quorum juris non est, quod nostrum esse debet nobis contendunt? Nostis denique qua temeritate sanctuarium Dei polluunt, quam innumeris foeditatibus sanctam civitatem subdiderunt. Certe, si bene et recte considerare volueritis, ista Jerusalem, quam videtis, cui advenistis, cui adestis, illam civitatem cœlestem, et præfigurat et prætendit: hanc nobis hostes ecce contradicunt visibiles: porro semitas ad illam per tendentes invisibiles obsident inimici, adversus quos spiritualis constat conflictus. Et gravius est nobis oblectari contra spiritualia nequitiae in cœlestibus, quam adversus carnem et sanguinem quos videmus. Hi qui in civitatula illa ganniant, illorum umbra

sunt, et suis magistris inferiores et imbecilliores sunt. Quod si isti, qui prope nihil sunt, poterunt evincere, et civitatem quam videmus nobis auferre, quid putas domini facient, « audent cum talia servi? » Pro certo timendum est ut civitas illa cœlestis nobis claudatur, nobis auferatur, si nobis desidiosis, a malignis hospitibus nostra domus abdicabitur. Imbelles omnino et inefficaces in lucta spirituali erimus, si contra canes insipidos, nec oblatrare valentes, effeminatos et inermes, pro quibuslibet mortibus meticulosi, non assurgemus. Expergiscimini igitur, familia Christi; expergiscimini, milites et pedites expediti: et civitatem hanc, rem quidem publicam nostram, constanter capessite et Christum, qui adhuc hodie in civitate ista proscibitur et crucifigitur, attendite; et de cruce, cum Joseph, vobis illum deponite; et in sepulcro cordis vestri, thesaurum illum incomparabilem, thesaurum concupiscibilem, collocaute; et istis impiis crucifixoribus illum viriliter eripite. Quoties enim isti mali iudices, Herodis et Pilati complices, fratribus vestris illudant vel angariant, toties Christum crucifigunt: quoties eos tormentant et occidunt, toties lateri Christi cum Longino lanceam infligunt. Hæc quidem omnia faciunt; et, quod pejus est, ipsi Christo legique nostræ subsannant et impropertant, et ore temerario nos exacerbant. Quid igitur agitis? æquumne est vos hæc audire, vos ista videre, nec ingemiscere? Patribus et filiis et fratribus et nepotibus dico: Nunquid si quis externus vestrum aliquem percusserit, sanguinem vestrum non ulciscimini? Multo magis Deum vestrum, Patrem vestrum, fratrem vestrum ulcisci debetis, quem exprobrari, quem proscribi, quem crucifigi videtis; quem clamantem et desolatam et auxilium poscentem auditis: « Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum (Isa. lxxiii, 3). » Agite ergo, et arma vestra confidenter vobis coaptate; et civitatem hanc constanter, Dei coadjutores, impetite, et pulchrum sit mori vobis pro Christo, in ista regione, pro quibus Christus mortuus est in ista civitate. Vos igitur inchoate bellum; ipse, dux vester, belli dabit supplementum, et bonæ voluntatis et gloriosæ actionis emolumentum.

Finem dicendi fecerat heros, et omnes jam armis accincti, urbem unanimiter impetebant, unusquisque jam sibi sermocinabatur, unusquisque sibi erat et sacerdos et episcopus. Quarta igitur et quinta feria, nocte et die civitati insistebant. Præmissis ergo et orationibus et jejniis, singulibus et elemosynis, et ipsis sacri viatici communionem munitis, sexta feria civitatem summo diluculo aggrediuntur; nec prævalere poterant: qui enim in turribus vel in mœniis erant, sibi invicem opitulabantur, et ignem et lapides continuo jaculabantur. Tholosanus fovea completa, tribus enim diebus et noctibus, vix illam consummaverat, conduxit castrum ad murum, moraque suis succensebat. Hora vero qua Dominus pro Judæorum voluntate passus est, Christiani non immemores illius passionis, tanquam viribus re-

sumptis recentibus, et quadam nova eis superveniente audacia, dux Godefridus et frater ejus Eustachius, omnium manibus sui-que fortiter præliabantur: duces enim illos reliqui subsequabantur. Tunc quidam miles, nomine Letaldus, murum ascendit, et constanter dimicans, exclamavit. Subsecuti sunt illum illico et alii. Qui vero muros illuc usque defenderant, passim diffugiebant, nec amplius de civitate tutanda procurabant. Christianorum multitudo, civitatem ingressa, persequabatur fugitivos, et nemini parcebat Admiralius, qui Turri David præsidebat, tremefactus, se comiti reddidit; eique portam confestim aperuit, ad quam peregrini suis pecuniis ut intrarent violenter emungebantur: ibi siquidem vectigalia reddere solebant; alioquin, immisericorditer coercebantur a porta. Cives ad templum Salomonis fugientes conveniunt; et adhuc in illo se defendere præsumperunt. Dederunt igitur ibi magnos impetus Christianis, sed postquam se nihil viderunt proficere, gladiis projectis, colla neci submittere. Numerum eorum qui perempti sunt nemo novit; sed sanguis eorum qui per templum defluebat, usque ad suras ambulantium attingebat; et cadaverum per totam civitatem magni acervi erant, quoniam nec ætati, nec sexui, nec nobilitati, nec cuilibet conditioni miserabantur Christiani. Tanto siquidem odio persequabantur eos, quia templum Domini et sancti sepulcri ecclesiam, et templum Salomonis, et alias ecclesias suis usibus illicitis peculiaverant ac indecenter contaminaverant. Super Salomonis templum quidam diffugerant, qui Tancredi signo, ut saltem sic liberarentur, rogato et accepto, fortunam quamlibet opperiebantur: sed parum vel nihil profecerunt, quia nec eis Christiani pepercerunt: excepto quod qui mortuos efferrent, ad tempus vivos aliquos reservaverunt, quos denique vel vendiderunt vel a superis alienaverunt. Et tamen Tancredus inde multum contristatus est: nec tamen super hoc contra Christianos efferatus est: siluit ergo, et a commotione illa totus quievit. Tolosanum Admiraliem, qui ei se commiserat, et arcem David sibi reddiderat, et alios qui cum illo erant, usque Ascalonam illesos conduci præcepit. Ita enim eis pepigerat, pactumque suum illibatam conservare volebat. Civitatem autem illam non more subjugatæ urbis spoliaverunt, vel cremaverunt; sed sicut domos omnibus bonis refertas invenerunt, suis necessitudinibus eas peculiatas reservaverunt, et multi dapsiliter inventa pauperioribus communicaverunt. Jam vero diu desiderato lætificati triumpho, manibus a cæde ablatis, multi pedibus discalciatis gaudentes, et præ gaudio plorantes, ad Sepulcrum Salvatoris deosculandum, catervatim properaverunt; et ibi gratulanda donaria, et hostias pacificas obtulerunt. Quis vero jam convenienter illud explanabit gaudium? Melius ergo unusquisque cogitet in se, et perpendat quantum debuit esse, quam sterilem et verborum inopem me causetur interpretem: unumquemque

ergo transmittito ad se, ut sic saltem neuter insurgat A
 contra me. Fuit enim immensum gaudium, ubi om-
 nes quod diu expectaverant adepti sunt. Ibi finem
 laboris sui videbant; et jam securiores, ex præsen-
 tibus de futuris bonis sibi retributiones adfuturas
 imaginabant. De efferendis autem cadaveribus pro-
 curaverunt, quoniam horror et fetor invalescebat
 immanissimus: vivis ergo gentilibus illud opus man-
 daverunt, et quoniam non sufficiebant, pauperibus
 Christianis, dato pretio, idem negotium iterum com-
 miserunt: illos vero per pyras coacervatos postea
 combusserunt, et ita civitatem ab immunditiis emun-
 daverunt. Sederunt autem in civitate condignas Deo
 gratias referentes, itineris et laboris sui prospera-
 tori, et de perfidis gentilibus magnifico triumphato-
 ri. Non enim viribus suis hanc ascribebant victo-
 riam, sed Deo qui operatus est in eis et velle et
 posse, totum illud attribuebant. Restituerunt etiam
 dignitates suas ecclesiis, et singulas eas coaptave-
 runt ad opus orationis. Profundebant igitur lacry-
 mas in earum singulis; et vota sua reddebant tota
 die cum incenso compunctionis. Ducebant equidem
 dies illas solemnes, et velut sabbatizabant, ferias
 eujusdam Jubilæi celebrantes. Diem autem illam,
 qua civitatem recuperaverunt, celebrem instituerunt,
 quintadecima die Julii, feria sexta. Diem quippe
 illam triumphalem merito diligunt, quicumque, libe-
 rationi civitatis illius, et victoriæ populi Christiani
 congaudentes applaudunt. De constituendo etiam ibi
 rege consiliati sunt; et hujuscemodi sermo-
 nem ad invicem majores habuerunt: « Gratias
 agimus Domino nostro, proceres egregii, qui
 nomini suo dedit gloriam; nobis autem servis
 suis præstitit victoriam. Videtis, optimates no-
 stri, ad quem portum requietionis, publicam iti-
 neris nostri causam Deus perduxerit: videtis quo
 in statu, summam nostræ voluntatis mutæ col-
 locaverit: quid autem singula quæ per nos ipse,
 vel nos per eum operati sumus recapitularemus?
 Ecce tempus instat quatenus aliqui nostrum, quæ
 diu desideravimus jam expletis, ad propria redire
 cogitemus. Sed antequam iste sanctus solvatur con-
 ventus, providendum nobis est, cui hæc civitas
 regenda committatur: ad quem plebs quæ hic
 remanebit respiciat, qui ei tuitionis curam sagax
 provisor impendat. Quid enim prodest civitatem hanc
 mille mortibus nos obtinuisse, si, quod absit! con-
 tingerit eam nos nequaquam conservare? Sed, cur a
 finibus orbis huc adventavimus? cur tot et tantos
 labores, ad alium solis axem properantes, sustinui-
 mus, si tandem urbe inconsulta revertimur? Prius
 ergo consulamus urbi, ut postea qui reversuri sunt
 vacantius consulant sibi. Civitas hæc ab antiquo,
 regiam habuit dignitatem et simul patriarchatus ob-
 tenuit sublimitatem. Ut enim Melchisedech, Abrahæ
 contemporaneum quasi prætermiserimus, si ad
 moderniora tempora veniamus, et à David in Josiam,
 et a transmigratione Babylonis, genealogiam et
 lineam regum computaverimus, fabulam satis lon-

gam texuisse videbimur; et tamen civitatem hanc
 reges habuisse comprobaverimus. Porro in hac ea-
 dem Jacobum, fratrem Domini, episcopum præse-
 disse non ambigimus. Qua de re hanc Apostolico
 dignam approbamus, quod dignitatis nomen in
 patriarcham usurpavit modernior Christianitas.
 Consideremus igitur virum qui virtute regali com-
 petenter præmineat: qui quantum ad Deum se
 servum exhibeat, quantum ad homines se regem
 sentiat; Dei cultum diligat, populum foveat, mili-
 tiam teneat. Neque siquidem, quæ Sarracenis adja-
 cet ista monarchia, potest defendi sine militia.
 Itidem de patriarcha dicimus: quoniam his duabus
 consulendum est necessitatibus. Regnum sacerdotio
 indiget; sacerdotium regno sustentandum et tutan-
 dum est. Et quoniam hæc singula non ignoratis
 pernecessaria, et alia iterum nobis supersunt per-
 tractanda negotia, verbis omissis, ad effectum
 veniamus; et Godefridum ducem eligamus, quem
 huic civitati subrogatum præficiamus. Multa siqui-
 dem in eo conveniunt, quæ regiae dignitati compe-
 tunt. Est enim, ut omnes novimus, vir regii san-
 guinis, a proavis Christianæ professionis, more
 Gallico militiæ peritus, pectore et brachio vir in re
 militari efficacissimus: qua de re per omnia est in
 hac expeditione singulariter approbatus. Serenitas
 in eo specialiter præfulget, clementia in eo floret, quæ
 geminæ sorores præcipue decent principes. Dapsi-
 litatem unice diligit, quia totum patrimonium suum
 et quidquid ex se habuit, in ista militia largiter
 effudit; imo in Dei servitio prudenter collocavit.
 Iste gentilibus hostiliter inimicabitur; et Christianis
 viriliter patrociniabitur. Denique ut alienis utamur
 verbis, et in brevi comprehenderimus plenitudinem
 opportuni principis: iste est, qui novit « parcere
 « subjectis et debellare superbos. » Hunc igitur jam
 divino alloquamur oraculo, et potestativo ei man-
 demus præcepto: « Audi, fili, et vide et obliviscere
 « populum tuum et domum patris tui, et veni in
 « terram quam demonstravi tibi, faciamque te in
 « gentem magnam (Psal. XLIV, 12). » Ipse fratres
 habet, ipse cognatos et notos et affines habet; ipse
 sub se multos habet milites qui omnes cum eo
 spontanei remanebunt, et bella Dei, cum eo bella-
 bunt. Tu autem, princeps optime, quem hodie
 Deus elegit in regem, esto miles Dei et præliare
 prælia Domini: ex Deo tibi id injungimus. Et
 manibus injectis eum apprehenderunt dicentes:
 Et ecce te regem post Deum designamus: Domi-
 nus sit tecum actusque tuos dirigat et prærogativam
 morum tuorum in bonum adaugeat: hostesque suos
 in manibus tuis affligat. Id ipsum et de patriarcha
 dicimus: erit enim et populo Dei et ipsi regi perne-
 cessarius. Porro, de persona eligenda nihil ad præ-
 sens occurrit melius, quam ut domnum Arnulfum,
 virum litteris apprime liberalibus eruditum, con-
 veniamus; et hunc huic curæ vicarium præficiamus,
 quousque consilio deliberativo, vel ipsum vel alium
 inthronizandum creverimus. Novimus enim eum

justitiæ censura præminentem, linguæ facundia pollentem : insuper plurima quæ conveniunt episcopo in eo concurrunt. Sed quoniam non possumus in præsentiarum hoc statuere consilium (ad alia siquidem properamus), rem istam (de quolibet videlicet inthronizando) censem induciendam : excepto quod dominum Arnulfum nominamus, qui vices suppleat episcopi, et interim respondeat ore pastoris : ipsemet, vel post cras, si forte rogantibus adqueverit, inthronizabitur; vel quoquo modo res provenire debeat, consiliabitur. Ecce siquidem, jurans et ejulans, ne et ipse fiat pontifex irrefragabiliter oblectatur, sed, saltem dandis consiliis præsiabitur. Nunc interim episcopetur consilio : donec quem Deus idoneum sibi providerit, episcopetur officio. » Die octavo, postquam civitas capta est, facta electio est ducis in regem.

Interea nuntii venerunt Tancredo, et comiti Eustachio, ut expedite procederent ad recipiendam Neapolitanam civitatem : habitatores nempe civitatis illius, in manibus eorum se dedere volebant; qui assumptis satellitibus, et multis clientibus, ad urbem venerunt : quæ confestim eis et pacificata et reddita est. Manserunt autem ibi, et lætantes quieverunt, quousque dux, imo rex, ad eos legatos direxit velocissimos, qui eis dicerent : « Audivimus, et certum est, quoniam Admiravisi Babilonius Ascalone est, et ibi contra nos bellum ingens præparat. Accelerate igitur, et venite, ut et nos iis audacter possimus obviare, antequam nos possint in urbe concludere. Jam tunc enim non possemus ex æquo decertare contra eos. Inclusis etiam gravis est et exitus et introitus, et frequenter objurgat eos inconveniens metus. Porro si in aperto concurrerimus campo, Deo gubernante, liberior et facilior nobis succedet effectus. Expeditiores equidem sumus armis et manu quam illi. Et volumus illis obviare, ubi nihil adhuc sperabunt se timere. » Illi civitatem exeuntes, continuo discurrerant per montana, investigantes si forte alicubi Sarracenos invenirent, quos modo quolibet nocere potuissent. Venerunt itaque juxta mare ad civitatem Ramulam; multosque reppererunt Arabes, exercitum Admiravisi præcurrentes : quos tota mentis aggressos confidentia, nec mora, disgregaverunt ab invicem, et quibusdam peremptis, quosdam vivos reservaverunt qui eis nova referrent, et de Admiraviso et ejus exercitu quæque nuntarent, quibus auditis ipsi sibi solertiores præcaverent. Ad unguem igitur singula rimati sunt : qui essent, quam infinita gens essent, quid præpararent, quo in loco se prævalituros disponerent. Quibus diligenter auditis, captivi siquidem pro vita pacta enucleatim loquebantur. *Tancredus*, regi et principibus per nuntios ita locutus est : « Sciat is indubitanter contra nos Ascalone bellum paratum; et pene totum orbem convenisse et conjurasse, qui violenter putant nos opprimere et subjugare. Venite igitur, et collectis omnibus vestris viribus, dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipso-

rum (*Psal.* II, 3). » Si enim, prout mandastis, imperterriti eis obviaverimus, pro eo ipso ipsis longe facilius prævalebimus. Ipsi conveniunt ad obsidendum nos, et ad civitatem expugnandam suas defecerunt machinas : nos ex insperato insurgamus eis. Nam postquam præter spem suam viderint rem procedere, obstupescunt, et arescent; et sic ubi poterunt, diffugient. Nos autem in ipsorum visceribus, capulotenus enses nostros impingemus, et ex ipsis victoriosi triumphabimus. »

Rex per præconem clamavit quatenus omnes de bello præmunirentur, de quo præmonebantur; et vexillum regis omnes impigre subsequerentur. « Inimici siquidem, ait, nostri omnes Ascalone conveniunt, in prælium super nos adfuturi : procedite ergo illis obviam omnes, et nullus nisi invalidus remaneat. » Exivit itaque rex, et patriarcha condictus, et comes Flandrensis et Martaronensis episcopus, feria tertia civitate. Comes namque Sancti Ægidii, et Robertus Northmannorum dux noluerunt exire, donec certiores fierent de Admiravisi incursione : « Quid enim, inquirunt, frustra fatigaremur? Primo rem compertam habeamus, et jam tunc confidentiores exhibimus. » Miserunt tamen exploratores de suis, milites qui certa renuntiarent ut et ipsi renuntiantibus incunctantius crederent eis. Qui visis omnibus quæ parabantur, pernici redierunt cursu, et quæ viderant fideli testati sunt relato. Rex etiam, illorum non satis credulus legationi, Martaronensem episcopum direxit in Jerusalem, qui in principibus testaretur quæcunque parabantur. Ille siquidem rem competentius acceleraret, qui oculis suis ea vidisset, atque a latere regis eadem die discessisset. Martaronensis, ut indicta verba comitum referret patriarchæ et regi (jam enim Tolosano et Northmanno locutus fuerat), in manus devenit paganorum; et dubium est an abductus an peremptus; sed postea non comparuit. Tolosanus autem et Northmannus, cum multis reliquis ad bellum profecti sunt; et quarta feria Jerusalem exierunt. Clerus et rara populi imbecillis frequentia, qui in civitate remanserant, et Petrus Eremita, et genus imbellium mulierum, processiones de Ecclesia in Ecclesiam agitabant, orationibus et jejuniis intenti, quatenus Deus populo suo propitiaretur, atque illorum inimicos, coram eis, forti manu, irrecuperabiliter prosterneret, eosque ab inimicis defensos, cum gaudio sospitatis et triumpho reduceret. Clerici, sicut dictum est, missis et reliquis orationibus vacabant. Primores itaque cum suis exercitibus congregati sunt ad flumen quod est contra Ascalonem : illic inventis armentis copiosis, opima præda ditati sunt, et quicumque indigebant recreati sunt. Venerunt itaque trecenti Arabes, Francos prosequentes; contra quos irruerunt Christiani; eosque duobus ex ipsis apprehensis, usque ad exercitum suum fugaverunt. Nec jam de pugna rumor erat incertus : quod enim solet anceps fama auribus intimare, illud totum, res non anceps, oculis insinuabat singulorum,

cum alii alios indubitanter vidissent : Christiani A post illum incursum ad castra remeantes, illa nocte quieverunt, nisi quod potius omnes excubiis et orationibus incubuerunt. Sero, ex patriarcha clamatum et interdictum est : « Ne in crastinum ad pugnam procedentes Christiani quilibet, spoliis diripiendis intenderent, quo minus expediti bello instarent, et ipsa spoliatorum onera ipsis ad vincendum efficerent : prælio peracto, spoliis lætarentur opimis et sarcinis, hostibus devictis incumberent diripiendis. »

Sol terris illuxerat, et populus Dei de bello ineundo cogitabat, intraverunt autem vallem unam, secus littus maris, formosa planitie venustam : illic unusquisque suas acies gregatim ornaverunt et ordinaverunt. Rex suam accurate instruxit aciem; comes Northmannorum Robertus, suam; Tolosanus, suam; Flandrensis et Guaston, suam; comes Eustachius, suam; Tancredus, suam : horum unusquisque sagittarios et pedites suos ordinaverunt: et ipsis præmissis pedetentim pergebant. Edocebantur autem qualiter acclamarent, qualiter obstarent, qualiter impenetrabiles inimicos feriendo penetrarent; et ut ad signa sua, nihil reverentes, frequenter respicerent, et seipsos ad ictus hostiles sufferendos obdurarent : licet hæc omnia in aliis bellis bene gestis didicissent. Nec minus e regione gentiles cuneatim, stellis innumerabiliores densabantur; et per agmina innumerae legiones a latere in latus extendebantur. Præmiserunt autem quamdam gentem, quam Æthiopes vocabant, quos in loco statuerunt, et immotos eos manere mandaverunt. Hi genibus humi defixis, dextro tamen postposito, ancilibus corpora superiora tutantes, sagittis utebantur et gladiis : his imperatum fuerat ne vel ad momentum recederent, vel locum occupatum saltem ad passum excederent. Porro manipuli militares prout erant instructi, loca condita tenebant. Et quoniam sitis immoderantiam, propter æstum et pulverulentam nebulam, et propter laborem et diurnitatem præliandi, metuebant, aquarum cantarulos plenos a collo suspenderant : quibus recentati, vel constantius obsisterent, vel fugientes indeficientius persequerentur. De fuga quippe sua nulla mentio fuerat, quoniam jam se vicisse putabant. Confidebant siquidem et in multitudinibus suis innumeris; et in pectoribus gentium animosis, et in imperialibus, ne unquam fugerent, edictis. Dixerant enim : « Fugientes capitum animadversione inevitabiliter puniantur. » Bello utrinque parato, ut ventum est ad locum unde Franci gentiles aliquantulum jam propiores inspicerent, relatum est nobis quoniam Christiani parumper substiterunt; et oculis in caelum erectis, genibus in terram defixis, oraverunt : erant enim auxilium de caelo sperantes. Ubi vero breviter oratum est, et signum salutiferæ crucis reverenter eorum frontibus admotum est, majori confidentia equitaverunt. Gentiles enim jam substiterant, et immoti exspectabant. In dextro cornu juxta mare, Tholosanus equitabat : In parte

sinistra rex cum suis expeditionibus properabat : porro Northmannus in medio, et Flandrensis, et Tancredus, et alii militabant : sed, quid unus ad eentum? quid decem ad mille? sed revera ille qui aliquando in choro cantari fecerat, « Saul percussit mille, et David decem millia (I Reg. xviii, vii) : » ipse die illa operatus est haud dissimiliter in Christianis. Christiani siquidem, in nomine Domini Jesu Christi exclamantes, illos viriliter aggressi sunt. Comes Normannorum, ecce, pro re bene gesta proprio nomine sæpe dicendus, Robertus, Admiravisi stantiarum a longe considerans, quod in summitate hastæ pomum aureum habebat; hasta vero argento cooperta decenter albicabat, ut ipsum esse deprehendit, audacter per medias acies super eum irruit, et graviter ad mortem vulneravit. Quod non mediocrem gentilibus incussit timorem. Comes etiam Flandrensis hostiliter eos invasit. Tancredus per medium tentorium ipsos imperterritus impetivit. Milites pagani confestim fugam inierunt. Æthiopes stupefacti substiterunt. Rex autem et Francorum quidam ad Æthiopes conversi, et ibi aliquantulum demorati, eos tanquam segetem in transverso gladiis secabant, et eorum corpora detrucentes, dimidiabant. Irrorabantur, sed petius inundabantur campi sanguine; et passim morticina gentilium obvolvebantur. Insecuti sunt fugientes eos Christiani : nam gentiles, Dei virtute tremefacti, respirandi locum non habebant, nec aliquatenus respirabant. Si enim credendum est gentilibus, ipsi frequenter retulerunt postea quoniam ita stupefacti fuerunt, ut apertis oculis Christianos vix possent videre, nihil autem omnino eis nocere. Non audebant se contra Christianos erigere, nec multi contra paucos oblatrare : fugiebant ergo, et alii conscensis arboribus vel scopulis, mortem evitare volebant; alii cavernarum latibula, eadem de causa, introibant. Christiani contra insistentes satagebant, alios in præcipitium cogeant, alios pugionibus transfodiebant, alios jugulabant, in commune nulli parcebant. Incubuerat itaque gentilibus lethalis dies, qua nec uni dabatur evadendi occasio; illi duntaxat evaserunt, qui effugere quoquo modo potuerunt. Comes Sancti Ægidii a mari militans interfecit innumeros, et fugientes ad civitatem arcebat; sed quoniam ab ipsis civitas aliquatenus distabat, qui fatigati remanebant, vel confestim percussi oppetebant, vel in mare se præcipitabant, et sic præcipites a morte in mortem ruebant. Quos enim Franci cursu poterant prævenire, illis nullæ dabatur induciæ. Navigium Admiravisi mare totum occuluerat, et gens illa finem belli exspectabat : videntes autem aliam, quam speraverant, suis imminere fortunam, scaphis ascensis, in ventum obliquaverunt vela, et sic remigraverunt ad patriam. Dies itaque illa Babylois illis nimium fuit adversa. Fuit enim dies tribulationis et dispersionis; dies mortis, et confusionis. Si qui tamen potuerunt, ad civitatem fugerunt. Dicunt autem Admiravisi, vix palpitantem alte ingenuisse, et sic

planxisse : « Omnium Creator, quid est hoc? quid accidit? quod fatum nobis infestum nocuit? Hei mihi! quam ineffabile dedecus! quam diuturnum improprium genti nostræ contigit! Gens mendica, gens modica, genti nostræ prævaluit! unde hoc? Conventione facta, huc adduxi militum ducenta milia, et peditum non erat numerus, quos omni mundo credebam prævalituros : nunc autem, ut non mentiar, a minus quam a mille militibus et triginta millibus peditum tam indecenter superati sunt. Aut Deus illorum omnipotens est, et pro eis pugnat; aut noster nobis iratus est, et nos nimis austero furore redarguit, et castigat. Quidquid sit, unum erit : in eos denuo non erigar, sed potius ad patriam meam, ignominiosus donec vixero, revertar. » His dictis, lacrymabiliter conquerebatur; et ab intimis lamentabatur. « Juro, inquit, per Machometh, et per omnia deorum numina, quod ulterius non retinebo milites conventione aliqua : quoniam expulsus sum a gente aliena et advena. Conduxi omnia armorum genera et machinamenta, ut eos obsiderem in Jerusalem, et ipsi prævenerunt me ad bellum itinere duorum dierum. Heu mihi! quid amplius dicam? Inhonoratus ero semper in terra Babylica. » Christiani, cæde peracta, reversi sunt ad Ismaelitarum tentoria diripienda. In-

(1) Legendum nono.

A venerunt igitur, ut breviter dixerim, quidquid bonæ suppellectilis excogitari potest : argentum, aurum, annonam, farinam, et oleum; armenta pecorum innumerabilium, omnem pompam ornamentorum, cumulos armorum; et si quid aliud potest esse melius. His omnibus direptis, in civitatem sanctam Jerusalem, cum gaudio reversi sunt, condignasque Deo gratias, per singulas retulerunt Ecclesias. Comes Northmannorum Robertus emit stantarum ab his qui illud ab Admiraviso sauciato retinuerunt, viginti marcas argenti, et intulit in Sepulcrum Domini, ad monumentum memorandi triumpho : alter emit eusem ejusdem Admiravisi, sexaginta byzanteos. Factum est igitur gaudium incenarrabile in universa Christianitate.

Sic Christiani Jerusalem a manibus Turcorum impiorum, anno ab Incarnatione Domini, millesimo nonagesimo octavo (1), liberaverunt, et multoties ex ipsis, Christo duce, triumphaverunt. Hoc autem bellum ingens factum est pridie Idus Augusti; et Christianitas ubique terrarum, Deo gratias, exaltata est.

Nos autem librum quartum istius historię in pugnam, post captam civitatem infra paucos dies, mirabiliter devictam, opitulante Deo, claudimus : et sic soluto promisso quiescimus.

Explicit historia Hierosolymitana a Baldrico Dolensium archiepiscopo edita.

ACTA

TRANSLATIONIS CAPITIS S. VALENTINI MARTYRIS

GEMMETICUM IN GALLIA

AUCTORE BALDRICO EPISCOPO DOLENSI.

(BOLLAND. Acta SS., Febr. t. II, p. 758.)

MONITUM.

1. Gemmeticum ordinis Benedictini antiquum monasterium in Sequanæ fluminis peninsula, a Rothomago, in cujus situm est diœcesi, quinque circiter leucis distat. In hujus monasterii ecclesia asservatur caput S. Valentini martyris, Roma eo delatum : quod pluribus miraculis clarum, ac venerationi publicæ expositum, annuo festo honoratur. Translationis hujus et miraculorum historiam scripsit Baldricus urbis Dolensis in Britannia Armorica episcopus, sive, ut ipsemet scribit, pontifex metropolitanus, qui sub initium sæculi XII floruit : a cujus calamo habemus Historiam Hierosolymitanam libris quatuor distinctam, et inter Gesta Dei per Francos editam. Orditur eam ab anno 1095 a quo initium habet militaris illa in Oriente expeditio; desinit vero cum captis Hierosolymis, quod quinquennio post contigit. Eam describit Ordericus Vitalis in Historia ecclesiastica, l. IX, ubi sub finem hæc de auctore tradit : « Civis fuit Aurelianensis, monachus et abbas Burguliensis, liberalibus imbutus studiis, et religiosæ meritis vitæ venerabilis. Inde pro religione et sapientia ad gradum Dolensis archiepiscopatus, delectione proventus est ecclesiastica. In episcopatu monachatum servavit, et cum monachis, prout fors dabat, plerumque habitavit. Indomitis enim Britonibus præerat, quorum perversitatem tolerare non poterat. Unde protèrvos et ecleges frequenter deserebat, et in Northmanniam fugiebat : ubi Dolensis Ecclesia super Ryselam fluvium a temporibus S. Sampsonis regnante Hildeberto rege Francorum fundos habebat, et quiete pacificeque possidebat. Ibi scriptis et dogmatibus suis auditores suos ad Dei cultum incitabat, et vicina cœnobîa, Fiscannum scilicet ac Fontinellam atque Gemmeticum aliaque plura visitabat, et in timore Dei sacris sermonibus confortabat. Tandem in senectute bona defunctus est, et Pratellis in basilica S. Petri apostoli ante Crucifixum sepultus. » Hæc Ordericus, qui historiam suam absolvit anno Christi 1041. De aliis Actis sanctorum ab eodem Baldrico scriptis suo tempore agemus.

2. Hanc historiam translationis capituli S. Valentini et miraculorum ex codice ms. ecclesiæ S. Audoeni nobis